

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

*Svěření dítěte do péče a styk rodičů
s dítětem z hlediska ochrany lidských práv*

Zpracovala: Bc. Andrea Hodinová

Plzeň 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň březen 2018

Bc. Andrea Hodinová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu JUDr. Tomáši Pezlovi za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1 Formy svěřen $\acute{\text{y}}$ dítěte do p $\acute{\text{e}}$ če a styku rodičů s dítětem	4
1.1 Právní úprava svěřen $\acute{\text{y}}$ dítěte do p $\acute{\text{e}}$ če	4
1.1.1 Tuzemská právní úprava	4
1.1.2 Mezinárodní právní úprava	8
1.1.3 Právní úprava EU	11
1.1.4 Kolizní právní úprava	12
1.2 Základní pojmy	15
1.2.1 Rodiče a rodičovství	15
1.2.3 Rodičovská odpovědnost	17
1.2.4 Nejlepší zájem dítěte	18
1.3 Formy svěřen $\acute{\text{y}}$ dítěte do p $\acute{\text{e}}$ če po rozvodu	21
1.3.1 Svěřen $\acute{\text{y}}$ do p $\acute{\text{e}}$ če jednoho z rodičů	22
1.3.1.1 Styk rodičů s dítětem	23
1.3.2 Svěřen $\acute{\text{y}}$ do střídané p $\acute{\text{e}}$ če	25
1.3.3 Svěřen $\acute{\text{y}}$ do společné p $\acute{\text{e}}$ če	29
2 Rozhodovací praxe soudů v otázce svěřen $\acute{\text{y}}$ dítěte do p $\acute{\text{e}}$ če	32
2.1 Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí	32
2.1.1 Přeshraniční prvek v řízeních o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu	39
2.1.2 Rozhodování u Okresního soudu Plzeň-město	43
2.2 Postavení nálezů Ústavního soudu v rozhodování o porozvodové p $\acute{\text{e}}$ či	52
2.3 Cochemská praxe	56
3 Ústavněprávní pojetí svěřen $\acute{\text{y}}$ dítěte do p $\acute{\text{e}}$ če a styku rodičů s dítětem	62

3.1 Fundamentální práva dětí	62
3.1.1 Právo soukromý a rodinný život	63
3.1.2 Právo na výchovu a péči rodičů	66
3.1.3 Právo na styk s rodiči	69
3.1.4 Právo na vzdělání	71
3.2 Fundamentální práva rodičů	75
3.2.1 Právo na soukromý a rodinný život.....	75
3.2.2 Právo na péči o děti a jeho výchovu.....	77
3.2.3 Právo na styk s dítětem.....	79
3.2.4 Diskriminace na základě pohlaví	83
Závěr.....	87
Cizojazyčné resumé.....	91
Seznam pramenů a použité literatury	92
Seznam grafů	104
Seznam tabulek.....	104
Seznam příloh.....	105
Přílohy	106
Příloha A: Cochemská praxe pro rodiče, 1. strana – OS Nový Jičín	106
Příloha B: Cochemská praxe pro rodiče, 2. strana – OS Nový Jičín.....	107

Úvod

Péče o dítě je velmi důležitým společenským tématem, o to více pak v situaci, kdy dojde k rozpadu manželství či rozchodu partnerů, kteří společně pečovali o nezletilé dítě, jež dosud nenabylo plné svéprávnosti. Vzhledem k tomu, že výkon rodičovské odpovědnosti a práv s ní spojených je založen *ex lege*, musí o úpravě poměrů v otázce svěřeni dítěte do péče po rozluce či rozvodu rodičů a o následném styku rodičů s ním rozhodnout soud, a to tak, aby zásah do práv dětí a rodičů byl minimalizován. V demokratickém právním státě je třeba dbát ochrany základních lidských práv, která jsou jedním z jeho nosných pilířů. Mezi tato fundamentální práva patří vedle dalších i právo na ochranu rodičovství a rodiny, samotná Listina základních lidských práv a svobod¹ (dále jen: „LZPS“ či „Listina“) v čl. 32 odst. 1 stanoví, že „*rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona*“. Důležitost ochrany tohoto tradičního institutu tkví zejména v tom, že právě rodina se pojí s dalšími základními právy, která jsou Listinou chráněna. Jedná se například o ochranu soukromí, ochranu života, ale také o subjektivní majetková práva nebo práva sociální, jako jsou například právo pečovat o dítě či právo na ochranu dětí a nezletilých a mnohá další. Zejména poslední dvě práva jsou nejvýraznější, nikoli však výhradně spojena s tématem této práce.

V první kapitole bude nejprve pojednáno o právní úpravě, která se vztahuje k otázce rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče. Práce si klade za cíl na základě analýzy právní úpravy objektivně zhodnotit, zda stávající právní úprava je pro naplnění smyslu čl. 32 LZPS a pro ochranu základních lidských práv a svobod dětí i rodičů v porozvodové péči dostatečná. Následně budou vymezeny základní pojmy, například rodičovská odpovědnost, deskriptivní metodou přiblížíme formy péče o dítě po rozvodu rodičů či rozluce partnerů, o nichž může být rozhodnuto soudem, a to, jak bude následně probíhat styk rodičů s dítětem (dále také jako: „*porozvodová péče*“). V první kapitole na základě analýzy právních předpisů a judikatury Ústavního soudu (dále také jako: „*ÚS*“) rovněž vymezíme pojem *zájem dítěte*, který je pro rozhodování o porozvodové péči nezbytný. Již na tomto místě bychom rádi uvedli, že v původní osnově

¹ Česká republika. Listina základních práv a svobod. In Sbirka zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>>. ISSN 1211-1244.

diplomové práce bylo první kapitolou Ústavněprávní pojetí svěřeni dítěte do péče a styku rodičů s dítětem. Pro lepší přehlednost, strukturu a uchopení práce jsme se však rozhodli změnit její pořadí a zařadit ji až jako kapitolu třetí.

V roce 2017 bylo rozvedeno 18,9 tisíc párů, z toho v 11,2 tisících případech se jednalo o pár s nezletilým dítětem, celkově bylo při rozvodech v uplynulém roce rozhodováno o péči 17,6 tisíců dětí.² Druhá kapitola proto bude zaměřena na rozhodovací praxi soudů. Seznámíme se s opatrovnickým řízením a na základě dat získaných od Okresního soudu Plzeň-město graficky zpracujeme a zhodnotíme situaci rozhodovací praxe jmenovaného soudu ve věcech úpravy poměrů dítěte po rozvodu a z těchto dat a z podkladů zaslaných Ministerstvem spravedlnosti ČR vyhodnotíme, zda jsou děti svěřovány více do péče jednoho z rodičů či zda je více využíváno společné či střídavé péče³ a není-li, jak bývá mnohdy namítáno, při rozhodování straněno matkám. V této kapitole, která je pojmenována *Rozhodovací praxe soudů*, se zaměříme na tzv. Cochemskou praxi, která je nově v ČR postupně zaváděna.

V poslední, třetí, kapitole, která je spolu s druhou kapitolou stěžejní částí práce, bude věnována pozornost ústavním aspektům svěřeni dítěte do péče, přičemž se zaměříme zejména na jednotlivá práva, která mohou být rozhodnutím soudu o porozvodové péči dotčena a na jejichž ochranu musí být při rozhodování brán zřetel. V této kapitole bychom se chtěli věnovat zejména péči střídavé a péči výlučné. Na základě průběžné komparace těchto dvou institutů se pokusíme dojít k závěru, která z těchto dvou forem je s to méně zasáhnout do práv dítěte, potažmo rodiče. Již nyní si tedy klademe otázku: je preference střídavé péče ve vztahu k základním lidským právům skutečně tím „nejšetrnějším“ možným řešením?

Cílem diplomové práce je představit porozvodovou péči v kontextu základních lidských práv a svobod, dále si práce klade za cíl zhodnotit míru

² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Pohyb obyvatelstva - 1. - 3. čtvrtletí 2017 [online]. czso.cz, 12. prosince 2017 [cit. 19. února 2018]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-1-3-ctvrtleti-2017>.

³ Soud vedle výlučné péče jednoho z rodičů, střídavé péče a společné péče obou rodičů může rozhodnout tak, že se dítě svěřuje do péče osoby odlišné od rodičů. Posledně jmenovaný způsob péče po rozvodu manželů, resp. rozchodu partnerů, nebude v práci řešen, jelikož ta je věnována pouze svěřeni do péče, styku dítěte a rodičů.

zásahu jednotlivých forem porozvodové péče do základních lidských práv dětí a rodičů. Při zpracování této práce budeme vycházet zejména z odborné literatury, komentářů, odborných časopisových a internetových článků, českých právních norem, judikatury Ústavního soudu (dále také jen: „ÚS“), Nejvyššího soudu (dále jen: „NS“) a Evropského soudu pro lidská práva (dále jen: „ESLP“).

1 Formy svěřeni dítěte do péče a styku rodičů s dítětem

Péče o dítě je velmi důležitou oblastí (nejen z pohledu práva), která může zásadním způsobem ovlivnit budoucí rozvoj dítěte, je proto třeba dbát na to, aby byla dostatečná, o to více pak je na ni třeba klást důraz a věnovat ji dostatečnou pozornost, pokud dojde k rozchodu, rozvodu rodičů. Vzhledem k významu této problematiky je třeba, aby její právní úprava byla úplná, účelná a srozumitelná. Tím, jakým způsobem je porozvodová péče upravena v českém právním řádu, se budeme zabývat v této kapitole, také budou stručně popsány jednotlivé formy svěřeni dítěte do péče a následného styku s dítětem, rovněž budou charakterizovány základní pojmy, které jsou ve vztahu k porozvodové péči významné.

1.1 Právní úprava svěřeni dítěte do péče

V důsledku vlivu křesťanství představuje rodina v kontinentální kultuře základní stavební prvek společnosti, není proto překvapivé, že její právní úprava protkáva nejen vnitrostátní právní systém, ale přesahuje i do roviny evropské a mezinárodní, kde jí je věnována nemalá pozornost, a to napříč rozličnými mezinárodními organizacemi.

Pro přehlednost bude tato podkapitola dále členěna na další subkapitoly.

1.1.1 Tuzemská právní úprava

V českém právním řádu se nachází mnoho právních předpisů, které se porozvodové péče týkají. V první řadě je nezbytné poukázat na nejdůležitější ukotvení, kterým je rovina ústavní. Opora pro práva rodičů a dětí co do problematiky svěřeni dítěte do péče a následného styku s rodiči je obsažena jednak v Ústavě České republiky⁴, jednak v čl. 32 odst. 1, 3, 4 a 5 Listiny. Nelze opominout ani odst. 6 zmíněného ustanovení, který, stejně jako čl. 41 LZPS odkazuje na zákonnou úpravu, jež dané ustanovení provádí. Ovšem pozornost

⁴ Česká republika. Ústava České republiky. In Sbirka zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1 [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

nelze upnout pouze k článku 32 LZPS, jelikož problematika úpravy poměrů dítěte po rozvodu, rozchodu je mnohem obsírnější a dotýká se i dalších základních subjektivních lidských práv, která jsou Listinou garantována, těmto se budeme zevrubněji věnovat v následující kapitole.

Právní řád České republiky upravuje otázku porozvodové péče jednak z hlediska hmotně-právního, jednak z procesně-právního. V návaznosti na Listinu je možné přes § 2 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jako: „OZ“)⁵, který nahradil zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen: „ZOR“), přejít k hmotně-právní úpravě. Již v úvodních ustanoveních najdeme obecné zásady soukromého práva, jmenovat můžeme zejména ochranu soukromí, rodičovství a rodiny.⁶ Rodinným právem se v občanském zákoníku zabývá část druhá, která je následně členěna do tří hlav. Pro zkoumanou problematiku je relevantní zejména hlava druhá, což však neznamená, že předchozí část lze zcela opomenout. V hlavě první totiž nalezneme jednak povinnost manželů pečovat o dítě (§ 687 odst. 2 OZ), jednak je zde upraven rozvod manželů⁷, který předchází porozvodové péči o dítě, resp. nastává po rozhrnutí o úpravě poměrů dítěte po rozvodu a případného styku rodiče s dítětem. Je třeba zdůraznit, že jednou ze zásad, kterou v sobě nese občanský zákoník, je dbát zájmu dítěte, tento princip protkává rodině-právní úpravu v mnoha jejích částech, přičemž významnou roli zastává právě v případě porozvodové péče, a rovněž i v případě rozvodu samého. Zákon v ustanovení § 755 odst. 3 OZ stanoví: *„mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.“* Již jen z této zákonné dikce je zřejmý význam a síla zásady *jednat v zájmu dítěte*, jelikož sama o sobě brání rozvodu i přes to, že jsou splněny podmínky pro rozvod manželství stanovené § 755 a násl. OZ.

V hlavě druhé je v souvislosti s řešenou problematikou významný oddíl první a třetí. Nejdeme zde jak práva, tak i povinnosti dětí vůči rodičům a rodičů

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; § 2 odst. 1: *„Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.“*

⁶ Tamtéž, § 3.

⁷ Tamtéž, § 755 a násl.

vůči dětem, styk rodičů s dítětem, jeho zastoupení, vyživovací povinnost či rodičovskou odpovědnost, a to včetně jejího výkonu po rozvodu manželství, kdy zákon umožňuje svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, střídavé či společné péče, popřípadě do péče jiné osoby než rodiče,⁸ některým ze jmenovaných termínů bude věnována bližší pozornost níže (viz podkapitola 1.3).

Vedle soukromoprávní úpravy, která je reprezentována úpravou v OZ, je třeba uvést i rovinu veřejnoprávní, která do rodinného práva, byť částečně a jen za určitých podmínek, zasahuje. Je třeba vnímat skutečnost, že právě veřejnoprávní ingerence do rodinného práva (rodině-právních vztahů) znamená zásah státu do soukromoprávní sféry za situace, kdy soukromoprávní vztahy nefungují v principu tak, jak zákon předpokládá. Je však nutné si uvědomit, že prostor pro ingerenci státu není bezbřehý, neboť je regulován skrze čl. 2 odst. 2 LZPS, jenž stanoví zásadu enumerativnosti veřejnoprávních pretencí⁹, tato zásada se výrazně odráží například v rozhodnutí o společné péči o dítě po rozvodu, během něhož je zásah veřejné moci zcela minimální.

Vedle občanského zákoníku je porozvodová péče upravena i v z. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen: „ZOSPOD“), který představuje zmiňovanou veřejnoprávní úpravu. Tento zákon v sobě reflektuje jednak již uvedenou zásadu zájmu dítěte, jednak i další zásadu, a to dbát blaha dítěte, což je princip vycházející z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte¹⁰. Dle našeho názoru není *zájem dítěte* rovný pojmu *blaho dítěte* (§ 5 ZOSPOD), jelikož to, co je v jeho zájmu, mnohdy nemusí korespondovat s tím, kdy bude dosaženo jeho blaha. Blaho dítěte oproti jeho zájmu v sobě obsahuje i vnitřní, subjektivní složku.¹¹ Zde se nabízí otázka k zamyšlení – bylo záměrem zákonodárce, aby OZ v sobě neobsahoval zájem blaha dítěte? Dle našeho názoru se o záměr jednat skutečně mohlo, a to právě k výše zmíněnému – blaho ne vždy koresponduje se zájmem dítěte, pokud by tedy rodiče měli dbát i blaha dítěte, docházelo by

⁸ Tamtéž. § 907 odst. 1.

⁹ LZPS, čl. 2 odst. 2: „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“

¹⁰ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 19.

¹¹ Tamtéž.

ke konfliktu se snahou dítě vychovávat (právo na výchovu dítěte je přiznáno oběma rodičům mimo jiné i ze samé Úmluvy o právech dítěte)¹². Avšak v judikatuře ÚS mnohdy bývá zájem dítěte vykládán ve významu blaha dítěte, tedy obsahuje i onu subjektivní stránku (viz podkapitola 1.2.4). Z uvedeného však nelze dojít k závěru, že by občanský zákoník nedbal subjektivnímu postoji dítěte. OZ pracuje se subjektivním principem autonomie, díky němuž je poskytována ochrana dalším participačním právům, která jsou dítěti občanským zákoníkem a Listinou zaručena. Jedná se například o právo na informace, nebo o právo na vyjádření svého názoru a přání, a právě skrze něj se „menším obloukem“ dostáváme k naplnění smyslu pojmu *blaho dítěte*.¹³

Procesně právní úpravu pak představuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen: „ZŘS“), který je *lex specialis* k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen: „OSŘ“). Tyto zákony upravují postup řízení před soudem, přičemž k rozhodování je dle § 567 odst. 1 ZŘS příslušný obecný soud nezletilého dítěte. OSŘ přitom upravuje zejména sporná řízení, ZŘS je naopak právní regulací převážně řízení nesporných (výjimku tvoří řízení o statusových otázkách, která mají povahu sporného řízení, avšak pro své odlišnosti jsou zařazena do ZŘS). Procesní úprava je ve vztahu k základním lidským právům velmi podstatná, pokud v průběhu řízení dojde k procesní vadě, může v jejím důsledku nastat zásah do fundamentálních práv, pak je možné napadnout soudní rozhodnutí z důvodu porušení čl. 36 Listiny s odkazem na čl. 6 Úmluvy, právo na spravedlivý proces, s nímž se v závislosti na daný průběh řízení mohou pojit i další práva, například právo na informace, právo být poučen, právo na zákonného soudce (v případě rozhodnutí místně či věcně nepříslušného soudu) a další.

¹² Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1; čl. 5: „Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče přitom musí být zájem dítěte.“

¹³ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 22.

1.1.2 Mezinárodní právní úprava

Na tomto místě můžeme plynule navázat na ústavní úpravu, o níž bylo pojednáno výše, a to na samou Ústavu, konkrétně na čl. 10 Ústavy, který upravuje postavení mezinárodních smluv. Mezinárodní smlouvy, které byly vyhlášeny a k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas, jsou řazeny do právního řádu České republiky, těmito smlouvami je ČR vázána. Pokud by došlo ke konfliktu mezi zákony a mezinárodní smlouvou, musí dle Ústavy zákonná úprava ustoupit mezinárodní smlouvě.¹⁴ Speciální pojetí pak mají dle judikatury ÚS Úmluvy o lidských právech, které jsou součástí ústavního pořádku.¹⁵

Práva dítěte byla na mezinárodní úrovni zprvu řešena deklaracemi, které však neměly právní závaznost. Významným milníkem v ochraně práv dětí byla Deklarace práv dítěte zvaná též jako Ženevská deklarace, jež byla přijata generální radou Mezinárodního svazu pomoci dětem v září roku 1923 v Ženevě, v roce následujícím, tedy v roce 1924, ji přijala i Liga národů.¹⁶ Její význam spočívá v tom, že vůbec poprvé jsou mezinárodním společenstvím deklarována práva dětí. V roce 1947 vzniká Všeobecná deklarace lidských práv a v roce 1959 i Deklarace práv dítěte, v obou případech se jednalo o reakci na hrůzy jak první, tak druhé světové války. Deklarace práv dítěte je vystavěna na principech a hodnotách Všeobecné deklarace lidských práv, na Ženevské deklaraci a rovněž i na Chartě OSN, v souhrnu se jedná o 10 zásad. Pro svěření dítěte do péče můžeme hovořit například o zásadě č. 4: *„Dítě požívá výhod sociálního zabezpečení. Je oprávněno vyrůstat a rozvíjet se ve zdraví; proto se jemu i jeho matce poskytuje zvláštní péče a ochrana včetně přiměřené péče v době před jeho narozením i po něm. Dítě má právo na přiměřenou výživu, bydlení zotavení a lékařskou péči.“* Dále je možné zmínit zásadu č. 6: *„Dítě potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Pokud je to možné, má vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědni, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení; dítě v útlém věku může být odloučeno*

¹⁴ Česká republika. Ústava České republiky. In Sbírká zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1 [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>, čl. 10.

¹⁵ Nález Ústavního soudu České republiky, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. června 2006.

¹⁶ PHDR. BŮŽEK, Antonín Bůžek, Ph.D. Století dítěte a práva dítěte. In: *SPOLEK ZASTÁNCŮ DĚTSKÝCH PRÁV - ČESKÁ SEKCE DCI* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: http://www.dci.cz/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf.

od své matky pouze za výjimečných okolností,...“. Zde je patrné, že je v útlém dětství upřednostňována péče matky, avšak i přesto se již zde objevuje prostor pro úvahy soudu. Poukázat je třeba i na ustanovení zásady č. 7, v níž je vyzdvihována důležitost *nejlepšího zájmu dítěte*, který je součástí rodičovské odpovědnosti a který má být v první řadě vůdčí zásadou pro rodiče dítěte.¹⁷ Dle našeho názoru rodiče mnohdy při rozhodování o úpravě poměrů po rozvodu v důsledku emocí právě nejlepší zájem dítěte upozadí a tento nesnadný úkol, dbát jeho zájmu, pak dopadá na soudce a orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen: „OSPOD“).

Výraznou osobností, která se podílela na dalším zlomovém kroku v oblasti práv dítěte, byl Adam Łopatka, polský právník, který do počátku 90. let vykonával funkci předsedy polského Nejvyššího soudu a který byl členem výboru OSN pro lidská práva.¹⁸ Právě on se významně zasloužil o to, že 20. listopadu 1989 byla přijata Úmluva o právech dítěte (dále také jako: „ÚPD“). ÚPD se oproti předchozím deklaracím liší zejména ve své závaznosti, jelikož je závazná pro všechny státy, které ji signovaly, avšak nejde dle Výboru pro práva dítěte o přímo vymahatelnou aplikovatelnost, jelikož je zde předpoklad vnitrostátní implementace ÚPD.¹⁹ Touto ÚPD je díky podpisu prezidenta Václava Havla a ratifikaci Federálního shromáždění vázána i Česká republika. ÚPD je publikována jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb. m. s.²⁰ Její význam spočívá mimo jiné v tom, že ovlivnila pozdější novotvorbu.

¹⁷ OSN. Deklarace práv dítěte (Declaration of the Rights of the Child.). 1959 [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>.

¹⁸ Prof. Adam Łopatka nie żyje. *Archiwum.rp.pl* [online]. 2003, 16. červen 2003 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: http://archiwum.rp.pl/artukul/439385_Prof_Adam_Lopatka_nie_zyje.html.

¹⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 40.

²⁰ ČR je vázána i mezinárodními smlouvami, které byly uzavřeny ČSFR, jelikož čl. 1 odst. 2 ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky stanoví: „*Nástupnickými státy České a Slovenské Federativní Republiky jsou Česká republika a Slovenská republika.*“ Na tomto místě můžeme poukázat, že již v ČSFR měly mezinárodní smlouvy o lidských právech (řádně ratifikované a vyhlášené) dle čl. 2 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, obecnou závaznost a přednost před zákonem. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 došel k závěru, „...že výčet ústavního pořádku provedený v Ústavě považuje za demonstrativní a že součástí ústavního pořádku tvoří nejenom ústavní zákony vypočtené v čl. 112 odst. 1 Ústavy včetně Listiny základních práv a svobod, ale rovněž i mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách inkorporované do českého právního řádu již podle dřívější právní úpravy. Toto přelomové rozhodnutí odůvodňuje Ústavní soud odkazem na čl. 9 odst. 2 Ústavy, podle kterého je změna

Pro řešení otázek souvisejících se svěřením dítěte do péče a práva na styk s rodičem se vztahuje několik článků ÚPD, jedná se například o čl. 5 upozorňující na nutnost respektovat rodičovskou odpovědnost, rodičovská práva a povinnosti, toto ustanovení předpokládá i práva dítěte, která mají být těmi, již vykonávají péči, usměrňována. Dále je možné uvést čl. 12, v němž je zakotveno právo dítěte vyjádřit se ke všem záležitostem, které se jej dotýkají, a to tehdy, je-li schopno své názory formulovat. K názorům, které jsou například i během soudního řízení ze strany dítěte vysloveny, je třeba přihlídnout, avšak při jejich hodnocení je třeba zohlednit věk a vývojovou úroveň dítěte. V této části práce netřeba podrobněji rozebírat jednotlivá pro naši práci relevantní ustanovení, jelikož ta budou analyzována níže (viz kapitola 3).

Zmíněné prameny představují pouze demonstrativní výčet, jelikož právní úprava péče o dítě je velmi široká a je možné nalézt řadu pramenů. Ovšem přes četnost právních zdrojů nelze opominout Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí z roku 1996²¹ či Evropskou úmluvu o styku s dětmi (č. 91/2005 Sb. m. s.)²². Od roku 2013 zastává důležité postavení i Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 – Nejlepší zájem dítěte jako přední hledisko, CRC/C/GC/14, komentáře sice nejsou právně závazné, avšak jejich plnění je Výborem pravidelně kontrolováno^{23, 24}.

podstatných náležitostí demokratického právního státu nepřipustná.“ (RYCHETSKÝ, Pavel. Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.

²¹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 40.

²²Rada Evropy. Úmluva o styku s dětmi - Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o styku s dětmi, In: Sbíрка mezinárodních smluv, Česká republika, roč. 2005, částka 43, č. 91/2005 Sb. m. s., [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/ms/2005-91>.

²³ Kontrola probíhá předkládáním periodických zpráv, Česká republika by měla zprávu předložit v letošním roce. (ÚRAD VLÁDY ČR. Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. In: *Úřad vlády České republiky (ČR)*[online]. Česká republika, 2013 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>.

²⁴ Tamtéž.

1.1.3 Právní úprava EU

Práva dětí na evropské úrovni jsou dále chráněna i Listinou základních práv a svobod Evropské unie, jež je známá rovněž pod pojmem Charta základních práv (dále jen jako: „*Charta*“). Vedle dalších práv, která se k naší problematice vážou, jsou výslovně chráněna práva dětí, a to čl. 24, který v odst. 1 stanoví: „*Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost*“. V dalších odstavcích tohoto ustanovení je stanoveno právo na osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, tento styk je možno omezit pouze pro případ, že by byl v rozporu se zájmem dítěte. Je nutno poukázat, že při úpravě otázky zásahu veřejných orgánů Charta pracuje s pojmem *nejvlastnější zájem dítěte*. Dále si můžeme uvést například právo na respektování soukromého a rodinného života, zákaz diskriminace, rovnost před zákonem, rovnost mužů a žen a další.

V souvislosti s právem EU je nutné zmínit i činnost Komise pro evropské rodinné právo (dále jen: „*CEFL*“²⁵). CEFL byl vytvořen s cílem vypracování Evropských standardů rodinného práva a rovněž s cílem zjistit podobnosti a odlišnosti v právních úpravách jednotlivých členských států.²⁶ Můžeme tedy říci, že cílem CEFL je harmonizace rodinného práva a sbližování právních řádů v této oblasti. V souvislosti s úpravou rodičovské odpovědnosti, tedy i s otázkou porozvodové péče byly vydány dvě publikace, které nelze opominout. První z nich je *Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities*²⁷. Jak už sám název napovídá, jde o soubor principů, které by při výkonu rodičovské odpovědnosti měly být dodržovány, lze shrnout, že česká právní úprava dané principy rámcově reflektuje. Druhým dokumentem je *Model Family Code*²⁸, který je ve svých ustanoveních ještě více podrobný, stanoví například konkrétní věkové hranice a jejich relevanci při hodnocení názoru dítěte

²⁵ Zkratkové slovo vychází anglického názvu Commission on European Family Law.

²⁶ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1, str. XVIII.

²⁷ Principles of European Family Law regarding Parental Responsibilities. Dostupné na: <http://www.ceflonline.net/Reports/Principles PR English.pdf>.

²⁸ SCHWENZER, I., DIMSEY, M. *Model Family Code. From a global perspective*. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006, 257 s. ISBN: 9050955908.

pro rozhodování o porozvodové péči.²⁹ Vnitrostátní právní úprava o takových hranicích ve vztahu k závaznosti názoru dítěte nepojednává, ale například dovršení věku dvanácti let přesto vnímá jako hranici, kdy je dítě schopno přijímat informace tak, aby bylo schopno vytvořit si na ně vlastní názor³⁰. V důsledku této zákonné dikce je judikaturou ÚS dovozováno, že „*po dosažení této věkové hranice je nezbytné, nebrání-li tomu zvlášť významné okolnosti, zjistit přání dítěte přímo před soudem*“³¹, avšak přesto upozorňuje, že „obecný soud je za situace, kdy zjišťuje postoj (přání) nezletilého dítěte staršího dvanácti let, vždy povinen přistoupit k výsledku nezletilého dítěte přímo při soudním jednání, aniž by mohl zohlednit skutková zjištění z již provedeného dokazování“³² a že tuto věkovou hranici nemůže striktně stanovit, jelikož musí být hodnocen případ od případu. Je třeba upozornit, že dokumenty vydané CEFL nejsou právně závazné.

1.1.4 Kolizní právní úprava

Vzhledem k tomu, že výkon práva péče o dítě a styk s ním není, pokud soud neurčí jinak, nikterak územně ohraničen, pamatuje zákonodárce i na situace, kdy se v rámci vztahů rodič-dítě vyskytuje mezinárodní prvek, a je tak třeba určit rozhodné právo. Kolizní úprava rodinného práva je upravena jednak vnitrostátním právem, jednak na úrovni EU a jednak i v rovině mezinárodní.

V tuzemském právu je kolizní normou zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen: „ZMPS“). Vzhledem k tomu, že níže bude o případech s mezinárodním prvkem pojednáno, nebudeme zmíněnému zákonu věnovat na tomto místě pozornost, jen uvedeme, že pro řešení porozvodové péče je relevantní § 56 a násl.

U pojednání o kolizní úpravě je třeba jednoznačně zmínit nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného

²⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 43.

³⁰ Srovnej § 867 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

³¹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 2943/14 ze dne 16. 6. 2015, bod 22.

³² Tamtéž, bod 23.

práva ve věcech rozvodu a rozluky (dál pouze jako: „Řím III“) ³³, jež vstoupilo v platnost dne 30. prosince 2010. Toto nařízení, jímž ČR dosud není vázána, se vedle dalšího použije právě v řízeních souvisejících s otázkou rodičovské odpovědnosti ³⁴. Řím III dává možnost, aby si rodiče sami stanovili ³⁵, které právo bude při případném sporu rozhodné, pokud však toto právo sami nezvolí, použije se ustanovení čl. 8 Řím III. Ke změně rozhodného práva, na němž se rodiče společně dohodli, může dojít nejpozději před zahájením řízení před soudem, ³⁶ okamžikem zahájení řízení ³⁷ se soud stává věcně a místně příslušným pro rozhodování daného sporu. Postavení tohoto nařízení vůči úmluvám, které byly uzavřeny, je upraveno čl. 19. odst. 2, a to tak, že Řím III „*má mezi zúčastněnými členskými státy přednost před úmluvami uzavřenými výlučně mezi dvěma nebo více z nich v rozsahu, v jakém se tyto úmluvy týkají záležitostí upravených tímto nařízením.*“

Vedle kolizních norem zde uvedeme i takové předpisy, které upravují procesní stránku řízení za předpokladu, že se v řízení objevuje příhraniční prvek. Jedná se o nařízení (ES) č. 2201/2003 – příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a rodičovských (dále jen: „*Brusel II bis*“). Brusel II bis určuje příslušnost soudu ve věcech jednak manželských, jednak rodičovských, zejména ve věcech péče o dítě a práva na styk s dítětem, ³⁸ dále řeší uznávání a výkon rozhodnutí, která byla ve zmíněném okruhu záležitostí vynesena na území jiného státu, a následně postup při (již zmiňovaných) únosech dětí rodičem na území jiného státu. ³⁹ Jedinou výjimku tvoří pro své specifické postavení v rámci EU Dánsko (čl. 31 Brusel II bis). Pro rozhodování obecně platí, že dle

³³ Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

³⁴ Srovnej tamtéž, čl. 1 odst. 2 písm. f).

³⁵ Tamtéž, čl. 5.

³⁶ Tamtéž, čl. 5 odst. 2.

³⁷ Tamtéž, čl. 8 písm. d).

³⁸ Nařízení Rady (EU) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, čl. 1 odst. 2 písm. a).

³⁹ Tamtéž.

tohoto nařízení je příslušný soud předchozího obvyklého bydliště dítěte.⁴⁰ Byť se má obecně za to, že toto nařízení nečiní při své aplikaci problémy, byly zjištěny některé jeho nedostatky.⁴¹ Proto v červnu roku 2016 byl Evropskou komisí předložen návrh revize nařízení Brusel II bis k projednání Radě EU, v něm by mělo vedle dalšího dojít k následujícím změnám: čl. 20, který bude platit jako obecné pravidlo pro celé nařízení „*Orgány členských států při výkonu své příslušnosti podle oddílu 2 této kapitoly zajišťují, aby dítě, které je schopno vytvářet vlastní názor, dostalo v průběhu řízení skutečnou a účinnou příležitost se svobodně vyjádřit; Orgán přikládá názoru dítěte s ohledem na jeho věkem a stupeň vyspělosti náležitý význam a své úvahy v rozhodnutí zdokumentuje*“⁴². Dále dojde ke změně ve vztahu k výsledku dítěte⁴³, dále pak i v úpravě vydání či uznání rozhodnutí.⁴⁴

Z pohledu mezinárodního práva je významná Haagská úmluva, o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (dále jen: „*Haagská úmluva*“)⁴⁵, která byla přijata v roce 1996.⁴⁶ Haagská úmluva se vztahuje na nezletilé děti⁴⁷,

⁴⁰ Toto je v revizním návrhu k nařízení Brusel II bis navrhováno ke změně, změněné znění by mělo být následující: „*Orgány členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má obvyklé bydliště na území tohoto členského státu. V případě, že se dítě zákonným způsobem přestěhuje z jednoho členského státu do jiného a získá zde nové obvyklé bydliště, stávají se příslušnými orgány členského státu nového bydliště.*“ Návrh NAŘÍZENÍ RADY o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí., str. 34.

⁴¹ Tamtéž., str. 1.

⁴² Tamtéž, str. 40. Citováno v přesném znění, proto prosíme, omluvte syntaktickou odchylku.

⁴³ Řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti podle tohoto nařízení, jakož i řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy z roku 1980 by měla respektovat právo dítěte Výslech dítěte v souladu s čl. 24 odst. 1na svobodné vyjadřování jeho názorů. Listiny základních práv Evropské unie a článkem 12 Úmluvy OSN o právech dítěte má významnou úlohu při používání tohoto nařízení. Toto nařízení nemá stanovit způsob, jak dítě vyslyšet, například zda dítě vyslychá soudce osobně nebo zvláště proškolený odborník, který o tom následně soudu podá zprávu, či zda je dítě vyslycháno v jednací síni nebo na jiném místě. (Návrh NAŘÍZENÍ RADY o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí, bod 23.)

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

⁴⁶ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 40.

⁴⁷ Čl. 2 Haagské úmluvy (Sdělení MZV č. 141/2001 Sb. m. s.).

příčemž pravomoc k přijímání opatření ve věcech ochrany dítěte nebo ochrany jeho majetku je obecně dle čl. 5 odst. 1 Haagské úmluvy příslušný soudní či správní orgán toho státu, v němž má nezletilé dítě obvyklé bydliště. Vedle toho musíme poukázat i na úpravu sjednanou bilaterálními mezinárodními smlouvami, v nichž bývají ujednána i kolizní ustanovení.⁴⁸

1.2 Základní pojmy

Pro lepší orientaci v dané problematice a následného lidsko-právního pojetí je nutné vymezit základní pojmy, s nimiž budeme dále pracovat. Vzhledem k tomu, že samy o sobě nejsou hlavním předmětem této práce, nelze se jim věnovat dostatečně zevrubně, avšak pokusíme se je uchopit tak, aby byla co možná nejvíce vystižena jejich základní podstata.

1.2.1 Rodiče a rodičovství

Pokud máme vymezit termín *rodič* v právním slova smyslu, nelze se spokojit s tím, že rodičem se rozumí matka a otec dítěte bez dalšího. Takovéto vymezení není dostačující, je třeba vnímat skutečnost, že ne vždy vůči dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost ten, kdo je jeho genetickým rodičem⁴⁹. Je tedy třeba rozlišit, kdo je jejím nositelem a kdo vykonavatelem. OZ pod pojmem rodič rozumí toho, kdo je zapsán v matriční knize, což však může být nejen genetický rodič, ale i osvojitel.⁵⁰ Rodičem mohou být manželé, mohou jim být partneři, avšak je třeba upozornit, že stále není možné, aby se jednalo o partnery homosexuální, popř. registrované partnery. V roce 2016 sice Ústavní soud rozhodl o rozšíření práv homosexuálů v otázce adopce dětí, když náležením sp. zn.

⁴⁸ Přehled hlavních dvoustranných smluv o mezinárodní právní pomoci v oblasti trestní a civilní a dokumentů souvisejících je možné nalézt na stránkách Ministerstva spravedlnosti, dostupné zde: Přehled hlavních dvoustranných smluv o mezinárodní právní pomoci v oblasti trestní a civilní a dokumentů souvisejících. In: *Portál justice* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://novyportal.justice.cz/web/msp/dvoustranne-vztahy?clanek=prehled-hlavnich-dvoustrannych-smluv-o-mezinarodni-pravni-pomoci-v-oblasti-trestni-a-civilni-a-dokumentu-souvisejících>.

⁴⁹ Rodiče, potažmo rodičovství rozeznáváme jednak v právním slova smyslu, jednak biologickém a jednak sociálním pojetí.

⁵⁰ § 29 písm. d zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení; § 797 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Pl. ÚS 7/2015 zrušil § 13 odst. 2 zák. č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, v současné době je tedy možné, aby osvojitelem nezletilého dítěte byl i jedinec, který je registrovaným partnerem.⁵¹ Přes velký pokrok v rovnosti homoparentních svazků stále není z důvodu ochrany tradičního pojetí institutu rodiny⁵² možné, aby se osvojiteli stali dva jedinci stejného pohlaví, tedy platí, že rodiči se mohou stát pouze muž a žena. Není však podmínkou, že se osvojitelem, tedy rodičem, stane jen jedna osoba, v takovém případě záznam o druhém rodiči bude z matriky vymazán,⁵³ v případě neznámého otce zůstane matriční zápis v tomto bodě nevyplněn⁵⁴. Postavení rodiče v právním slova smyslu může pojmout jako statusovou otázku, jedná se tedy o „*osobní postavení této osoby vůči jiným osobám, tedy vůči dětem*“⁵⁵.

V souvislosti s pojmem *rodič* je třeba definovat institut *rodičovství*. Tento termín je zákonodárcem užíván nejen v rovině zákonné, ale i v ústavní, evropské a mezinárodní. Rodičovství chápeme jako vztah mezi rodiči a dítětem, přesněji však mezi rodičem a dítětem – vztah existuje jednak mezi otcem a dítětem, jednak matkou a dítětem.⁵⁶ Právě z důvodu, že vzniká každému samostatně a není nikterak vázáno na existenci rodičovství druhého rodiče, musíme jej vnímat jako zcela zásadní právní institut, který bude celou tuto práci protkávat, protože je chráněn i LZPS, konkrétně pak čl. 32, vnímáme jej jako jedno z práv, do něhož může být rodičům ve vztahu k porozvodové péči velmi výrazně zasahováno. Na rozdíl od pojmu *rodič*, který je vázán na zápis do matriční knihy (deklaratorní charakter), *rodičovství* vzniká právní událostí, kterou zákon předpokládá (např.

⁵¹ Do vydání zmíněného zlomového nálezu ÚS platila a byla účinná dle našeho názoru zcela nelogická právní úprava. Homosexuálně orientovaný žadatel o osvojení, který nebyl registrován, se mohl stát osvojitelem, avšak jakmile došlo k uzavření registrovaného partnerství, tuto možnost tomu samému žadateli zákon odpíral.

⁵² Odkazy na tradičnost rodiny jsou jedním z nejsilnějších argumentů a nejvýraznějších překážek, které se v judikatuře ESLP objevují a které brání přijetí úprav umožňující adopci homosexuálním párům. Protože argumenty týkající se absence rodinného prostředí ESLP vyvrátil například ve věci *Schalk a Kopf vs. Rakousko* – ze dne 24. 6. 2010, stížnost č. 30141/04, v němž dospěl k závěru, že takové páry jsou obdobně jako páry heterosexuální schopné vytvářet rodinný život a osvojencům poskytnou dostatečné zázemí.

⁵³ § 800 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁵⁴ § 19 odst. 5 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

⁵⁵ DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937.3, str. 36.

⁵⁶ Tamtéž.

porod dítěte ve vztahu k matce, narození dítěte v manželství ve vztahu k otci,...), přičemž ve snaze najít soulad mezi právním a přirozeným rodičovstvím je užíváno právních domněnek. V důsledku aplikace právní domněnky však může dojít k situaci, kdy rodičovství bude připsáno tomu, kdo ve skutečnosti biologickým nositelem rodičovství není, na to zákonodárce pamatoval a v zákoně připustil institut popření otcovství. Již výše jsme pojednávali o tom, že zákonodárce pamatuje i na umělé vytvoření vazeb mezi rodiči a dítětem, aniž by mezi nimi existovalo pokrevní pouto. Jedná se o situaci osvojení, v takovém případě však rodičovství nevzniká v důsledku právních událostí, ale na základě rozhodnutí soudu, který má konstitutivní charakter.

1.2.3 Rodičovská odpovědnost

Svěření dítěte do péče úzce souvisí s rodičovskou odpovědností, jelikož tento pojem v sobě zahrnuje vedle dalších práv například i právo na péči o dítě, zastupování dítěte, určení jeho bydliště či zajišťování jeho výchovy. Termín rodičovská odpovědnost je však velmi rozsáhlý, není tedy možné jej v této práci postihnout komplexně, navíc pro její potřeby je zcela dostačující pojednat pouze o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu a v obecné rovině i o právech, povinnostech, která jsou v tomto pojmu obsažena.

Pokud bychom měli vymezit účel tohoto institutu, pak můžeme přímo citovat ustanovení § 855 odst. 1 OZ, který říká, že „*účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.*“ Vznik souboru práv a povinností osobní povahy a těch práv, která se pojí s osobností dítěte, se váže k okamžiku narození dítěte, zánik pak k okamžiku nabytí zletilosti, tedy k dosažení osmnáctého roku věku dítěte.⁵⁷ Je třeba upozornit, že právo na výživné a vyživovací povinnost nabytím svéprávnosti ani zletilosti nezanikají a rovněž nejsou součástí rodičovské odpovědnosti.⁵⁸

Rodičovská odpovědnost vzniká *ex lege* každému rodiči a její smysl tkví v propojení dvou základních hodnot, kterými je jednak rodičovství, jednak blaho

⁵⁷ § 856 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁵⁸ § 859 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

dítěte.⁵⁹ Povinnost rodičů jednat odpovědně vyplývá z § 876 OZ, spočívá přitom mimo jiné i v povinnosti vzájemné kooperace mezi rodiči.

Jelikož normy, které ji upravují, jsou kogentní, je možné ji co do rozsahu měnit pouze rozhodnutím soudu⁶⁰. Pro tuto práci je relevantní rozhodování soudu v situaci, kdy má dojít k rozvodu manželů, v takovém případě je třeba rozhodnout o tom, jak bude vykonávána rodičovská odpovědnost co do osobní péče o dítě a jak případně bude probíhat styk dítěte s druhým z rodičů. Soud, v případě, že mu rodiče nepředloží ke schválení dohodu⁶¹ o úpravě poměrů nezletilého dítěte (které nenabýlo plné svéprávnosti) po rozvodu, může rozhodnout tak, že dítě bude svěřeno do a) výlučné péče jednoho z rodičů, b) do střídavé péče rodičů, c) do společné péče rodičů. Vzhledem k tomu, že je třeba stále vnímat nejlepší zájem dítěte, rozhodnutí soudu není konečné, nevzniká překážka *res iudicata*, je zde ponechán prostor pro klauzuli *rebus sic stantibus*. Nastane-li tedy podstatná změna poměrů, je možné rozhodnutí soudu změnit, a to i tehdy, jednalo-li se o schválení dohody rodičů.

Základní složkou rodičovské odpovědnosti je *péče o dítě*, tu však nesmíme zaměnit za pojem *osobní péče*. Osobní péčí rozumíme právě podobu výkonu péče po rozvodu (výlučná, ...), právo a povinnost pečovat o dítě má i ten z rodičů, který jej nemá v osobní péči, mimo jiné lze pod tento pojem zařadit „*péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj*“⁶².

1.2.4 Nejlepší zájem dítěte

Jak jsme již opakovaně uvedli, pro rozhodování soudu a pro výkon rodičovské odpovědnosti je nezbytné hledět zájmu dítěte, je však velmi obtížné, abychom tento právní institut přesně definovali, respektive naplnili ho taxativním výčtem kritérií, neboť každé dítě je jiné a jeho nejlepší zájem je odvislý nejen

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7, str. 186.

⁶⁰ Soud může svým rozhodnutím rodičovskou odpovědnost omezit.

⁶¹ Tato dohoda, kterou předpokládá z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v § 757 odst. 1 písm. b, bude soudem schválena přednostně. Soud se však od dohody může odchýlit, a to tehdy, vyžaduje-li to nejlepší zájem dítěte.

⁶² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7, str.188.

např. od jeho osobnosti, ale i od poměrů, v nichž vyrůstá, od toho, kdo jsou jeho rodiče a od další spousty aspektů, které zřejmě nebudou u dvou různých dětí stejné. Proto si netroufáme striktně vymezit tento pojem, abychom jej neučinili příliš úzkým či naopak nepřiměřeně rozsáhlým. O skutečnosti, že při hodnocení nejlepšího zájmu dítěte by měly být zkoumány osobní poměry, situace a potřeby, hovořil již i Ústavní soud (sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22–24). Základem institutu ochrany zájmu dítěte je čl. 3 odst. 1 ÚPD, z dikce zmíněného ustanovení však vyplývá, že se nejedná o jediné kritérium, k němuž by mělo být přihlíženo, což ostatně dovozuje i Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3216/13, ze dne 25. září 2014 (bod 29).

Tento neurčitý právní pojem vymezil Výbor pro práva dítěte v Obecném komentáři č. 14 k právu dítěte na uplatňování zájmu dítěte jako předního hlediska⁶³. V tomto komentáři Výbor ustálil nejlepší zájem o dítě jako institut pojímaný ve třech rovinách: a) hmotné právo – ve sporných otázkách na prvním místě stojí nejlepší zájem dítěte; b) základní interpretační zásada – vyskytne-li se nějaká nejasnost, pak je třeba vykládat ji tak, aby korespondovala s nejlepším zájmem dítěte; c) procesní pravidlo – při řešení případu, v němž se vystupuje byt' jen jedno dítě, bude posuzován jak pozitivní, tak i negativní vliv na nezletilého, rozhodující orgán je povinen vypořádat se s faktory, které mohou nejlepší zájem dítěte ovlivnit, a dostatečně je při rozhodnutí posoudit.⁶⁴ Nejlepší zájem dítěte je třeba vnímat jako koncept, který je součástí dalších práv (kde působí jako korektiv), zároveň tak tato práva a aspekty musí být zohledňovány, aby byl nejlepší zájem dítěte naplněn, jde tedy o jakousi tautologii, uzavřený kruh, v jehož mezích se musíme pohybovat. Jedná se o sedm složek, které je nutno posuzovat: *„1. názor dítěte 2. identita dítěte 3. zachování rodinného prostředí a vztahů 4. péče o dítě, ochrana a bezpečí dítěte 5. zranitelnost dítěte 6. právo dítěte*

⁶³ Publikován dne 29. května 2013.

⁶⁴ MIČICOVÁ, B. Implementace Úmluvy o právech dítěte v České republice. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu ČR* [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91260>; str. 11.

na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdravotního stavu (čl. 24) 7. právo dítěte na vzdělání“⁶⁵.

V souvislosti s právem dítěte vyjádřit svůj názor platí, že soud je povinen k němu přihlížet (to je však odvislé od věku a rozumové vyspělosti dítěte), to však neznamená, že je povinen rozhodnout podle názoru či přání dítěte. Soud je v takovém okamžiku, stejně jako rodiče při výkonu rodičovské odpovědnosti, povinen takový názor kriticky hodnotit^{66, 67}. Toto jsou tedy prvky, které by měly být při rozhodování, co je v zájmu dítěte, relevantní.

Nutno rovněž zmínit, že v Obecném komentáři Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 je cíl institutu zájmu dítěte vymezen následovně: „*cílem konceptu nejlepšího zájmu dítěte je zajistit jak plné, tak i účinné požívání všech práv zakotvených v Úmluvě a celostní rozvoj dítěte*“⁶⁸. Reguluje tak tendenci, která se dle našeho názoru projevuje v českém právním prostředí – snahu, možná nevědomou, otisknout do rozhodnutí subjektivní stránku soudce⁶⁹, popř. dalších osob, které v řízení vystupují, jejich morální hodnoty a mnohdy emocionálně zabarvené názory. Tento přístup je dle našeho názoru problematický, jelikož nepřináší jednotnost rozhodování, tedy narušuje právní jistotu, která by, pokud už vůbec má být rozhodováno o tak citlivých záležitostech, jako jsou vztahy mezi rodiči a dětmi, měla být v demokratickém právním státě zaručena. Dítě je v tomto komentáři vnímáno jako subjekt, který je nadán celou škálou práv, která by v jeho zájmu měla být dodržována.⁷⁰ Problém ale spatřujeme v tom, že ne všechna práva jsou schopna spolu koexistovat tak, aby se vzájemně nevyklučovala. Proto je nutné

⁶⁵ Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. In: *Úřad vlády ČR* [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820>.

⁶⁶ Srovnej s § 867 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁶⁷ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7, str. 22.

⁶⁸ Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 (2013) – Nejlepší zájem dítěte jako přední hledisko, CRC/C/GC/14, odst. 4.

⁶⁹ Názor, že se v praxi odráží to, jak si tento pojem vykládá soudce, zastává i M. Trávníček. (TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1, str. 7.)

⁷⁰ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. O konceptu nejlepšího zájmu dítěte: aneb Proč lze nejnovější judikaturu Ústavního soudu k nejlepšímu zájmu dítěte vnímat jako nevyužitou příležitost a jak to souvisí s novým obecným komentářem Výboru OSN pro práva dítěte k „dětím ulice“?. In: *Epravo.cz* [online]. 17.10.217 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.

užít testu proporcionality⁷¹ a věřit, že na pomyslné misce vah budou jednotlivá práva správně porovnána.

Zájem dítěte můžeme tedy označit za institut, kterým je – měla by být – korigována (bezbrehost) svévole rozhodovací praxe v otázkách, jež se dotýkají dítěte, čímž dochází k realizaci shora uvedených práv v nejvyšší možné míře.

1.3 Formy svěřeni dítěte do péče po rozvodu

V případě, kdy již manželé, kteří mají nezletilé dítě, nadále nechtějí setrvávat v manželství, musí být před tím, než bude rozhodnuto o rozvodu (pro ten zákon stanoví podmínku, že „soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení“)⁷², upraven poměr péče o dítě a případný styk druhého rodiče s dítětem. Přičemž není vždy nezbytné, aby došlo k soudní úpravě poměrů dítěte, jelikož § 757 odst. 1 písm. b umožňuje i sjednání dohody mezi manželi. Teprve za situace, kdy by k uzavření dohody mezi rodiči nedošlo, popřípadě ji soud neschválil, rozhodoval by o porozvodové péči místně a věcně příslušný soud. Byť se pravděpodobně nebude jednat o četné případy, je nutné pamatovat na situaci, kdy bude „uzavřeno“ manželství, které bude prohlášeno za neplatné či o manželství, které zanikne z důvodu změny pohlaví jednoho z rodičů. V takovém případě bude v otázce úpravy poměrů dítěte rovněž postupováno, jako by šlo o rozvod manželství, tedy užije se § 906 a § 907 OZ.⁷³ V současné době je stále častější, že rodiče dětí nejsou sezdáni. I v takovém případě je však třeba chránit základní lidská práva, která jsou jak dětem, tak rodičům garantována. Navíc čl. 32 odst. 3 LZPS výslovně stanoví shodné postavení dětí narozených v manželství i mimo něj (k tomuto viz podkapitola 3.1.1). V případech, kdy bude rozhodováno o úpravě poměrů dětí rodičů, kteří nejsou manželi, bude v případě, že se na způsobu výchovy dětí neshodnou, analogicky užito úpravy postupu při rozvodu manželství, avšak pro upřesnění

⁷¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, publikován pod č. 214/1994 Sb. Test proporcionality se skládá z kritéria vhodnosti, potřeby, poměřování.

⁷² § 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁷³ Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975) / Jiří Švestka [et al.], Vyd. 1., Praha: Wolters Kluwer, 2014. (Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace), ISBN 978-80-7478-477-4 (e-pub) [Program] Wolters Kluwer eReader Cz, stav k 1.3.2018 [cit. 2018-03-01]; komentář k § 906–907.

uvádíme, že soudní rozhodnutí o úpravě poměrů ani v podobě schválení dohody není v případě rozchodu rodičů, kteří nejsou manželi, nutné, zákon jej na rozdíl od rodičů, kteří jsou manželi, nevyžaduje.

Jak již bylo zmíněno výše, výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu může probíhat formou svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, do střídavé péče či do péče společné, popřípadě dojde ke svěřeni do péče jiné osoby. Poslední zmíněnou formou se v této práci nebudeme zabývat. Rozhodnutí o podobě péče rodičů po rozvodu bude vyneseno soudem před tím, než bude vynesen výrok o rozvodu, při tomto rozhodnutí se musí dbát zájmu dítěte.

1.3.1 Svěřeni do péče jednoho z rodičů

Péče jednoho z rodičů se také v praxi označuje jako péče výhradní či péče výlučná. Tato forma porozvodové úpravy poměrů dítěte je upravena v § 888–891 OZ. Dále je o ní pojednáno v § 907 odst. 1 OZ. Pokud je soudem rozhodováno o výlučné péči, pak bude vynesen i výrok upravující rozsah styku druhého rodiče (dále také jako „*vyloučený rodič*“) s dítětem (viz podkapitola 1.3.4), nedohodnou-li se rodiče dítěte jinak. Soud pak může přesně stanovit místo a čas styku.⁷⁴

Při výlučné péči jednoho z rodičů (dále také jako „*výlučný rodič*“) má druhý, vyloučený, rodič právo na styk s dítětem, které mu nesmí být výlučným rodičem upíráno, rozhodl-li však soud, smí se vyloučený rodič s dítětem stýkat pouze v soudem stanovenou dobu. Toto právo ovšem nenáleží pouze rodiči, ale i dítěti, jelikož ÚPD mu v čl. 9 odst. 3 garantuje právo na styk s oběma rodiči, a to i tehdy, bude-li v péči jen jednoho z nich, vyjma situace, kdy takovému styku brání ochrana zájmu dítěte.

Musíme si uvědomit, že při výlučné péči nedochází k zániku ani ke zúžení rodičovské odpovědnosti vyloučeného rodiče, kterému dítě svěřeno nebylo, fakticky ale dochází k omezení jejího výkonu. Tento rodič dále může rozhodovat o výchově dítěte, pečovat o dítě, jednoduše vykonávat svoji rodičovskou odpovědnost, avšak její omezení (v souvislosti s rozhodováním o běžných záležitostech dítěte) spočívá v přesném vymezení času, popř. i místa jejího

⁷⁴ § 891 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

výkonu. V době, kdy je dítě v péči vyloučeného rodiče, není tento oprávněn rodičovskou odpovědnost ve vztahu k běžným záležitostem dítěte vykonávat. V případě, že dítě bude po rozvodu ve výlučné péči jednoho z rodičů, a to ať již na základě dohody nebo rozhodnutí soudu, jsou rodiče povinni v souladu s § 890 OZ sdělovat si takové informace, které se jakkoliv dotýkají zájmu dítěte. Pokud se jedná o již zmíněné významné záležitosti, mezi něž můžeme zařadit např. otázku pracovního uplatnění, studia nebo rozhodnutí o lékařském zákroku (samozřejmě takovém, který není běžný jako např. preventivní prohlídka), bude se vyloučený rodič na rozhodování podílet. Pokud by výlučný rodič bránil rozhodování na významných záležitostech dítěte vyloučenému rodiči, pak se vyloučený rodič může obrátit na soud, který o dané záležitosti rozhodne, stejně tak může soud rozhodnout, pokud rodiče nejsou schopni dojít ke kompromisu či společnému závěru.⁷⁵

1.3.1.1 Styk rodičů s dítětem

Pokud dítě není svěřeno do společné či střídavé péče, pak je třeba stanovit rozsah styku s dítětem. V takovém případě, pokud však manželé, partneři nesjednájí dohodu o poměrech dítěte nebo ji soud neschválí, bude soudně určeno, jakým způsobem bude styk rodiče probíhat. Soud může ve svém rozhodnutí stanovit místo styku rodiče s dítětem, a to jak v pozitivním, tak i negativním vymezení (lze vyloučit místo, kde by mělo ke styku dojít, například konkrétní byt, naopak je možné stanovit, že se budou stýkat pouze na určitém místě), může také určit konkrétní časový úsek v konkrétní dny, kdy bude tento styk probíhat. Rovněž je možné, aby soud výslovně vyloučil účast některých osob, které by se styku mohly účastnit, například může dojít k zákazu účasti partnera vyloučeného rodiče, nebo naopak může soud nařídit povinnou přítomnost jiných osob při styku, např. sociálního pracovníka či psychologa.⁷⁶ Právo na styk s dítětem je vázáno na osobu rodiče⁷⁷ a nelze jej přenechat jiné osobě.⁷⁸

⁷⁵ ŘEZNÍČEK, David a Alena HEJNÁ. Střídavá péče versus široký rozsah styku. In: *Epravo.cz* [online]. 10.5.2016 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>.

⁷⁶ TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část II. In: *Právní prostor* [online]. 4.8.2017 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z:

Pojem *styk s dítětem* není v českém právním řádu definován, proto musíme vycházet z vymezení, které přináší Ústavní soud ve své judikatuře, a také musíme nahlédnout do sféry mezinárodních smluv, například do Úmluvy o styku s dětmi⁷⁹, která v čl. 2 písm. a tento pojem chápe jako: „...i. *pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s nějakou osobou uvedenou v člancích 4⁸⁰ až 5⁸¹, se kterou obvykle nežije; ii. jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a touto osobou; iii. poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě.*“

I přes to, že právní úpravu styku s dítětem shledáváme vcelku dostatečnou, může se při jeho realizaci vyskytnout řada problémů a excesů, o nichž v mnoha případech rozhoduje i Ústavní soud, a to z důvodu (možného) zásahu do základních lidských práv. Modelovou situací je stav, kdy rodič, který má dítě ve výlučné péči, odmítá umožnění styku s dítětem druhému rodiči, popřípadě se manipulativně snaží v dítěti vzbudit negativní vztah k druhému z nich. V takovém případě se vyloučený rodič může obrátit na soud, povinnost předat dítě v rámci umožnění styku rodiče s dítětem plyne z dikce ustanovení § 882 odst. 1 OZ: „*Zadržuje-li jiná osoba dítě protiprávně, mají rodiče právo žádat, aby jim dítě předala; to platí i mezi rodiči navzájem. Toto právo má i ten, kdo o dítě oprávněně pečuje*“ a odst. 2 daného ustanovení: „*Osoba, která dítě protiprávně zadržuje, má povinnost jej řádně předat tomu, kdo má dítě po právu v péči*“. Pokud by výlučný rodič rušil výkon styku rodiče s dítětem, existuje zde hrozba obligatorní sankce v podobě nového rozhodnutí soudu.⁸² To platí i opačně, tedy

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem-cast-ii>.

⁷⁷ Poukázat je však třeba i na § 927 OZ: „*Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blízce či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí.*“

⁷⁸ Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975) / Jiří Švestka [et al.], Vyd. 1., Praha: Wolters Kluwer, 2014. (Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace), ISBN 978-80-7478-477-4 (e-pub) [Program] Wolters Kluwer eReader Cz, stav k 1.3.2018 [cit. 2018-03-01]; komentář k § 887.

⁷⁹ Sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi.

⁸⁰ Rodiče dítěte.

⁸¹ Osoby mající s dítětem rodinná pouta, tento okruh osob je však za určitých podmínek možno rozšířit.

⁸² Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975) / Jiří Švestka [et al.], Vyd. 1., Praha: Wolters Kluwer, 2014. (Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace), ISBN 978-80-7478-

bránil-li by vyloučený rodič předání dítěte výlučnému rodiči. Pokud dojde ke změně poměrů, je možné, aby rodič podal návrh na zahájení řízení o změnu styku rodiče s dítětem.

Dnešní právní úprava rozeznává dvě formy úpravy styku rodiče a dítěte, a to jednak přímý a jednak nepřímý, toto dělení nacházíme rovněž ve zmíněné Úmluvě o styku s dětmi⁸³. V OZ však s nepřímým stykem rodičů s dítětem nepracuje, ten nacházíme až v judikatuře, a to například Nejvyššího soudu v rozhodnutí 30 Cdo 1376/2012 – „*Důvody, které se uplatní pro přímý styk platí i pro styk nepřímý. Nepřímý styk je k přímému styku v poměru speciality, nikoli subsidiarity, tzn. uplatní se tehdy, jestliže objektivní okolnosti (např. značná teritoriální vzdálenost) vylučuje styk přímý, který má vždy přednost.*“⁸⁴

1.3.2 Svěření do střídavé péče

Dnes již neúčinný ZOR znal institut *střídavé péče*, který je u v českém právu více než osmnáct let,⁸⁵ pod pojmem *střídavá výchova* (§ 26 odst. 2 ZOR). OZ střídavou péči jako jednu z forem výkonu rodičovské odpovědnosti zakotvil v § 907 odst. 1. V otázce, zda je třeba souhlasu obou rodičů pro to, aby soud o střídavé péči rozhodl, OZ mlčí, avšak vzhledem k tomu, že ve vztahu k péči společně výslovně stanoví nutnost souhlasu obou rodičů, je možné (*argumentum a simili*) dovodit, že soud může o této formě úpravy poměrů dítěte rozhodnout i bez souhlasu rodičů, je však nutné, aby i zde pamatoval na nejlepší zájem dítěte. Tento názor zastává i Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 1554/14, ze dne 30. prosince 2014⁸⁶ či I. ÚS 3216/13, ze dne 25. září 2014, v němž stanoví, že

477-4 (e-pub) [Program] Wolters Kluwer eReader Cz, stav k 1.3.2018 [cit. 2018-03-01]; komenář k § 887.

⁸³ Čl. 2 písm. a bod II Sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi.

⁸⁴ Rozhodnutí NS ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012, jedná se o doslovnou citaci, proto, prosíme, omluvte syntaktické nedostatky.

⁸⁵ Tento institut byl zaveden zák. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

⁸⁶ „...V novém občanském zákoníku je úmysl zákonodárce nevyžadovat pro svěření dítěte do střídavé péče souhlas obou rodičů vyjádřen ještě zřetelněji, neboť tento souhlas je výslovně požadován u svěření dítěte do společné péče (srov. § 907 odst. 1 poslední věta nového občanského zákoníku), a tudíž o této možnosti zákonodárce musel vědět, a tím, že totožnou podmínku zákonodárce u střídavé péče neuvedl, jasně vyjádřil své stanovisko souhlas obou rodičů

soudy by měly vyvinout snahu o zjištění nesouhlasu jednoho z rodičů a důvody jejich rozporů, nikoliv toto pojmout jako důvod pro nesvěření dítěte do střídavé péče. Toto je dle našeho názoru vyvozováno mimo jiného z premisy, že v zájmu dítěte je, aby bylo vychovááno oběma rodiči.⁸⁷ Na druhou stranu komentář k § 907 OZ říká, že „...střídavá péče není obecným modelem porozvodového uspořádání. Soud musí odůvodnit, proč je pro konkrétní dítě vhodná.“⁸⁸ Velmi důležité pro realizaci střídavé péče je, že „výchova dítěte oběma jeho rodiči je nejen právem a povinností rodičů, ale především právem dítěte, protože obapolná výchova je především v jeho zájmu“⁸⁹. Z tohoto pohledu by měla být výlučná péče, oproti péči společné a střídavé, až krajním řešením (*ultima ratio*), jež by mělo nastat až za předpokladu, kdy jsou obě předchozí varianty vyloučeny. Pokud bylo dítě do střídavé péče svěřeno, je třeba, aby byla realizována skutečně oběma rodiči, pokud totiž jeden z rodičů střídavou péčí nevyužívá, poškozují své dítě na jeho právech. V konečném důsledku by soud mohl rozhodnout o ztrátě práva na střídavou péči.⁹⁰

Jelikož zákon blíže nestanoví podmínky pro střídavou péči⁹¹, nezbyvá než vycházet z rozhodnutí soudu. Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. I ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014, stanovil *čtyřstupňový test vhodnosti střídavé péče* (dále jen: „*test*“). Tento test představuje čtyři kritéria, která musí být při rozhodování soudu, pokud rozhoduje o svěřeni dítěte do péče, zkoumána. Těmito kritérii jsou: „(1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte“⁹²

při svěřeni dítěte do střídavé péče nevyžadovat...“ (Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. prosince 2014, bod 30.)

⁸⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010.

⁸⁸ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1019.

⁸⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ O střídavé péči zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, pojednává pouze v § 907 odst. 1.

⁹² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014.

První zmíněné kritérium testu dle výkladu ÚS poukazuje na význam biologického pouta mezi dítětem a rodičem⁹³, na druhou stranu však připouští, že ne vždy je biologický vztah, pokud neexistují další právní či skutkové okolnosti, které by svědčily o existenci úzkého osobního vztahu, rozhodným kritériem pro svěřeni dítěte do péče této osoby. Pro to, aby byl naplněn institut rodinného života tak, jak jej chápe čl. 8 Úmluvy, se zpravidla předpokládá soužití mezi dítětem a osobou, které má být dítě svěřeno do péče^{94, 95}. Druhé kritérium klade důraz na zachování identity dítěte, toto kritérium v sobě zahrnuje dva, respektive 3 aspekty, které musí být dodrženy, aby daná osoba splnila požadavky pro svěřeni dítěte do její péče. Jedná se jednak o potřebu zachovat minimalizaci zásahu do práva na rodinný život, tedy dítě nesmí být odloučeno od osob, s nimiž má vybudovaný blízký vztah či s nimi dlouhodobě setrvalo a u nichž má zázemí domova, a rovněž ani od sourozenců, jednak daná osoba nesmí bránit styku s takovými osobami. Třetím aspektem je minimalizace zásahu do soukromého života, což by mělo být realizováno respektováním osobnosti dítěte a jeho identity^{96, 97}. Třetím hodnoceným kritériem, které bylo nálezem sp. zn. I. ÚS 2482/13 stanoveno, je *schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby*. Toto zajištění nespočívá pouze ve schopnosti materiálního zabezpečení dítěte, ale i v dalších aspektech, jako je například přístup k dítěti, dále je třeba zohlednit i věk osoby, které má být dítě svěřeno do péče, její morální kredit a výchovné a intelektuální schopnosti, ale také zdravotní stav daného jedince, jelikož ten může mnohdy výrazně ovlivnit schopnost pečovat o dítě a působit na jeho výchovu. Posledním, čtvrtým, kritériem je přání dítěte. To má být dle ústavního soudu považováno, pokud je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyzrálé, za zásadní. Je třeba poznamenat, že právě přihlédnutím k přání dítěte dochází k naplňování i zájmu dítěte, avšak je třeba stále hodnotit i věk dítěte, jehož přání má být zohledněno. Jak jsme již uvedli výše (viz podkapitola 1.2.4), judikatura

⁹³ Srovnej rozsudek ESLP ve věci Keegan proti Irsku ze dne 26. května 1994 č. 16969/90; rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9. května 2006 č. 18249/02.

⁹⁴ Srovnej rozsudek ESLP ve věci Schneider proti Německu ze dne 15. září 2011 č. 17080/07.

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014.

⁹⁶ Zejména se jedná o respektování náboženství, národnosti a dalších základních práv a svobod.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014.

stanoví dvanáctý rok dítěte jako hranici, kdy by dítě mělo být schopno vytvářet si vlastní názory, které bude před soudem schopno prezentovat. Jistá míra nebezpečí spočívá v ovlivnitelnosti názoru dítěte jedním z rodičů (či jiných osob), což může dle našeho názoru v důsledku vést k tomu, že nebude rozhodnuto v jeho zájmu, proto by tyto případy měly být hodnoceny samostatně, a proto tento věkový určovatel není stanoven striktně, a tedy je možné se od něj odchýlit.⁹⁸

Soud musí při svém rozhodování zvážit mnoho aspektů, které se v daném řízení objevují, některé okolnosti mohou vést k tomu, že daná osoba, o jejímž právu na střídavou výchovu je rozhodováno, požadavky na naplnění kritérií testu nenaplní. Uvedeme jen demonstrativní výčet takových okolností. Příkladem důvodu, kvůli kterému rodič v testu neobstojí, je domácí násilí, kterého se dopustil na druhém z rodičů nebo na dítěti. Okolností, pro kterou rodič nemusí testem projít, může být skutečnost, že rodič v blízké minulosti vykonával trest odnětí svobody či vede nezřízený život atd.⁹⁹

Pokud by byl test naplněn oběma rodiči stejnou měrou, nastává tzv. *presumpce vhodnosti střídavé péče*, tu lze v některých případech vyvrátit, a to tehdy, existují-li tu objektivní okolnosti, kupříkladu vzdálenost bydliště rodičů,¹⁰⁰ které by v důsledku bylo problematické pro školní docházku dítěte, a mohlo by tak dojít ohrožení jeho zájmu (např. na vzdělání¹⁰¹). Pokud by však jeden z rodičů vycházel v daném testu výrazně lépe, pak je vhodné s ohledem na nejlepší zájem dítěte, aby soud dítě do společné péče obou rodičů nesvěřil.

Tento čtyřstupňový test lze vnímat jako obecné vodítko, ovšem nelze jej striktně dodržovat ve všech případech, v tomto smyslu se vyjadřuje i Ústavní soud v usnesení sp. zn. II. ÚS 2224/14, ze dne 9. 12. 2014, v němž konstatuje, že nelze závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/2013 „nepřípustně paušalizovat a

⁹⁸ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 2943/14 ze dne 16. 6. 2015, bod 22.

⁹⁹ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1, str. 9.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 10.

¹⁰¹ Srovnej např. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. prosince 2014.

*zobecňovat na úkor jedinečnosti každého individuálního případu a v nich zkoumaného zájmu a potřeb nezletilého dítěte, o jehož péči je rozhodováno“.*¹⁰²

Přesto, že v otázkách střídavé péče je kladen důraz na právo dítěte na oba rodiče, jsme toho názoru, že v první řadě by měl stát zájem dítěte spočívající mimo jiné i v tom, mít rodinné zázemí, které dle našeho názoru střídavá péče dítěti nepřináší a do jeho výchovy a vývoje vnáší spíše dvoukolejnost, která i při malých problémech v komunikaci rodičů může vést k závažným problémům. Proto by dle našeho názoru bylo třeba více se zaměřit jednak na to, aby rodiče uzavírali dohodu o tom, že dítě bude po rozvodu vychováváno ve střídavé péči, z vlastního přesvědčení a z vlastní vůle, jednak na následný průběh výkonu střídavé péče než na snahu zachování péče obou rodičů. Ta se dá zajistit například i výlučnou péčí s dostatečně upraveným rozsahem styku s dítětem, samozřejmě zde bude hrát roli otázka vyživovací povinnosti, což je právě prvek, který výrazně odlišuje svěřeni dítěte do střídavé péče od péče jednoho z rodičů, pakliže je rozsah styku upraven dostatečně široce.

1.3.3 Svěření do společné péče

Tento institut není ve společnosti oproti předchozím dvěma příliš diskutován, podle našeho názoru není tato forma výkonu péče o dítě z pohledu zásahu do fundamentálních práv příliš problematická. Společnou péči znala i předchozí právní úprava, ZOR, avšak dle současného právního pojetí je pro možnost svěřeni dítěte do společné péče třeba souhlasu obou rodičů. Proto v případě soudního rozhodnutí bude třeba předložit dohodu o tom, že v době po rozvodu bude dítě ve společné péči rodičů, tato dohoda bude soudem schválena, a to rozsudkem, je-li to v nejlepším zájmu dítěte.

Společná péče není zákonem blíže charakterizována, a tak nezbyvá než pro vymezení podmínek pro svěřeni dítěte do tohoto typu porozvodové péče vyjít

¹⁰² JANOŠEK, Vladimír. Střídavá péče. Zařadil Ústavní soud zpátečku?. In: *Epravo.cz* [online]. 29.9.2015 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-zaradil-ustavni-soud-zpatecku-99058.html>.

z judikátu soudů. Předpokladem pro svěření dítěte do společné je schopnost rodičů dohodnout se na důležitých otázkách, které se týkají nezletilého dítěte.¹⁰³

Smyslem této porozvodové péče je výkon rodičovských práv a povinností oběma rodiči při zachování rodiny, avšak bez dalšího trvání manželství.¹⁰⁴ Společná péče bude vhodným řešením poměrů k dítěti za situace, kdy rodiče bydlí např. v jednom domě, kupříkladu i v různých bytech, nebo v jedné obci, ale komunikace mezi nimi není problematická, a jsou tak schopni v otázkách týkajících se dítěte nalézt shodu. Dalším příkladem vhodnosti společné péče je úprava poměrů dítěte, které je ve věku blízkém dospělosti a např. již bydlí samo.¹⁰⁵

S ohledem na ustanovení § 907 odst. 3 OZ docházíme k závěru, že právě společná péče, pokud probíhá bez problémů a tak, jak ji zákon předpokládal, se jeví jako nejvhodnější a k lidským právům nejšetnější, jelikož její zásah do práva „dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi“ a do práva „druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti“, na něž má soud při svém rozhodování dbát, je téměř minimální. V takovém případě není třeba jednat o úpravě styku rodičů s dítětem, zároveň se však nebude jednat ani o výživném, „ačkoliv se jedná o poměrně spornou otázku, je zřejmé, že pakliže jsou rodiče schopni se vzájemně dohodnout na společné péči,¹⁰⁶ měli by být schopni dohodnout se i na výživě nezletilého dítěte, což ostatně plně koresponduje i se samotnou podstatou společné péče“.¹⁰⁷ Z uvedených důvodů je

¹⁰³ TOMĚŠOVÁ, Jana. Společná péče o nezletilé dítě. *Právní prostor* [online]. 22.11.2017 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937.3, str. 63.

¹⁰⁵ TOMĚŠOVÁ, Jana. Společná péče o nezletilé dítě. *Právní prostor* [online]. 22.11.2017 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 63.

¹⁰⁷ ŘEZNIČEK, David a Alena MGR. HEJNÁ. Společná péče o dítě po rozchodu rodičů. *Epravo.cz* [online]. 3.2.2017 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-pece-o-dite-po-rozchodu-rodicu-104923.html>.

tato péče preferována¹⁰⁸, soud ve věci vydá pouze rozhodnutí o schválení dohody rodičů.

¹⁰⁸ Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15, a nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2016, č. j. I. ÚS 153/16-1.

2 Rozhodovací praxe soudů v otázce svěřeni dítěte do péče

V této kapitole se seznámíme s průběhem řízení a s tím, kolik těchto řízení bylo v letech 2015, 2016 a 2017 skončeno u Okresního soudu Plzeň-město a zda po přelomovém nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 je střídavá péče soudem preferována či nikoliv. Její preference bude hodnocena i v kontextu celorepublikovém, a to za stejné období, které bude hodnoceno u OS Plzeň-město. Představíme si tzv. Cochemský model, který je novou praxí opatrovnických soudů, jež je v ČR užívána od roku 2016 Okresním soudem v Novém Jičíně. Zjistíme, zda je přínosná a v čem se liší od současného modelu.

2.1 Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí

Před novelou dnes již derogovaného zákona o rodině (91/1998 Sb.) bylo řízení o svěřeni dítěte do péče součástí řízení o rozvodu manželství. Avšak zmíněná novela vedla k rozdělení tohoto řízení, současná právní úprava (viz kapitola 1.1.1) pojetí převzala. Díky tomuto právnímu zakotvení nemusí být soud, jež je příslušný k řízení o rozvodu manželství, co do místní příslušnosti totožný se soudem, který povede řízení o svěřeni dítěte do péče. K řízení je věcně příslušný soud okresní, místě pak dle § 467 odst. 1 ZŘS „*obecný soud nezletilého dítěte*“¹⁰⁹. Může však dojít k situaci, kdy takový soud buď nemůže zakročit, aniž by nastaly zbytečné průtahy¹¹⁰, nebo je třeba neprodleně řešit poměry nezletilého dítěte a upravit je, nebo soud není znám. Na to pamatuje odst. 2 jmenovaného ustanovení a pro případ, že by taková situace nastala, stanoví jako místně příslušný soud, „*v jehož obvodu se nezletilý zdržuje*“. Jakmile to však bude možné, postoupí věc soudu, jež je k jednání ve věci příslušný dle odst. 1.

V tomto řízení je rozhodováno o úpravě poměrů dítěte po rozvodu, zejména soud rozhodne o formě péče o dítě, o případné úpravě styku rodiče s dítětem a o výši výživného. Samo řízení je upraveno § 466 až § 477 ZŘS. Je však třeba

¹⁰⁹ Věcně příslušným soudem je dle § 3 ZŘS je okresní soud, místní příslušnost je řešena § 4 odst. 2 ZŘS, dle něhož je místně příslušný soud, „*v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště.*“

¹¹⁰ Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-870-3 (e-pub) [Program] Wolters Kluwer eReader Cz, stav k 1.3.2018 [cit. 2018-03-01]; komentář k § 467 odst. 2.

zmínit i možnost předběžného opatření, které může soud nařídit jak v průběhu, tak před zahájením řízení, v němž má být o porozvodové péči rozhodnuto. Úpravu předběžných opatření nalezneme jednak v § 452 a násl. ZŘS, jednak v § 7 a násl. OSŘ. Řízení o předběžném opatření je možné zahájit pouze na návrh OSPOD,¹¹¹ a to například za situace, kdy je třeba rozhodnout o tom, kdo bude do doby, než dojde k rozvodu manželství, o dítě pečovat. Zákon zároveň stanoví i nejdelší možnou dobu, po kterou může předběžné opatření trvat, a to jeden měsíc, avšak v případě, že by se v řízení vyskytl přeshraniční prvek, jednoměsíční lhůta stanovená § 459 odst. 1 ZŘS se nepoužije, bude se postupovat dle § 461 ZŘS, tedy maximální doba, na níž bude moci soud předběžné opatření nařídit, činí 6 měsíců.

Je nutné zmínit, že se do procesu může též promítnout zásada oficiality¹¹², neboť řízení může být zahájeno jednak na návrh, jednak i *ex officio*, bylo-li by ohroženo blaho dítěte. Ať už bude podán návrh na zahájení řízení, nebo soud řízení započne ze své vlastní iniciativy, může mít ve svém důsledku rozhodnutí za následek zásah do základních lidských práv, pokud např. bude rozhodnuto o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, dojde k omezení jeho práva na styk s dítětem a do práva na jeho výchovu. V případě, že by byl podán návrh na rozvod manželství, avšak ještě nebylo rozhodnuto o porozvodové péči, nelze o rozvodu manželství rozhodnout dříve, než nabude právní moci rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilých dětí. Návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu podává ten z rodičů, který žádá o rozvod.¹¹³ Návrh musí mít obecné i zvláštní náležitosti. V návrhu tedy musí být uvedeno, kterému soudu je adresováno, dále pak jméno a příjmení dítěte a rodičů a čeho se navrhovatel domáhá. Je vhodné doplnit daný návrh o přílohy, jako například kopii oddacího listu a kopii návrhu na rozvod či např. rodný list dítěte. Daný návrh bude soudu předložen v celkem třech vyhotoveních, a to z důvodu přítomnosti OSPOD

¹¹¹ § 454 ZŘS.

¹¹² Řízení dle § 468 odst. 1, 2 a § 480 ZŘS je možné zahájit *ex officio* i na návrh.

¹¹³ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství: komentář*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9, str. 25–26.

jakožto zástupce dítěte, přičemž ten bude mít postavení účastníka řízení.¹¹⁴ Účastníkem je v řízeních dle § 6, tedy v těch, které je možné zahájit i bez návrhu, jednak navrhovatel, jednak ten, o jehož právech má být jednáno, tedy dítě, které není plně svéprávné a dosud nedosáhlo zletilosti. Předmětem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé může být vedle dalšího¹¹⁵ právě i úprava porozvodové péče, tedy řízení jak o péči o nezletilé dítě, tak o úpravě styku s nezletilým dítětem. Tato řízení jsou vedena v rejstřících *P*, popř. *Nc*, po celou dobu, až do dovršení svéprávnosti dítěte je veden jeden spis¹¹⁶, který se daného nezletilého týká,¹¹⁷ a to z důvodu přehlednosti a celistvosti informací, které jsou relevantní pro hodnocení případné změny poměrů, pro něž by mělo být vydáno nové rozhodnutí.

Soud při svém rozhodování o porozvodové péči musí přihlížet k několika aspektům a je třeba, aby je dostatečně hodnotil. Zejména musí dbát, aby byly zajištěny podmínky pro zdárný vývoj dítěte a aby byly zachovány citové vazby jednak k rodičům, jednak k sourozencům atd. Preferováno je uzavření dohody rodičů¹¹⁸, k čemuž by měli být, pokud tak neučiní sami, vedeni i soudem, pokud však k uzavření dohody nedojde, je soud povinen o úpravě poměrů nezletilých dětí rozhodnout, přitom bude postupovat dle dikce § 907 OZ. Při svém rozhodování tak musí zohlednit osobnost dítěte, jeho zájem, vlohy a schopnosti, dále pak i vývojové možnosti, u nichž bude přihlížet k tomu, jaké jsou životní (např. majetkové, zdravotní,...) poměry rodičů.¹¹⁹ Jeho rozhodování je tedy multifaktoriální, přičemž není vymezeno, který z těchto aspektů má při rozhodování přednost, je třeba posuzovat je v kontextu jednotlivých případů. Vzhledem k tomu, že judikatura Ústavního soudu dochází v souladu s ÚPD

¹¹⁴ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství: komentář*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9, str. 25–26.

¹¹⁵ Pod pojem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dále § 466 ZŘS řadí řízení o jménu a příjmení nezletilého dítěte, o opatrovnictví nezletilého dítěte, o péči o jmění nezletilého dítěte, o navrácení nezletilého dítěte atd.

¹¹⁶ Obdobně je tomu v případě spisu týkajícího se sourozenců.

¹¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-594-7, str. 228–229.

¹¹⁸ Můžeme poukázat na § 474 odst. 1 ZŘS, který stanoví, že soud může rovněž uložit rodičům účast na rodinné terapii, mimosoudním mediačním či smířícím jednání, a to na dobu max. 3 měsíců, popřípadě jim uloží povinnost setkávat se s poskytovatelem odborné pomoci.

¹¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. II ÚS 2208/14 ze dne 6. ledna 2015.

k tomu, že dítě má právo na výchovu a péči obou rodičů, je třeba, aby soud zvážil i takové okolnosti, jako je například zajištění udržování styku rodičů s dítětem,¹²⁰ kupříkladu tím, že ve svém rozhodnutí (je-li rozhodnuto o svěřením dítěte do péče jednoho rodiče) určí dostatečně široký styk s vyloučeným rodičem, čímž by mělo být zaručeno i to, že nedojde ke zprerhání citových vazeb.¹²¹ O tom, kdo by měl být výlučným rodičem, resp. o tom, zda dítě bude svěřeno do střídavé či do výlučné péče, rozhoduje soud zejména s přihlédnutím ke schopnosti dohodnout se s druhým rodičem dítěte, k tomu, jaké jsou výchovné schopnosti toho kterého z rodičů. V souladu se zájmem dítěte musíme dále vzpomenout na hodnocení jeho citové orientace a na to, kde bude mít dítě, o jehož péči je rozhodováno, má či bude mít lepší zázemí a silnější citové vazby.¹²² Dle našeho názoru je rozhodování soudu o tom, komu má být dítě svěřeno, poněkud nešťastně řešeno, a to zejména z toho důvodu, že soud má dítě a rodinu zhodnotit na základě několika málo hodin, kdy s nimi přijde do kontaktu, dále ze spisu a posudků. Vzhledem k tomu, že soud rozhoduje o osudu několika lidí, kteří tvořili rodinu, mělo by být tomuto rozhodování věnováno více času, avšak to není možné vzhledem k tomu, že jednou z priorit těchto řízení je jejich rychlost. Pokud tedy má být rozhodováno o takto citlivých záležitostech, měl by být delší časový interval, během něhož budou soudci o porozvodové péči rozhodovat, aby mohli lépe zhodnotit, co je ve skutečném zájmu dítěte, nikoliv jen to, co se jeví jako jeho nejlepší zájem. Zde vyvstává i otázka, zda je správné, že zákon obligatorně nestanoví vypracování znaleckého posudku, zejména pak za situace, kdy oba rodiče stojí o svěřením dítěte do jejich výlučné péče či do péče střídavé. Sám soudce, byť mnohdy zkušený, může dle našeho názoru jen stěží hodnotit otázky náležející do oboru psychologie či psychiatrie.

Problematický může být například i výkon rozhodnutí soudu o péči o nezletilé, který je upraven v § 500–505 ZŘS. V těchto ustanovení jsou upraveny postihy pro ty, již nedostojí svých povinností, které jim byly

¹²⁰ Tamtéž, str. 11.

¹²¹ Zde je ale třeba vzít na vědomí, že se jedná o čistě formální úpravu, realita při výkonu rozhodnutí však může být jiná, a je na rodičích, aby se snažili citové vazby mezi dítětem a např. vyloučeným rodičem neponičit

¹²² FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství: komentář*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9, str. 11.

stanoveny soudním rozhodnutím nebo které si sjednali v dohodě. Může se jednat například o situaci, kdy rodič brání styku dítěte s druhým rodičem. V takovém případě, je možné přejít k sankcím, které mají formu pokut. Ovšem nelze ukládat pokuty, pokud s takovou možností není daná osoba, daný rodič, seznámen. Musí být tedy buď dohodou, nebo rozhodnutím o následcích neplnění povinností poučen, pokud se tak nestalo a rodič povinnosti neplní, pak jej soud k plnění vyzve a zároveň jej poučí, že v případě dalšího neplnění povinností může dojít k uložení pokuty či k odnětí dítěte.¹²³ Než však dojde k nařízení výkonu rozhodnutí, může se soud obrátit na OSPOD, aby povinného vedl k dobrovolnému plnění povinností, které mu byly rozhodnutím či dohodou stanoveny.¹²⁴ Pokud však povinný svým povinnostem nedostojí, zákon umožňuje uložení pokuty, a to i opakovaně, avšak jednotlivá pokuta nesmí převyšovat částku 50 000 Kč.¹²⁵ Uložení pokuty však není jediným prostředkem, kterým soud v případě neplnění povinností disponuje. Další jsou uvedeny v § 503 ZŘS, jde například o nařízení styku s mediátorem nebo o výkon styku pod dohledem OSPOD. Soud může ve výjimečném případě přistoupit i k již zmíněnému odnětí dítěte, zákon stanoví, že rozhodnutí o odnětí dítěte bude povinnému předáno až v okamžiku výkonu rozhodnutí.¹²⁶ Takový postup je logický, jelikož dřívější doručení rozhodnutí by mohlo poškodit práva oprávněného rodiče a mařit i samý smysl daného rozhodnutí, jelikož povinný by mohl např. dítě odvést do ciziny či učinit jiné opatření, které by znemožnilo výkon daného rozhodnutí. Pokud bychom měli zhodnotit tyto právní prostředky pro výkon rozhodnutí, je třeba uvědomit si, že nejde ani tak o sankci za neplnění povinnosti, jako spíše o prostředek, kterým se snažíme vynutit výkon povinnosti, která není plněna dobrovolně, a jde tedy o snahu, jak zajistit nerušený výkon práva na rodinný život ve smyslu čl. 32 LZPS. Pokud by nastala situace, kdy dítě nebude předáno vyloučenému rodiči (popř. rodiči, který jej má ve střídavé péči) z důvodu snahy druhého rodiče úmyslně znemožnit jeho styk s dítětem, pak je dle našeho názoru pokuta účelným prostředkem, jak rodiče k výkonu stanovené povinnosti přimět. Pokud by však

¹²³ § 501 odst. 1 ZŘS.

¹²⁴ § 505 odst. 2 ZŘS.

¹²⁵ § 502 odst. 2 ZŘS.

¹²⁶ § 504 ZŘS.

problematické předávání dítěte pramenilo z nevěle dítěte být ve styku s druhým z rodičů, pak ukládání pokut, popřípadě jakýkoliv jiný zákonný prostředek je dle našeho názoru neúčelný, a především pak v rozporu s principem ochrany zájmu dítěte. Ten by zde sice stál v opozici k právu rodiče na výchovu, péči o dítě a styku s ním, avšak při použití testu proporcionality a zároveň i v souladu s rozhodovací praxí ÚS a ESLP je třeba upřednostnit zájem dítěte.

Je více než obtížné správně zhodnotit, jaké citové vazby dítě v dané rodině a jejím okolí má a jaká je jejich síla, kde dítě bude mít např. lepší zázemí atd. Soud se proto může obrátit na znalce za účelem zpracování znaleckého posudku, a to z různých oborů, nejčastěji však z oboru psychologie či psychiatrie.¹²⁷ Vedle znaleckých posudků může být důkaz získán i výpovědí, a to jak rodičů či třetích osob, tak i dítěte samého. Výslechu dítěte by dle našeho názoru ve snaze chránit jej před stresujícím soudním řízením, mělo být užíváno s opatrností. Ovšem tento důkazní prostředek se pojí s právem dítěte být slyšeno, dítě má právo projevit svůj názor, problematická je otázka, zda dítě je objektem či subjektem tohoto řízení. Ústavní soud tuto otázku řešil v rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 3304/13, v němž mimo jiné konstatoval, že v řízeních, jež se dítěte týkají, má mít dítě postavení subjektu. Tímto bylo myšlenkově navázáno na druhý senát, který v rozhodnutí sp. zn. II. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 1945/08 vyzdvihl důležitost práva dítěte být slyšeno, jelikož právě toto dává dítěti pocit, že má v řízení určité postavení (což beze sporu má, vyjdeme-li z nutnosti chránit jeho zájmy) a že „*je důležitým subjektem práva a také účastníkem řízení*“¹²⁸, nikoliv jen „*pasivním pozorovatelem*“¹²⁹.¹³⁰ Realizaci práva dítěte na to, aby bylo slyšeno, je možné dle našeho názoru spatřovat nejen v tom, že bude reálně vyslýcháno před soudem, ale i zpracování znaleckého posudku dítěte, v němž se odráží jeho přání, pocity a vnímání situace. Považujeme jej ba dokonce za příhodné právě v situaci, kdy dítě může být jedním z rodičů (či jiných osob) ve svých názorech ovlivněno, a to

¹²⁷ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství: komentář*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9, str. 11.

¹²⁸ Rozhodnutí ÚS sp. zn. II. ÚS 1945/08, ze dne 2. dubna 2009.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ KOVÁČOVÁ, Anna a Ondřej SPÁČIL. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*. 2014, **22**.(10), 353–358.

zejména pro to, že názor dítěte je zjišťován v prostředí, které je pro něj přijatelnější, a rozhovor je veden osobou, která je v tomto směru erudovanější než soudce. Dokazování probíhá převážně během jednání, mimo jednání je pak možné provést jej pouze výjimečně¹³¹

O úpravě poměrů dítěte je rozhodováno rozsudkem, a to i tehdy, je-li uzavřena dohoda mezi rodiči. Je důležité zmínit, že i v případě, že bude soud předložena vzájemná dohoda rodičů o porozvodové péči, že soud dohodu schválí. Může nastat situace, kdy rodiče sice budou schopni sjednat takovou dohodu, avšak dostatečně nezhodnotí veškeré následky, které by mohly mít negativní vliv na dítě. Může se jednat například o případ, že si rodiče ujednájí střídavou péči, avšak nikterak nereflektují, že matka bydlí v Liberci a otec se přestěhoval do Sušice. Dítě by tedy podle jejich dohody mělo např. pravidelně každých čtrnáct dní překonávat vzdálenost více než 250 km. Taková situace dle našeho názoru není v zájmu dítěte, jelikož by tak muselo pravidelně navštěvovat odlišná vzdělávací zařízení či by bylo nuceno měnit své volnočasové aktivity. V takovém případě soud může v souladu s § 906 odst. 1, 2 OZ (byť Ústavní soud, jak již bylo uvedeno výše, nevylučuje v takové situaci střídavou péči)¹³² rodičům navrhnout sjednání dohody jiné, popřípadě může sám rozhodnout tak, aby úprava porozvodové péče byla v zájmu dítěte.

Rozhodnutí nezakládá překážku *rei iudicatae*, je proto možné kdykoliv, za předpokladu, že došlo ke změně poměrů, obrátit se na soud s novým návrhem, stejně tak soud, bude-li mu dán kupříkladu podnět od OSPOD, může věc projednat znovu a rozhodnout odlišně. Příkladem, kdy soud rozhodne ve věci jinak, může být modelová situace, kdy matka odmítá přes rozhodnutím stanovené právo otce na setkání se svým dítětem, byť jej nemá svěřené do své péče, a to v soudem stanovené frekvenci. Přesto, že se otec dostaví na stanovené místo předání dítěte, matka odmítá dítě otci předat, a to opakovaně, tedy brání dítěti v právu na styk s vyloučeným rodičem a vyloučenému rodiči zasahuje do jeho práva na styk s dítětem, a to buď dlouhodobě, nebo trvale.¹³³

¹³¹ § 122 odst. 2 OSŘ.

¹³² Viz např. nálezný sp. zn. I. ÚS 1506/13, ze dne 30. 5. 2014.

¹³³ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 956.

2.1.1 Přeshraniční prvek v řízeních o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu

Péče o dítě po rozvodu či rozchodu partnerů a její výkon je mnohdy problematická, i když se jedná o občany jednoho státu, o to více se ale komplikuje, pokud má být vykonávána v rámci dvou států. Již výše (viz podkapitola 1.1.4) bylo pojednáno o kolizních předpisech a také o normách, jež řeší místní a věcnou příslušnost orgánu, který je s to rozhodovat ve věcech týkajících se porozvodové péče. Pro přehlednost uvádíme, že se jedná jednak o ZMPS a dále pak o Řím III., v souvislosti s příhraničním prvkem nelze opominout Brusel II bis a Haagskou úmluvu. Přeshraniční prvek se v řízeních o úpravě poměrů k nezletilým dětem může vyskytovat v několika různých podobách. Jedná se zejména o situaci, kdy jeden z rodičů není občan ČR, popřípadě ani EU. V této kapitole budeme pohybovat pouze na území EU.¹³⁴ V současné době je navrhovaná revize nařízení Brusel II bis¹³⁵. Změn, které proběhnou, bude několik, v souvislosti s péčí o dítě a styku s ním můžeme zmínit například otázku výslechu dětí. Toto je v současné době problematické, jelikož, byť se jedná o jedno ze základních práv, které nemůže být dítěti odepřeno, relevance výpovědi dítěte pro rozhodnutí je v každém státu jiná. Všude samozřejmě hraje výraznou roli, avšak odlišná jsou pravidla, kterými se průběh výslechu nezletilého dítěte řídí. To činí zejména praktické problémy při možném uznávání rozhodnutí, byť novelizace nezavádí jednotná pravidla, jak se má při výslechu dítěte postupovat, obligatorně stanoví povinnost dítě, které je schopné své myšlenky formulovat, vyslechnout. V návaznosti na to bude nově v nařízení Brusel II bis zakotveno to, že jiný členský stát nemůže rozhodnout o neuznání rozhodnutí jen na základě skutečnosti, že průběh výslechu dítěte byl odlišný od standardů výslechu v členském státě, v němž má být rozhodnutí

¹³⁴ EU má svůj právní základ, aby svými opatřeními mohla vstupovat do rodinněprávních věcí, v čl. 81 odst. 3 smlouvy o fungování Evropské unie.

¹³⁵ Návrh NAŘÍZENÍ RADY o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí: 2016/0190 (CNS). In: *Evropská Komise* [online]. Brusel: Evropská Komise, 2016, 30.6.2016 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/CS/1-2016-411-CS-F1-1.PDF>.

uznáno.¹³⁶ Obligatornost výsledku pak bude zavedena zejména proto, aby nedošlo k ohrožení zájmu dítěte tím, že nebude přihlédnuto k jeho názoru.¹³⁷

Příkladem řízení s přeshraničním prvkem může být i případ, kdy dítě mladší 16 let bude rodičem bez souhlasu druhé rodiče (resp. soudu) přemístěno ze svého trvalého bydliště na území jiného státu. Pokud bude souhlas druhého rodiče dán, není zde žádný problém, avšak ten nastává v okamžiku, kdy souhlas udělen nebude. Taková situace by byla hodnocena jako únos dítěte.¹³⁸ Případů protiprávního přemístění do ciziny není zanedbatelné množství, kupříkladu v roce 2016 se jednalo o 42 případů a celkem o 52 dětí.¹³⁹ Mezinárodní únosy dětí jsou upraveny (jak po procesní, tak po hmotné stránce) v Úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí¹⁴⁰.¹⁴¹ Tato úmluva stanoví, že pokud uplyne rok od únosu dítěte, má se za to, že se dítě s prostředím sžilo, a tedy nemělo by z něj být vytrženo. Tuto fikci je možné hodnotit ze dvou pohledů. Prvním z nich je hodnocení dané regulace ve vztahu k ochraně práv dítěte pozitivní, jelikož jsme toho názoru, že dítě by mělo vyrůstat ve stabilním prostředí, v němž bude mít základy a nemělo by být vystavováno nejistotě z dalších možných, které by kdykoliv mohly nastat, i stanovený časový úsek považujeme za adekvátní, na druhou stranu je však třeba vnímat jisté nebezpečí, kdy se dítě ani za dobu jednoho roku s prostředím nesžije a druhý rodič, který by se snažil o jeho navrácení, by o nespokojenosti dítěte věděl, přesto by však již řízení zahájeno

¹³⁶ Česká verze důvodové zprávy k revizi Bruselu II bis obsahuje chybný překlad, proto přikládáme i anglickou verzi chybně přeloženého souvětí: „*For a parent seeking recognition of a decision on another Member State, this means that a court in that country will not refuse to recognise it on the mere fact that a hearing of the child in another country was done differently comparing to the standards applied by that court.*“, str. 14.

¹³⁷ Návrh NAŘÍZENÍ RADY o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí: 2016/0190 (CNS). In: *Evropská Komise* [online]. Brusel: Evropská Komise, 2016, 30.6.2016 [cit. 2018-03-7]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/CS/1-2016-411-CS-F1-1.PDF> str. 14.

¹³⁸ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9., str. 9.

¹³⁹ KAPITÁN, Zdeněk. Zpráva o činnosti úřadu za rok 2016. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, 2016, 30. červen 2017 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2016.pdf.

¹⁴⁰ Dle této úmluvy (čl. 3) se dítětem rozumí nezletilé dítě do věku 16 let.

¹⁴¹ Sdělení MZV č. 34/1998 Sb.

nebylo. Taková situace by pak byla ve střetu se zájmem dítěte. Proto shledáváme, že by byla lepší varianta, kdy by do jednoho mohly být řízení zahájena vždy na návrh rodiče, po uplynutí tohoto období bylo zahájeno pouze v případě souhlasného stanoviska dítěte jakožto obligatorní podmínky pro zahájení, které by si vyžádal orgán příslušný k vedení řízení v dané věci. Dle české právní úpravy je v řízení¹⁴² ve věcech mezinárodních únosů dětí¹⁴³ příslušný soud, v jehož obvodu sídlí ÚMPOD (§ 479 ZŘS), tedy jediným místně a věcně příslušným soudem v ČR je Městský soud v Brně, odvolacím soudem je Krajský soud v Brně. Vzhledem k tomu, že řízení (i v souvislosti se zmíněnou lhůtou jednoho roku) by mělo být co nejrychlejší, aby bylo do fundamentálních práv jak dětí, tak rodičů zasahováno co možná nejméně, lze koncentraci agendy k jednomu soudu považovat za efektivní řešení.

Přeshraniční prvek není v řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí ničím výjimečným. Například u Okresního soudu Plzeň-město bylo v posledních třech letech jednáno celkem v 66 případech o svěřeni dítěte do porozvodové péče, v nichž se vykytoval přeshraniční prvek. V roce 2015 se jednalo o 20 řízení, v roce 2016 o 17 řízení a v roce minulém se přeshraniční prvek vyskytoval celkem ve 29 řízeních.¹⁴⁴

Pokud se v řízení o porozvodové péči vyskytne přeshraniční prvek (jiný než je únos dítěte), máme několik možností pro určení místní příslušnosti soudu, věcně příslušný je pak vždy okresní soud. Jako první si uvedeme příslušnost obecnou, v takovém případě bude příslušný soud dle *obvyklého bydliště* dítěte. Problematický zde ovšem je výklad pojmu *obvyklé bydliště*, jelikož jednotlivé státy jej mohou pojímat odlišně. Ze závěrů Soudního dvora EU, kterými vymezil daný pojem, plyne, že bychom jej měli vykládat tak, že se jedná o místo, v němž je dítě jak sociálně, tak i rodinně integrováno, přihlédnuto bude např. i k tomu, jak je dítě jazykově vybaveno.¹⁴⁵ Místní příslušnost soudu je dále také možno řešit tak, že bude zachována příslušnost dle předchozího obvyklého bydliště nezletilého

¹⁴² Řízení lze zahájit pouze na návrh.

¹⁴³ Řízení je označováno jako řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, jeho úpravu najdeme v § 478 a násl. ZŘS.

¹⁴⁴ Tyto údaje nám byly na žádost poskytnuty Okresním soudem Plzeň-město.

¹⁴⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-594-7, str. 296.

dítě, tato je ponechána na výběr tomu rodiči, který má obvyklé bydliště ve státě, v němž mělo předchozí obvyklý pobyt i dítě, toto hodnotíme jako pozitivní přístup pro ochranu práva rodiče, avšak otázkou zůstává, nakolik jsou v takovém případě chráněna práva dítěte, které nemá možnost jakkoliv do rozhodování o příslušnosti zasáhnout. Samozřejmě lze předpokládat, že rodič, který měl soudně určené právo na styk s dítětem, bude jednat rovněž i v zájmu dítěte, jelikož se pokusí o realizaci verdiktu soudu. Dále rozeznáváme tzv. prorogační příslušnost, kdy příslušným je ten soud, který je s to rozhodovat o rozvodu manželství.¹⁴⁶ Vedle těchto možností, pokud ani jedna z nich nelze zjistit, bude příslušný soud členského státu, v němž se nezletilé dítě nachází. V případě, že by nebylo možné příslušnost určit ani jedním z uvedených postupů, bude určena dle ZMPS. Popsaná úprava se týkala procesně-právních otázek pro případ, že se v řízení objevuje příhraniční prvek, na druhé straně je ale třeba vzpomenout i právní úpravu hmotně-právní, která je ve vztahu k českému právnímu prostředí řešena v ZMPS. Důležité je také poukázat na Řím III, avšak ČR dosud není jeho signatářem. Dle § 57 odst. 2 ZMPS se „*v ostatních věcech rodičovských práv a povinností a opatření k ochraně osoby nebo jmění dítěte rozhodné právo určí podle mezinárodní smlouvy*“, kterou je Haagská úmluva.

Po rozhodnutí soudu vyvstává otázka, jakým způsobem bude probíhat případný výkon rozhodnutí dle Bruselu II bis. Pro uznání rozhodnutím ve věcech rodičovské odpovědnosti v jiných členských státech není třeba žádného zvláštního řízení. Výkon rozhodnutí by ČR nepřijala např. za situace, kdy by takové rozhodnutí bylo v rozporu se zájmem dítěte, dále pak např. pro rozpor s veřejným pořádkem, z důvodu ohledu na nezletilé dítě a jeho zájem, či také tehdy, pokud by o to zažádala jakákoliv osoba tvrdící, že je takovým rozhodnutím zasahováno do její rodičovské odpovědnosti.¹⁴⁷

V těchto řízeních může být zmocněncem účastníka Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen: „*ÚMOD*“).

¹⁴⁶ Musí být ale splněny dvě podmínky, a to kumulativně: a) alespoň jeden z manželů, o jejichž rozvodu se jedná, má k nezletilému rodičovskou odpovědnost; b) musí být chráněn a respektován zájem dítěte. (Čl. 12 Brusel II bis.)

¹⁴⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-594-7, 298.

2.1.2 Rozhodování u Okresního soudu Plzeň-město

Na území statutárního města Plzeň se nachází tři okresní soudy, Plzeň-sever, Plzeň-jih a Plzeň-město. A právě rozhodnutí posledně jmenovaného soudu jsme si zvolili jako vzorek pro zhodnocení rozhodování v opatrovnickém řízení. Tato podkapitola má za cíl ukázat četnost výskytu rozhodnutí o svěřeni do péče střídavé a společné v kontrastu ke svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, a to ve vývoji tří let, konkrétně pak v období let 2015, 2016 a 2017. Původně bylo zamýšleno vyhodnotit rozsáhlejší vzorek, avšak k němu nám nebyl umožněn přístup. Četnost rozhodnutí o jednotlivých formách péče o dítě bude předložen v grafickém zpracování, z následujících grafů bude patrná četnost svěřování do výlučné péče otce a matky.

Graf č. 1: *Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2015*

Zdroj: *Vlastní zpracování z údajů poskytnutých OS Plzeň-město*

Z prvního grafického zobrazení, které vyobrazuje, o jaké formě péče o dítě po rozvodu bylo v řízeních v roce 2015 rozhodnuto. Je patrné, že nejvyšší měrou bylo rozhodnutím soudu dítě svěřeno do výlučné péče matky, konkrétně v 88 % rozhodnutí, což činí 345 případů. Úplným protikladem je pak počet rozhodnutí, kterými bylo dítě svěřeno do výlučné péče otce, takové rozhodnutí bylo soudem vyřčeno v roce 2015 pouze ve 14 případech, což je o více než polovinu méně než kolik bylo vyneseno rozsudků o střídavé či společné péči, takových ve sledované

roce bylo vyneseno celkem 33. Z uvedených dat vidíme, že se jedná o výrazný nepoměr mezi jednotlivými formami péče o dítě po rozvodu. Byť nemáme k dispozici přesné údaje o tom, v kolika z uvedených 33 případů bylo dítě svěřeno do péče střídaté a v kolika do péče společné, je zjevné, že právo obou rodičů na výchovu dětí ve stejné míře bylo zachováno ve zcela zanedbatelném množství. Při zobrazení grafu se nám jeví jako logické, že vznikají organizace na podporu práv rodičů, kterým soud dítě do péče nesvěřil, jako je např. organizace na podporu otců, které je nazvána jako Unie otců – otcové za práva dětí, jedná se o nejstarší organizace otců.¹⁴⁸

Graf č. 2: Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2016

Zdroj: *Vlastní zpracování z údajů poskytnutých OS Plzeň-město*

Obdobné výsledky, které vyplývají z grafu č. 1, zobrazuje i tento graf znázorňující počet rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče za rok 2016. Patrný je výrazný nepoměr mezi počtem rozhodnutí svěřujících dítě do péče otce a do péče matky, tento rozdíl činí více než 80 %. Pokud se nebudeme držet jen v procentuální rovině, můžeme uvést, že o svěřeni dítěte do péče matky bylo rozhodnuto ve 328 případech, do výlučné péče otce v 17 případech a do společné nebo střídaté péče v 31 případech.

¹⁴⁸ Webové stránky Unie otců jsou přístupné zde: <http://www.unie-otcu.cz/>.

Graf č. 3: Rozhodnutí o svěření dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2017

Zdroj: *Vlastní zpracování z údajů poskytnutých OS Plzeň-město*

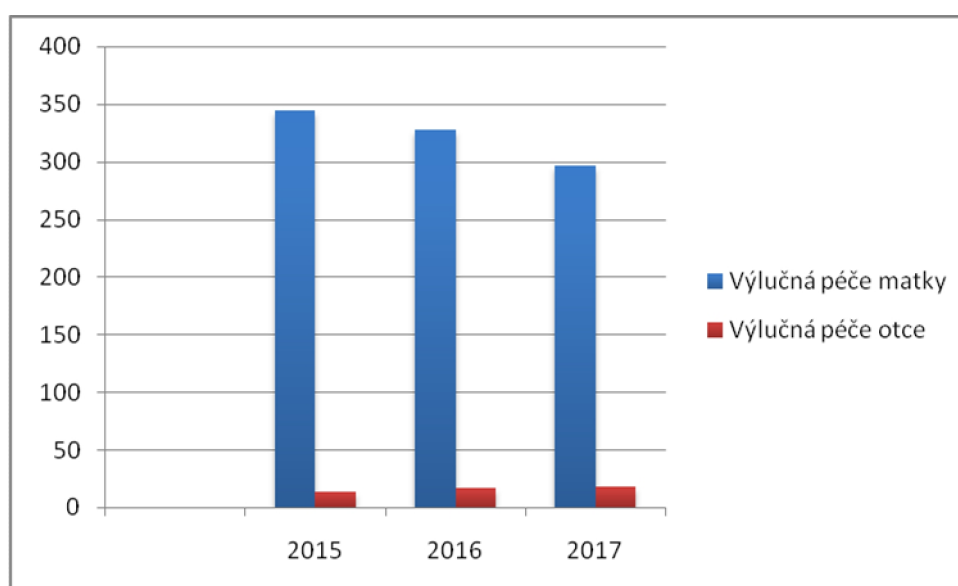
Ani z třetího grafu nelze učinit závěr, že by soud ve svém rozhodování výrazněji reflektoval rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2482/13, které (jak již bylo uvedeno výše, viz podkapitola 1.3.1) stanoví čtyři body, které jsou relevantní pro rozhodnutí o svěření dítěte do střídavé péče a tuto formu vnímá jako primární volbu z důvodu snahy o minimalizaci zásahu do práva dítěte na výchovu obou rodičů. Byť nemáme údaje, které by ukazovaly na počet rozhodnutí, v nichž by dítě bylo svěřeno do střídavé péče před tímto nálezem, můžeme dojít k závěru, že zmíněný judikát výrazněji neovlivnil rozhodovací praxi soudů. Počet případů, kdy dítě bylo svěřeno do střídavé péče za zkoumané roky je následovný: rok 2015 – 33 případů; 2016 – 31 případů; 2015 – 30 případů. Pokud bychom vycházeli z předpokladu, že střídavá péče o dítě je tou nejšetrnější formou ve vztahu k ochraně základních práv dětí, resp. je v jejich nejlepším zájmu. Bohužel jsme neměli přístup k údajům, z nichž by bylo možné učinit bližší závěry například závislost věku dítěte na rozhodování soudu, bylo by velmi zajímavé tento prvek zhodnotit a zjistit, zda se v rozhodovací praxi výrazněji odráží či nikoliv, a to nejen k formě péče o dítě, ale i ve vztahu ke svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, tedy k tomu, zda soud svěří dítě do péče otce či matky.

V roce 2017 bylo Okresním soudem Plzeň-město do výlučné péče matky svěřeno dítě v 86 %, což čítá celkem 297 případů, do výlučné péče otce v 5 %, což čítá celkem 15 případů.

tedy v 18 případech, a do společné nebo střídavé péče v 30 případech, což je v přepočtu 9 % daného vzorku rozhodnutí.

Abychom zvýraznili nepoměr mezi počtem případů, kdy dítě bylo svěřeno do výlučné péče matky a kdy věc byla rozhodnuta ve prospěch otce, zpracovali jsme následující grafické vyobrazení, graf č. 4, v němž jsou vedle sebe postaveny výše uvedené výsledky za všechny tři roky.

Graf č. 4: Poměr svěřeni dítěte do výlučné péče matky a výlučné péče otce

Zdroj: *Vlastní zpracování z údajů poskytnutých OS Plzeň-město*

Z tohoto grafu je výrazný rozdíl znatelný. Avšak nechceme, respektive ani nemůžeme činit závěry typu „svěřeni do péče matky je soudy preferováno“ bez dalšího, jelikož je samozřejmě nutno zvážit okolnosti, které by k takto výraznému nepoměru mohly vést. Bylo by nezbytné vyhodnotit, v kolika případech usilují otcové o svěřeni dítěte do výlučné péče či zda se v rozhodnutí promítá přání dítěte. Bez bližších podkladů těžko docházet k jednoznačným závěrům, bylo by zajímavé do analýzy zapojit například vliv nezájmu otce o péči o dítě či přání dítěte. Tyto údaje jsme však pro účely této práce neměli možnost získat, proto nezbývá než s jistou oparností stanovit, že v soudní praxi je výrazně upřednostněna výlučná péče o dítě matkou nežli otcem, ba dokonce je ve výrazném nepoměru i ve vztahu ke střídavé či společné péči. Nepatrnou

stoupavou tendenci však zaznamenáváme, avšak vzhledem k tomu, že je skutečně minimální (rok 2015 – 14 případů, rok 2016 – 17 případů, rok 2017 – 18 případů), nepřikládáme ji valného významu. Byť není možné učinit jednoznačný, máme za to, že je možné na základě předložených dat učinit alespoň předběžný úsudek, a to s výhradou výše uvedeného, že se rozhodovací praxe v těchto otázkách jeví jako tendenční.

Pro přehlednost výše uvedených dat viz následující tabulka (Tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: *Poměr rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče*

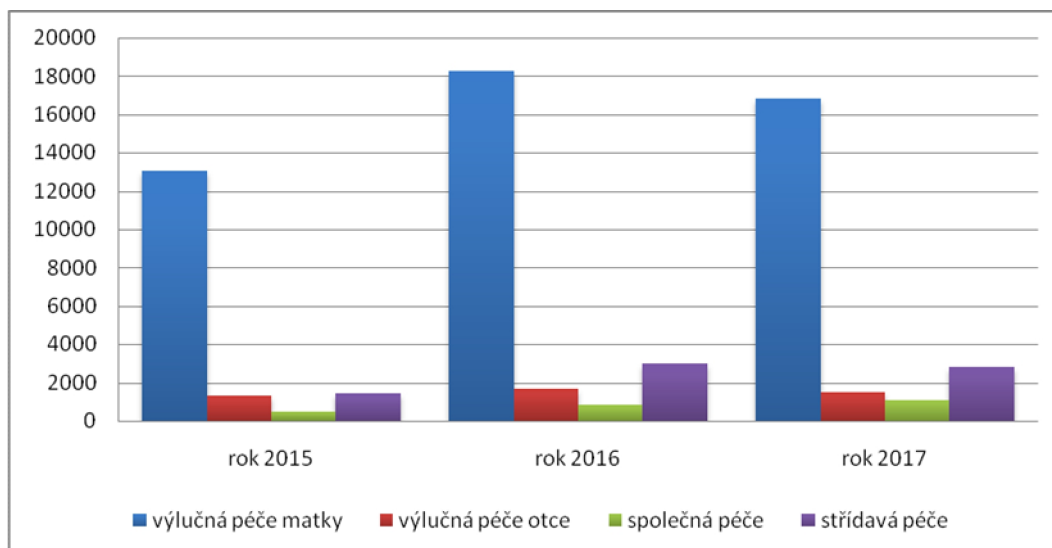
Rok	Střídavá a společná péče	Výlučná péče matky	Výlučná péče otce
2015	33	345	14
2016	31	328	17
2017	30	297	18

Zdroj: *Vlastní zpracování z údajů poskytnutých OS Plzeň-město*

Ovšem přednostní svěřeni dítěte do péče matky je problematikou celorepublikovou. Na následujícím grafu je možno vidět, v kolika případech bylo dítě svěřeno po rozvodu matce, otci, kolik dětí je na do střídavé péče a kolik do péče společně. Zde je (na rozdíl od zkoumaných hodnot u OS Plzeň-město) zvlášť hodnocena péče střídavá a péče výlučná. Je to způsobeno tím, že jsme neměli možnost dostat se k těmto informacím na úrovni konkrétního okresního soudu. Následující grafy jsme samostatně zpracovali z údajů dostupných na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti a údajů, které nám byly Ministerstvem na žádost zaslány.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Přehledy statistických listů: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - rok 2015, 2016. In: *Justice.cz: Info data - statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Graf č. 5: Svěření dítěte do péče ČR, rok 2015,2016

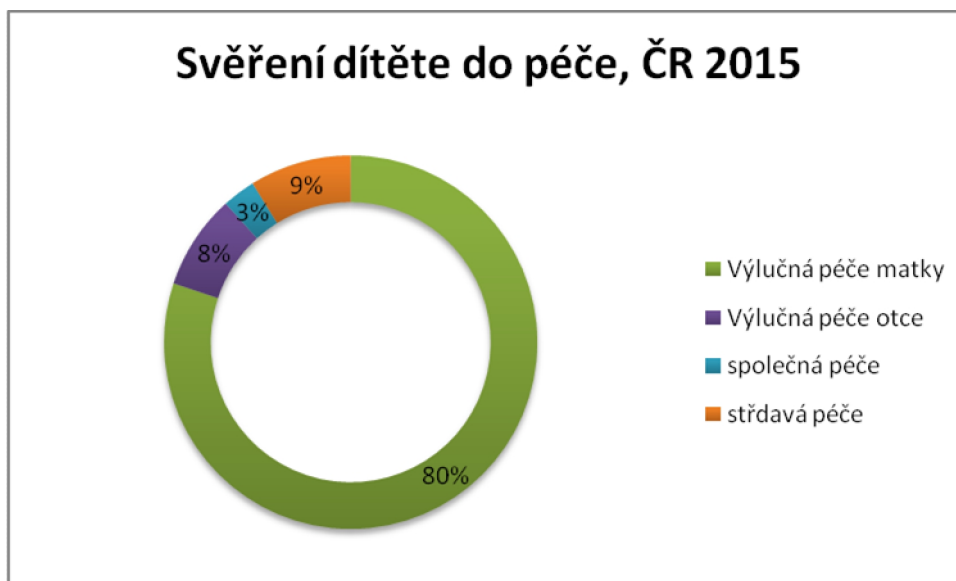
Zdroj: *Vlastní zpracování*

Na uvedeném grafu vidíme, že počet dětí, které jsou svěřovány do výlučné péče matky, je velmi vysoký na území celé ČR. Může se na první pohled jevit, že výrazněji vzrostl počet případů, kdy děti byly svěřeny do střídavé péče. Skutečně došlo k nárůstu počtu případů¹⁵⁰, kdy byly děti svěřeny do střídavé péče, avšak nejedná se o nárůst, který by byl výrazný do té míry, abychom z něj mohli učinit jednoznačné závěry, stejně tak se jedná o krátký časový úsek, na němž jsou jednotlivé údaje demonstrvány.

Pro bližší zhodnocení jednotlivých let se můžeme podívat na následující grafy, které vyobrazují stejné údaje ovšem procentuálně a vždy jen v jednom roce.

¹⁵⁰ Nejvyšší nárůst byl zaznamenán v Praze, a to ze 7,11 % na 17,69 %; dále pak ve východních Čechách a severní Moravě, kde byly děti svěřeny do střídavé péče o 7 % častěji, než tomu bylo v roce předchozím.

Graf č. 6: Svěření dítěte do péče, ČR 2015

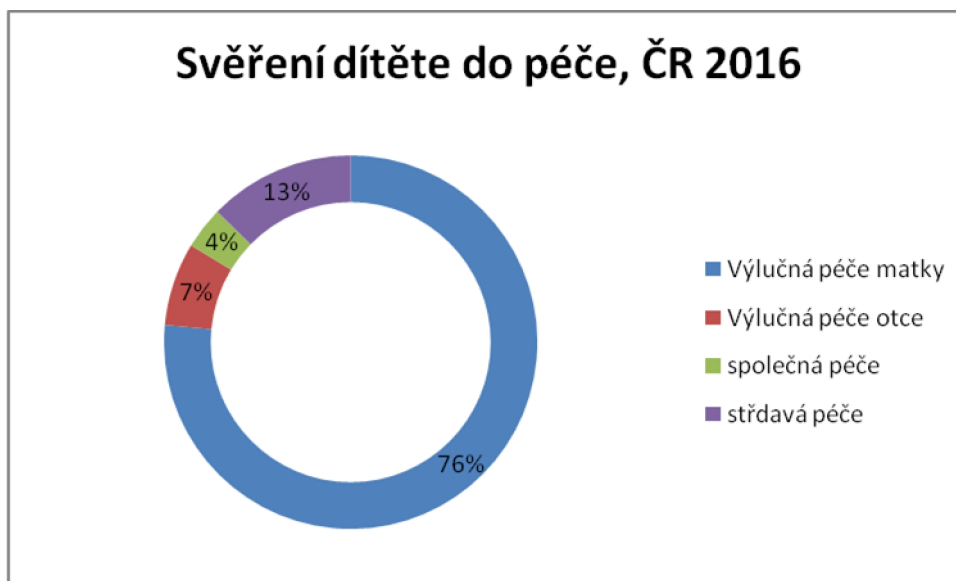
Zdroj: *Vlastní zpracování*¹⁵¹

Na tomto grafu je možné pozorovat, že výlučná péče matky činila v roce 2015 80 % rozhodnutí¹⁵². Nejvíce řízení o otázce porozvodové péče bylo v roce 2015 vedeno na jižní Moravě, celkem bylo řešeno 4710 případů, o něco méně řízení bylo vedeno na severní Moravě, kde bylo rozhodnuto 4139 věcí. Nejméně řízení pak proběhlo v jižních (1539) a západních Čechách (1891). O střídavé péči v nejvyšší míře rozhodly soudy ve středních Čechách, a to celkem v 10,2 % z celkem 3856 případů, což v přepočtu znamená v 292 takovýchto rozhodnutí. Protipólem byla severní Morava, kde bylo rozhodnutí o svěření dítěte po rozvodu do střídavé péče vyneseno ve 209 případech z celkového počtu 4139 (5,05 %). V rámci celé ČR za rok 2015 bylo o střídavé péči rozhodnuto v pouhých 8,82 % (1428 rozhodnutí).

¹⁵¹ Přehledy statistických listů: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - rok 2015, 2016. In: *Justice.cz: Info data - statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

¹⁵² Vycházíme z počtu 24180 rozhodnutí, nejsou mezi ně započtena ta, jejímiž bylo dítě svěřeno do péče jiné FO než rodiče a z těch, o nichž bylo rozhodnuto jinak (s nimi celkový počet činí 25934 zahájených řízení ve věci péče o dítě po rozvodu).

Graf č. 7: Svěření dítěte do péče, ČR 2016

Zdroj: *Vlastní zpracování*¹⁵³

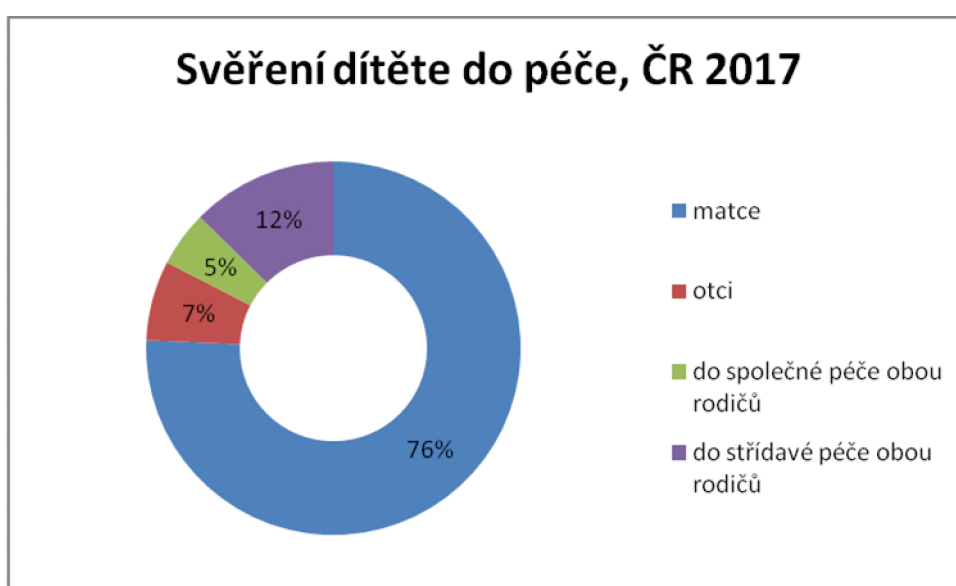
Stejně tak je možné podívat se na údaje z roku 2016, kde je patrná mírně stoupavá tendence při rozhodování o střídavé péči, celkem o 4 % oproti předchozímu roku, o stejný počet procent naopak zaznamenáváme u poklesu výlučné péče matky. Děti byly do střídavé péče nejčastěji svěřeny v Praze, konkrétně ve 430 případech, což činí 17,69 % z celkových 2373 rozhodovaných věcí. Naopak nejméně tuto formu porozvodové péče volí soud na jižní Moravě – 9,3 %.

Byť v současné době není zveřejněna statistika z roku 2017, (tyto statistiky bývají zpracovány zpravidla v listopadu následujícího roku), podařilo se nám na základě žádosti získat relevantní data od Ministerstva spravedlnosti České republiky. Tato data vztahující se k otázce počtu rozhodnutí o svěření dítěte do péče po rozvodu jsme zpracovaly do následujícího grafu, připomínáme, že v grafech nejsou reflektována rozhodnutí o svěření dítěte do péče jiné osoby a ta,

¹⁵³ Přehledy statistických listů: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - rok 2015, 2016. In: *Justice.cz: Info data - statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

o nichž bylo rozhodnuto jinak¹⁵⁴. Z grafu je zřejmé, že opět bylo v převážnou většinou rozhodnutí dítě svěřeno do péče matky. Střídavá péče pak zaznamenala mírný pokles, ovšem výlučné péče otce nepatrně přibylo. Střídavá péče má v rámci judikatury ÚS výsostné postavení teprve krátkou dobu, proto ani nemůžeme očekávat, že by se počet rozhodnutí o ní zvýšil během tak krátké doby. Přesto stoupavou tendenci zaznamenáváme, pokud by došlo k tomu, že by byla aplikována Cochemská praxe (viz podkapitola 2.3) ve vícero krajích, lze její nárůst předpokládat.

Graf č. 8: Svěření dítěte do péče, ČR 2017

Zdroj: *Vlastní zpracování*¹⁵⁵

V roce 2017 bylo rozhodnuto o úpravě péče o dítě po rozvodu v celkem 22 237 případech. V roce 2017 bylo procentuálně nejvíce dětí svěřeno do střídavé péče v Praze, a to v 17,02 %, a ve středních Čechách, kde bylo střídavé péče využito jen o 0,5 % méně než v Praze. Ovšem co do počtu bylo o střídavé péči

¹⁵⁴ Jinak než, že se dítě svěřuje do výlučné péče, střídavé či společné péče nebo do péče jiné osoby než rodiče.

¹⁵⁵ Zpracováno z podkladů zaslaných Ministerstvem spravedlnosti, v současné době nejsou tyto údaje zpřístupněny.

rozhodnuto nejčastěji právě ve zmíněných Střenech Čechách (v 557 případech) a následně na jižní (479 rozhodnutí) a severní Moravě (463 rozsudků).

2.2 Postavení nálezů Ústavního soudu v rozhodování o porozvodové péči

Ve vztahu k porozvodové péči, tedy jak k otázce svěřeni dítěte do péče po rozvodu, rozchodu, tak k úpravě styku rodičů s dítětem, bylo již Ústavním soudem vyřčeno mnohé. V posledních letech, konkrétně v roce 2014 a 2016¹⁵⁶ vzešla od ÚS zlomová judikatura týkající se předmětné problematiky. Důležitým rozhodnutím byl nález ÚS sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014, ten vymezil již výše zmiňovaný test, který stanovil čtyři předpoklady pro rozhodnutí o střídavé péči, zároveň také (v souladu s judikaturou ESLP) určil, že primární formou péče o dítě je péče střídavá, a to z důvodu zájmu ochrany práv dítěte. Vzhledem k hodnotám, které jsou vyobrazeny na grafech v předchozí podkapitole, si klademe otázku, jak je možné, že by Ústavní soud k obdobnému závěru jako v nálezu I. ÚS 2482/13 došel ve svém rozhodování opakovaně, v praxi se to nikterak výrazně neodráží. Skutečně je v nejlepším zájmu dětí nsvěřit jej do střídavé péče? Je skutečně po aplikaci testu jeho vyhodnocení natolik jasné, aby bylo rozhodnuto o péči výlučné? Tyto otázky lze bez obšrné analýzy rozhodnutí obecných soudů zodpovědět jen těžko, avšak dle našeho názoru se jedná spíše o jakousi tendenčnost rozhodovací praxe. Pokud rodiče sami nestojí o střídavou péči, je složité je o její vhodnosti přesvědčit a dovést je k dohodě (viz podkapitola 2.3). Přes tyto obtíže by však stále měl převyšovat zájem dítěte a jeho právo na péči obou rodičů, a tak by o střídavé péči mělo být rozhodováno i přesto (jak stanoví judikatura ÚS¹⁵⁷) že s ní rodiče nesouhlasí.

¹⁵⁶ V březnu 2016 byl Ústavním soudem vydán nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2298/15, který řešil problematiku styku rodičů s dítětem a stanovil, že právo na styk rodičů s dítětem vychází z práva rodičů na jeho výchovu, a tedy náleží oběma rodičům stejnou měrou. Jiným nálezem, který stojí za zmínku, je nález Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2017, sp. zn. IV. ÚS 1921/17, ten byl soudcem zpravodajem v nadsázce nazvaný jako „Právo otce na Ježíška“ (viz kapitola 3.2.3).

¹⁵⁷ Např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23.02.2010. Tento stanovil, že je třeba, aby zkoumat důvod nesouhlasu.

Otázku, kterou je nutné si položit, je, jaká je závaznost nálezů Ústavního soudu a je vhodné, aby ÚS nadřadil jednu ze zákonných forem, které jsou si z dikce zákona (§ 907 OZ) rovny, nad ty zbylé?

Problematika závaznosti judikatury Ústavního soudu primárně pramení z čl. 89 odst. 2 Ústavy, který stanoví závaznost vykonatelných rozhodnutí ÚS pro všechny orgány a osoby. Sám ÚS dochází k závěru, že ostatní orgány jsou povinny sledovat rozhodování Ústavního soudu, resp. „*ratio decidendi*“ jeho rozhodnutí.¹⁵⁸ Jde o jakousi precedenční závaznost, avšak nacházíme se v kontinentálním právním prostředí, a tak jen těžko hovořit o precedentech, lze však říci, že judikatura ÚS má svým způsobem precedenční charakter, není však precedentem jako takovým. Rozhodnutí ÚS by tak měla být jistou oporou při rozhodování obecných soudů, jež stanoví směr, kterým by se měly ubírat, soudy jsou povinny aplikované nosné pravidlo respektovat. Pokud však obecný soud nechce aplikovat závěry Ústavního soudu, činit tak nemusí, pakliže se argumentačně vypořádá s tím, proč v dané situaci jednotící praxi Ústavního soudu neužije, jak mimo jiné vyplývá i z nálezu sp. zn. III. ÚS 252/04.

Vzhledem k tomu, že právní prostředí je živým organismem a neustále se vyvíjí, nelze, aby tento vývoj nebyl reflektován judikaturou ÚS. Ústavní soud má na základě zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ponechaný prostor k tomu, aby docházelo k názorovým změnám senátů ÚS, a to v § 23. „*Jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.*“¹⁵⁹ Právě pro to, aby mohl senát dojít k odlišnému stanovisku, je třeba, aby se soudy argumentačně vypořádaly s tím, proč neaplikují závěry vyslovené Ústavním soudem.

Popsaný precedenční charakter rozhodnutí je námi z obecného pohledu vítán, jelikož přináší právní jistotu, která je ve vazbě na princip oprávněné důvěry v právo jedním ze základů právního státu. Na druhé straně se však musíme ptát, je-li vhodné, aby řízení týkající se péče o dítě mělo určitou stereotypnost

¹⁵⁸ Viz např. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005.

¹⁵⁹ § 23 zákona č. 182/2013 Sb., o Ústavním soudu.

v rozhodování vytvořenou Ústavním soudem. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud je v systému dělby moci, respektive v moci soudní, orgánem, který je „ochráncem“ jednak ústavního pořádku, jednak základních práv, docházíme k závěru, že je v pořádku, aby právě on korigoval rozhodování obecných soudů v tom směru, zda je určitým postupem a rozhodnutím obecného soudu zasaženo do fundamentálních práv občanů. Je dle našeho názoru rovněž správné, aby „usměrňoval“ postup obecných soudů a stanovil, co vše by měly soudy hodnotit při rozhodování o porozvodové péči, aby nedošlo k zásahu do základních lidských práv, a zvážit testem proporcionality, které právo by mělo být v případech konfliktu zpravidla upozaděno. Avšak již si nemyslíme, že by měl střídavou péči určit jako primární formu péče o dítě po rozvodu a ostatní formy určit jako řešení pro případ, kdy střídavá péče nebude vhodná¹⁶⁰. Je však pravdou, že střídavou péčí je v obecné rovině chráněno širší spektrum fundamentálních práv jak dětí, tak i rodičů, avšak mnohdy mohou nastat situace, kdy střídavá péče nebude ani přes splnění testu vhodnosti tím nejlepším možným řešením. Můžeme si uvést příklad, kdy rodiče naplní předpoklady pro svěřeni do péče stejnou měrou, tedy jsou splněny podmínky pro střídavou péči, avšak dítě by mělo negativní vztah k nové partnerce otce, s níž by v případě střídavé péče bylo nuceno vždy po určitou dobu žít.

Vedle precedenčního charakteru je třeba vnímat i druhou rovinu rozhodnutí Ústavního soudu, která má spíše kasační charakter. Jde tedy o vztah rozhodnutí v konkrétním případě, kdy rozhodnutí ÚS zakládá překážku *rei iudicatae*¹⁶¹. Pro soud, kterému bylo rozhodnutí Ústavním soudem vráceno k dalšímu řízení, bude mít názor ÚS kasační charakter, který je co do závaznosti silnější než charakter precedenční, jenž bude z tohoto rozhodnutí vyplývat ostatním soudům rozhodujícím v obdobných případech.

Na precedenční závaznost má vliv také to, zda rozhodnutí Ústavního soudu je vydáno formou usnesení či nálezu. Nález má silnější závaznost než usnesení, to vyplývá mimo jiné i z již zmiňované dikce § 23 zákona č. 182/1993 Sb.,

¹⁶⁰ Srovnej rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014. „...svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení...“

¹⁶¹ § 35 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb, o Ústavním soudu.

o Ústavním soudu. Ten stanoví nutnost předložit rozhodnutí plénu pouze v případě, kdy se názorově odchýlí od nálezu Ústavního soudu. Významnější postavení nálezů ve vztahu k usnesením pak řešil i nález sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 1. 2007, v němž ÚS judikoval, že „*precedenční síla kteréhokoliv nálezu převažuje nad silou usnesení*“¹⁶². Z tohoto ÚS rovněž dovodil, že obecné soudy jsou povinny respektovat zpravidla, nikoliv však výlučně, pouze nálezy Ústavního soudu. Pro vysvětlení užití pojmu *zpravidla* uvádíme, že v uvedeném nálezu ÚS rovněž připomíná, že precedenční charakter mohou mít vedle nálezů rovněž i usnesení, která plénum určilo k vyhlášení ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu.

Výše jsme si položili otázku, zda je vhodné, aby ÚS upřednostnil jednu z forem péče o dítě po rozvodu jako primární a stanovil, že pokud bude splněn test vhodnosti střídavé péče, bude dítě svěřeno právě do ní, a až za předpokladu, že bude prokázána její nevhodnost, přistoupí soud k rozhodnutí o nařízení jiné formy porozvodové péče. Vzhledem k tomu, že ÚS rozhoduje o tom, co je či není ústavně konformní, tedy účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana fundamentálních práv a svobod, neměl by se dle našeho názoru uchýlovat k takto striktnímu závěru. Byť toto sice splňuje účel judikatury ve smyslu jednomyslnosti rozhodování, a tím i zvýšení právní jistoty, která je bezpochyby v právním státě nepostradatelná, nejsme si zcela jisti vhodností jednomyslnosti rozhodování v řízení o porozvodové péči, kdy okolnosti nejsou obdobné ve všech případech natolik, abychom je mohli paušalizovat a snažili se střídavou péči aplikovat přednostně za každých okolností. Naopak předpoklad střídavé péče jako primárního řešení porozvodové péče co do právní jistoty je dle našeho mínění možné hodnotit pozitivně. Dozajista je pak třeba vědět, k jakým kritériím bude soud přihlížet, co bude hodnotit a jak relevantní jsou ty které okolnosti, v tomto smyslu tedy přednost střídavé péče hodnotíme jako velice přínosný prvek ve vztahu jistoty jednak dítěte, jednak i rodiče v tom smyslu, že rodiče mohou mít naději na zachování jejich práva na styk s dítětem a práva jej vychovávat v co nejširším možném rozsahu a pokud možno s minimálním omezením. Ovšem jsme toho názoru, že již samotné stanovení kritérií, která se musí při rozhodování

¹⁶² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 1. 2007, bod 88.

posuzovat, je dostačující¹⁶³, a proto není třeba výslovně upřednostňovat střídavou péči, přesto bychom v zájmu lepšího naplnění smyslu a účelu střídavé péče navrhovali, aby vedle stanovených kritérií byl určen i postup vedoucí ke smírné dohodě rodičů o střídavé péči. Akcentujeme význam *smírného řešení*¹⁶⁴, které by předcházelo konfliktům rodičů při výkonu střídavé péče, a tak by byl lépe naplněn její cíl. V tomto se tedy spíše shodujeme s názorem II. senátu, který v nálezu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005 řekl, že „...*Z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné, nemohou postihnout situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte...*“

Pokud výše uvedené shrneme, docházíme k závěru, že soudy by se měly v rozhodování o porozvodové péči z jedné strany více řídit názorem ÚS, jelikož přináší právní jistotu do velmi citlivé problematiky, na druhou stranu by ÚS dle našeho názoru za předpokladu současného pojetí neměl nadřazovat jednu z forem péče o dítě nad ty zbylé. Měl by spíše pouze stanovit hodnotící kritéria, jak učinil např. výše popsaným testem. Sám ÚS pomalu začíná ustupovat od pojetí střídavé péče jako nejvhodnějšího řešení, kdy uznává, že ne vždy je tato forma v zájmu dítěte. Připouští, že nemusí být vhodným řešením například za situace velké vzdálenosti mezi bydlišti rodičů, jelikož toto může být k újmě dítěte, zejména pak co do jeho práva na soukromí a práva na vzdělání.¹⁶⁵

2.3 Cochemská praxe

Jürgen Rudolph, jméno soudce v opatrovnických věcech, který dal vzniknout tzv. *Cochemské praxi*, s níž se můžeme setkat také pod pojmem *Cochemský model*. Tato praxe vznikla v Německém zemském okrese Cochem-

¹⁶³ Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, zpracování testu vhodnosti, určitých kritérií, které budou jistým návodem, jak by měly soudy postupovat, zajišťovat právní jistotu, je dle našeho názoru efektivním řešením, avšak mělo by mít více kritérií, která budou v jeho rámci hodnocena.

¹⁶⁴ Smírné řešení pak představuje rozhodnutí uzavřít dohodu o střídavé péči z vůle rodičů, nikoliv autoritativní nátlak na její uzavření.

¹⁶⁵ Viz např. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. prosince 2014 či nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. června 2016.

Zell již v devadesátých letech minulého století.¹⁶⁶ Pro pochopení a správného pojetí Cochemské praxe je třeba alespoň nastínit právní pojetí rodinných vztahů v Německu. Ne vždy pracovalo německé právo s pojmem *rodičovská péče* (*elterliche Sorge*), ten byl do znění BGB vtělen až novelou roku 1979.¹⁶⁷ Avšak byť došlo ke změně názvu, podstata institutu změny nedošla. Tento institut stále přetrvával v pojetí práva rodiče na výchovu a péči o dítě¹⁶⁸, nikoliv však jako povinnosti rodiče o dítě pečovat. Od roku 1949, kdy byl přijat Grundgesetz, náleží právo na péči o dítě stejnou měrou jak otci, tak matce, jelikož čl. 3 odst. 2¹⁶⁹ Grundgesetz garantuje rovnost obou pohlaví.¹⁷⁰ Po zrovnoprávnění mužů a žen byla rozhodovací praxe soudů obdobná situaci, jakou vidíme dnes v České republice. Soudy v případě rozvodu či rozluky rodičů zpravidla děti svěřovaly do výlučné péče, a to zejména matek.¹⁷¹ V Německu nastal v této praxi zlom, když Spolkový ústavní soud rozhodl o protiústavnosti takového postupu (rozhodnutím z roku 1982). Zároveň stanovil přípustnost typizované úpravy pouze za předpokladu, že zásahy do základních lidských práv, k nimž v důsledku její aplikace dochází, nejsou příliš intenzivní.¹⁷²

Tyto okolnosti vedly k tomu, že se v roce 1992 uskutečnila konference profesí, které se podílejí na opatrovnickém řízení týkajícího se otázek svěřeni dítěte do porozvodové péče, tedy nejen právníků, ale např. i psychologů. Závěrem

¹⁶⁶ *Cochemská praxe* [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.cochem.pro/>.

¹⁶⁷ DETHLOFF, N., MARTINY, D. National report – Parental Responsibilities Germany.[online]. [citováno 20. 3. 2018]. Dostupné z < <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Parental-Responsibilities.pdf>>.

¹⁶⁸ Před uvedenou změnou bylo užíváno pojmu rodičovská moc (*elterliche Gewalt*), obsah odpovídající názvu tohoto institutu bohužel přešel i přes změnu pojmenování do praxe novelizovaného BGB.

¹⁶⁹ Znění článku 3 odst. 2 Grundgesetz: „*Männer und Frauen sind gleichberechtigt. Der Staat fördert die tatsächliche Durchsetzung der Gleichberechtigung von Frauen und Männern und wirkt auf die Beseitigung bestehender Nachteile hin.*“

¹⁷⁰ Art 3; Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. In: *Bundesministerium für justiz und verbraucherchutz* [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_3.html.

¹⁷¹ CIRBUSOVÁ, Martina a Romana ROGALEWICZOVÁ. Cochemská praxe – vznik a vývoj. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí*[online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Cirbusova_Rogalewiczova_Cochemska_praxe_-_vznik_a_vyvoj.pdf.

¹⁷² HEUMANN, Alexander. Eltern ohne Sorgerecht – Gedanken zu Familie und Recht. In: *Rechtsanwalt Alexander Heumann, Fachanwalt für Familienrecht* [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: https://familien-u-erbrecht.de/pdf/Eltern_ohne_Sorgerecht.pdf, str. 2.

konference byl společný záměr všech profesí během řízení spolupracovat tak, aby byli rodiče svolní ke společné péči. Každá z profesí má stanovený jistý postup, který má při řešení sporů o porozvodovou péči řešit. Například advokáti své klienty nepovedou do sporů o dítě, zejména se vyvarují konfliktních strategií.¹⁷³ Zároveň skrze pracovní skupinu, která byla v rámci konference ustanovena, se sledují závěry praktické aplikace Cochemské praxe a funkčnost její realizace. Z poznatků se pak činí závěry a poučení, které mají vést k zefektivnění tohoto modelu. Snahy dítě nadále a priori nesvěřovat do výlučné péče jednoho z rodičů se v BGB projeví až o několik let po konferenci, a to novelou v roce 1998.¹⁷⁴ Jako primární péči tedy BGB pojímá péči společnou a ve výjimečných případech může být dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů. Takovou výjimečnou situací bude zájem dítěte¹⁷⁵, popřípadě to, že oba rodiče o výlučnou péči požádají¹⁷⁶. Pokud se podíváme na závěry ÚS v nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 nelze nezaznamenat vysokou míru podobnosti s tímto modelem co do jeho základní myšlenky, kterou je snaha vést rodiče primárně ke střídavé péči, ÚS však pouze stanovil cíl spolu s aspekty, které mají soudy zohlednit, ale již nerefletoval cestu, kterou ke shodě dojít.

V České republice se rovněž již místy můžeme setkat s aplikací Cochemského modelu. Jedná se tedy o kooperaci jednak soudců, jednak pracovníků OSPOD, ale jednak i neziskových organizací a advokátů. Soudem, který můžeme označit za českého průkopníka Cochemské praxe na našem území, je Okresní soud Nový Jičín, který byl prvním soudem, jež tento modelem začal na našem území aplikovat. V současné době se s tímto modelem sžívá a aplikuje jej i Okresní soud v Tachově¹⁷⁷.

¹⁷³ CIRBUSOVÁ, Martina a Romana ROGALEWICZOVÁ. Cochemská praxe – vznik a vývoj. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí*[online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Cirbusova_Rogalewiczova_Cochemska_praxe_-_vznik_a_vyvoj.pdf.

¹⁷⁴ RUDOLPH, J. Du bist mein Kind. Die „Cochemer Praxis“ – Wege zu einem menschlicheren Familienrecht. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH, 2007. S. 34.

¹⁷⁵ § 1671 II, čl. 2 BGB.

¹⁷⁶ § 1671 II, čl. 1 BGB.

¹⁷⁷ V současnosti se v Tachově do aplikace tohoto modelu zapojili 2 advokáti, 1 psycholog, 2 pracovníci soudu a 1 nezisková organizace.

Cílem této praxe je dle místopředsedy OS v Novém Jičíně a iniciátora tohoto modelu v ČR, Mgr. Vladimíra Poláka, snaha „...*naučit rodiče, že nesou odpovědnost za život svého dítěte a že autoritativní rozhodnutí soudu je pro dítě to nejhorší možné řešení.*“¹⁷⁸ To znamená, že rodiče nejsou k uzavření dohody soudem nuceni, jelikož Cochemská praxe je oproti stávající praxi „ambicióznější“. Snaží se, aby dohoda pramenila z vůle rodičů, nikoliv z donucení ji uzavřít. Pro to, aby mohlo k aplikaci Cochemského modelu dojít, bylo třeba kontaktovat subjekty, které se na opatrovnickém řízení podílejí a seznámit je s tím, jakou funkci budou nově zastávat a co bude jejich úkolem. Nově tedy zprvu dojde k pozvání rodičů, o jejichž porozvodové péči má být jednáno, na OSPOD, který rodičům vysvětlí podstatu institutu rodičovské odpovědnosti a potřebu jejího naplnění. Pokusí se je tak dovést k uzavření dohody, pokud k jejímu sjednání nedojde, uskuteční se neformální jednání u soudu, které bude nařízeno do tří týdnů od zahájení řízení. Pokud ani toto neformální jednání nepovede k uzavření dohody, bude rodičům doporučena odborná pomoc¹⁷⁹, bude zároveň nařízeno jednání, které se uskuteční tři týdny od tohoto neformálního jednání, které je možné odročit, pokud by rodiče usoudili, že odbornou pomoc využijí v delším trvání. V této fázi je užití odborné pomoci ponecháno čistě na volbě rodičů, ale pokud dohodu nesjednají, může být po nařízeném jednání stanovena povinná spolupráce s odborníkem. V situaci, kdy by i přes všechna tato opatření nedošlo ke sjednání dohody, bude soud nucen rozhodnout o porozvodové péči autoritativně.¹⁸⁰

Můžeme říci, že tento model se v určitých svých aspektech podobá mediaci, ale přesto v jejich průběhu i smyslu je výrazný rozdíl. Ten je spatřován v tom, že mediátor vystupuje jako „pouhý“ zprostředkovatel komunikace mezi rodiči a nemá předem stanovený cíl, k němuž by rodiče měli dojít, jak (a zda vůbec) se nakonec dohodnou, záleží pouze na nich. Cochemská praxe však má předem stanovený cíl, kterého se snaží dosáhnout podsouváním názorů o vhodnosti střídavé péče a pochopení smyslu rodičovské odpovědnosti, kterou by

¹⁷⁸ KDO SE NEDOHODNE, NEMÁ RÁD SVÉ DÍTĚ. In: *Česká advokátní komora* [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16674>.

¹⁷⁹ Ze strany psychologů, či neziskových organizací (například Domus).

¹⁸⁰ Tamtéž.

rodiče měli vzít za vlastní. Účelem tohoto modelu je dovést rodiče k dohodě o úpravě poměrů po rozvodu formou svěřeni dítěte do střídavé péče, a zachovat tak právo dítěte na výchovu oběma rodiči.

Tento přístup hodnotíme jako jeden z nejvhodnějších přístupů pro postup při rozhodování o porozvodové péči. Jednak se díky způsobu, kterým je v řízení postupováno, upozadí konflikt, který mezi rodiči mnohdy zcela pochopitelně je, pozornost rodičů bude směřována výhradně na zájem dítěte s minimem vlivu nežádoucích emocí. Navíc zde odpadá námi kritizovaný výkon střídavé péče, který může být pro dítě dle nás stresující, zejména pak, byli-li rodiče ke střídavé péči soudem donuceni, vzájemná komunikace je problematická a dítě stojí mezi „dvěma mlýnskými kameny“. Úspěšnost sjednání dohody rodičů je dle slov Mgr. Poláka¹⁸¹ vysoká. Jelikož nemáme přístup ke statistikám OS Nový Jičín, můžeme se alespoň obeznámit s tím, zda se změna odrazila v hodnotách zjištěných v rámci Severní Moravy, kam i zmíněný OS spadá. V roce 2015 bylo o svěřeni dítěte do péče rozhodnuto v 6,4 % případů, o rok později, tedy v roce, kdy OS Nový Jičín začal s aplikací Cochemské praxe činila střídavá péče již 7,1 %, v loňském roku již však přesahovala 10 %. Jestli je nárůst přesahující 3,5 % zásluhou Cochemského modelu, je z údajů, s nimiž jsme mohli pracovat, obtížně zjištělné, ale vyloučit to nelze.

Ideálním řešením, jak péči dítěte po rozvodu vykonávat tak, aby co nejméně zasahovala do základních lidských práv, je dle našeho názoru následující situace. Dítě by mělo na základě dohody rodičů, která bude uzavřena z jejich vůle (například právě i díky Cochemské praxi), svěřeno do střídavé péče rodičů. Výkon střídavé péče by dle našeho názoru měl být vykonáván následujícím způsobem. Rodiče společně určí jeden byt, v němž bude dítě bydlet, s tím, že střídat se budou rodiče, nikoliv dítě. Bylo by čistě na rodičích, zda byt či dům, v němž by dítě bydlelo, bude tím, v němž dosud společně s dítětem žili či se za tímto účelem rozhodnout koupit či pronajmout jiné bytové prostory. Tímto modelem by bylo zajištěno právo dítěte na soukromí, na rodinný život, byly by chráněny jeho zájmy a zároveň by bylo v péči obou rodičů a v pravidelném styku s nimi. Je však třeba hodnotit i ekonomické aspekty realizace tohoto modelu,

¹⁸¹ KDO SE NEDOHODNE, NEMÁ RÁD SVÉ DÍTĚ. In: *Česká advokátní komora* [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16674>.

právě se zřetelem na ně si jsme vědomi, že toto řešení nemůže být aplikováno na všechny případy. Jak jsme již uvedli výše, toto řešení je s to ve vysoké míře poskytnout ochranu právům dětí, avšak již o něco méně právům rodičů. Těm bude zasaženo do práva na soukromý život, částečně může být omezeno jejich právo na rodinný život, zejména pokud mají již jiného partnera a s ním novou rodinu, na druhou stranu ale bude zajištěno v maximální míře jejich právo na péči o dítě a styk s ním a budou moci vykonávat nerušeně rodičovskou odpovědnost. Navíc řešením finanční otázky, která by byla v situaci společného bytu předmětná, by bylo vytvoření např. společného účtu, na němž by při předání bytu byl vždy stejný finanční obnos, s nímž by mohl rodič pro potřeby dítěte disponovat, při opětovném předávání bytu by rodič dorovnal rozdíl od původní částky. Rodiče by si tak byt vždy předávali se stejnými finančními prostředky.

3 Ústavněprávní pojetí svěřeni dítěte do péče a styku rodičů s dítětem

V této kapitole se zaměříme na jednotlivá práva, která mohou být v souvislosti s porozvodovou péčí zasažena. Nejprve si však připomeneme atributy, kterými jsou fundamentální práva charakteristická. Jsou jimi a) nezczitelnost¹⁸²; b) nepromlčitelnost¹⁸³; c) nezadatelnost¹⁸⁴; d) nezrušitelnost¹⁸⁵.¹⁸⁶ Listina v čl. 1 rovněž stanoví rovnost v právech, ta je všem bez rozdílu garantována. Mnohdy však (právě i u rozhodování o svěřeni dítěte do péče) může dojít k jejich vzájemnému střetu, a my tak musíme najít rovnováhu mezi nimi tím, že jedno či druhé upozadíme. Pro případnou kolizi základních lidských práv je ponechán prostor pro jejich možné omezení z důvodu potřeby zabezpečení kolidujících práv a zájmů, přičemž testem proporcionality určíme, které z práv bude upřednostněno a míru omezení práva, jež muselo ustoupit. Proto jednotlivá práva, která jsou zasažena v případě střídavé péče a v případě péče výlučné, podrobíme testu proporcionality a pokusíme se učinit závěr, která z těchto forem péče o dítě méně, pokud vůbec, zasahuje do fundamentálních práv, a to jak dítěte, tak rodičů.

3.1 Fundamentální práva dětí

Každé nezletilé dítě, o jehož právech se v souvislosti o porozvodové péči jedná, je jedinečnou bytostí, která je nadána základními lidskými právy. Lze říci, že práva dětí zpravidla odpovídají povinností rodičů. Pokud se u rodiče bude jednat o povinnost pečovat o zdraví dítěte, právem dítěte analogicky bude, aby mu byla zajištěna péče o jeho zdraví. Práva dětí jsme v této kapitole zařadili jako první, a to z důvodu důležitosti jejich ochrany. Nezletilé dítě v řízení o úpravě poměrů po rozvodu, rozluce partnerů se může stát „rukojmím“ svých rodičů, kteří

¹⁸² Nelze tato práva přenést na jiného.

¹⁸³ Jejich existence není odvislá od plynutí času.

¹⁸⁴ Nikdo není oprávněn k dispozici s právy jiného.

¹⁸⁵ Stát není zřizovatelem těchto práv, a není tedy ani oprávněn je zrušit.

¹⁸⁶ Čl. 1 LZPS.

si dle našeho názoru skrze něj řeší problémy s bývalým partnerem, aby bylo těmto situacím zamezeno, je zapotřebí důsledně chránit práva dítěte. Máme za to, že dítě zpravidla není příčinou rozpadu vztahu svých rodičů, o to spíš by nemělo být kráceno na svých právech. Na to by měli rodiče pamatovat, soud by měl rodičům připomínat, že řízení o porozvodové péči je řízením nesporným, soud tedy v řízení aktivně vystupuje tak, aby bylo dosaženo účelu řízení, a to i bez ohledu na vůli rodičů. Je třeba, aby jak soud, tak i rodiče mysleli na zájem dítěte, který „...*může být nalezen někde úplně jinde, než ho shledávají rodiče, či jeden z nich.*“¹⁸⁷

Na tomto místě je vhodné zamyslet se nad otázkou, která se v souvislosti s úpravou porozvodové péče, resp. rozvodem manželství nabízí. § 755 odst. 2 písm. a) OZ stanoví, že soud manželství nerozvede, pokud by rozvod byl v rozporu se zájmem dítěte, ovšem může se taková dikce jevit až ironickou, bavíme-li se o rozvodu, rozpadu rodiny. Dítě má právo na rodinu, na výchovu oběma rodiči, na jejich péči, jen stěží si lze představit, vyjma situací, kdy mezi manželi dochází např. k domácímu násilí, že rozvod nebude v rozporu se zájmem dítěte. Je snad potřeba pouze poukázat, že zákonodárce uchoopil tento institut ve znění *zájem dítěte*, nikoli *nejlepší zájem dítěte*, kterého užívá např. ÚPD¹⁸⁸. Můžeme tak docházet k závěru, že adjektivum *nejlepší* by pak více kladlo důraz na ochranu zájmu dítěte, možná až ve smyslu téměř absolutního charakteru, kterého však v souvislosti s porozvodovou péčí dosáhnout nelze. Najít rovnováhu mezi jednotlivými právy, která mohou být zasažena rozhodnutím soudu o péči o dítě, je dle našeho názoru velice obtížné, proto bychom se měli držet nejlepšího zájmu dítěte a v souladu s touto myšlenkou i rozhodovat a jednat.

3.1.1 Právo soukromý a rodinný život

V souvislosti s čl. 10 odst. 2 LZPS musíme ve vztahu k dětem zmínit i článek 32 odst. 3 LZPS, a to z toho důvodu, že dle našeho názoru zde existuje problém v případě ochrany rodinného života u dětí nesezdaných rodičů. Zákon při rozluce nestanoví stejnou podmínku jako v případě rozvodu rodičů, tedy nutnost upravení poměrů rodičů k dítěti soudní cestou, a nechává otázku řešení

¹⁸⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 3588/2012 ze dne 15. listopadu 2012.

¹⁸⁸ Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

rodinného života těchto dětí čistě na jeho rodičích. To z našeho pohledu není optimálním řešením, jelikož tímto dochází k porušení čl. 32 odst. 3 LZPS, který stanoví, že „*děti narozené v manželství i mimo něj mají stejná práva*“. Proč zákonodárce poskytuje vyšší míru ochrany nezletilému, jehož rodiče se rozvádějí, než tomu, jehož rodiče nebyli sezdáni? Podle nás tak dochází k oslabení garance práva na výchovu obou rodičů, na jejich péči, zdá se nám, že zákonodárce zde neřešil nejlepší zájem dítěte, který ponechal v rukou rozcházejících se rodičů. Jsme toho názoru, že by bylo třeba tento rozkol sjednotit. Přičemž se nabízejí dvě možná řešení.

První možností je, aby v případě nesezdaných rodičů byla obligatorně stanovena povinnost upravit poměry dětí po rozluce. Tento model sice přinese rovné postavení všem nezletilým dětem, avšak jsme si vědomi toho, že takovéto řešení by jednak zahltilo soudy, jednak by jeho realizace byla z administrativního hlediska náročná. Problém spatřujeme například již v tom, že rozluka není statusovou otázkou, tedy při současném právním stavu je nemožné zaznamenat veškeré rozluky, ke kterým dojde. Pokud by se administrativně tato otázka vyřešila, byť přiznáváme, že si takové řešení neumíme v současné chvíli představit, musíme se zamyslet i nad případnou průkazností rozluky a nad tím, jak bychom ji definovali a určili okamžik, kdy nastala. Pokud by i toto bylo nějakým způsobem vyřešeno, bylo by opět pro rovné postavení dětí třeba, aby k rozluce došlo až poté, co bude o poměrech dítěte rozhodnuto, tedy stejně jako tomu v případě rozvodu rodičů. Ovšem jak jsme již uvedli, rozluka rodičů není problematika statusová, proto nelze právně nutit rodiče k tomu, aby s druhým rodičem setrvali do doby, než bude rozhodnuto o poměrech dítěte, zejména pak nelze, aby do právně neregulovaného vztahu z důvodu enumerativnosti veřejnoprávních pretencí zasahoval stát, k tomu by bylo třeba odlišné právní úpravy pojetí partnerství.

Druhým řešením by pak bylo, aby i o úpravě porozvodové péče bylo rozhodováno fakultativně. Ovšem toto řešení se nezdá být z lidsko-právního pohledu žádoucí. Došlo by k oslabení tak významných práv, jako je právo na péči obou rodičů, právo na ochranu rodinného života, ale například by to v důsledku mohlo zasáhnout i právo na vzdělání dítěte. Proto toto druhé řešení považujeme za nežádoucí.

Pokud se jedná o právo na soukromý život, které je garantována jednak rodičům, jednak dětem, připomínáme, že jeho smyslem je právo na sebeurčení a právo na rozhodování o své osobě, tedy o sobě samém. Pokud toto právo zhodnotíme z pohledu nezletilého dítěte, můžeme se zamyslet, nakolik je jeho realizace omezována. Je pochopitelné, že nezletilé dítě nemůže o sobě rozhodovat plně, ovšem jedná-li se o opatrovnické řízení, měly by být jeho názory respektovány. Do práva na soukromý život dále v souladu s judikaturou ÚS¹⁸⁹ můžeme zařadit právo na důstojnost, osobní čest či potřebu sociálního kontaktu. V případě výkonu střídavé péče spatřujeme možný zásah do práva na soukromý život, který se dostává v do střetu s právem na výchovu obou rodičů. Pokud bude vykonávána péče obou rodičů v rámci střídavé péče, bude dítě nuceno být neustále „v pohybu“, resp. nebude mít statický domov. Toto vnímáme jako zásadní nedostatek střídavé péče v té podobě, jaká je dnes (k tomu blíže podkapitola 2.3), dítě bez zázemí může dle našeho názoru mít problém realizovat své právo na rodinný život a rovněž i práva na soukromý život ve smyslu zmíněného judikátu ÚS, který v tomto právu spatřuje i právo sociálního kontaktu. Vytvoření si osobních vazeb a sociálních kontaktů se svými vrstevníky v situaci, kdy dítě co týden či čtrnáct dní mění prostředí, v němž musí žít, je pro něj náročným úkolem. Dítě nikam nezapadá, nemůže s ostatními dětmi vytvořit natolik pevné vztahy, jako by tomu bylo, pokud by dítě mělo jedno pevné zázemí. Obdobným problémem jsou mimoškolní aktivity, kdy dítě svěřené do střídavé péče z důvodu střídání života u matky a u otce nedostává možnost věnovat se např. fotbalu či hře na hudební nástroj v takové míře, v jaké by chtělo. Je tedy poškozováno nejen v právu na soukromý život, ale v právu na vzdělání (viz podkapitola 3.1.4). V rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 315/01 bylo dále stanoveno, že pod právo na soukromý život lze zařadit i právo na život rodinný.

Pro realizaci práva na rodinný život spočívá jednak v udržování, jednak v rozvíjení vazeb rodiče (a nejbližších osob) s dítětem, a to morálních, citových i sociálních.¹⁹⁰ Aby tedy toto právo mohlo být vykonáváno, je třeba, aby rodičům bylo umožněno i přes to, že se jejich manželství či partnerství rozpadlo, stýkat se s dítětem, pečovat o něj a vychovávat jej. Právo na rodinný život tedy bude

¹⁸⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 315/01 ze dne 20. května 2002.

¹⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 3361/2007 ze dne 31.1.2008.

v kontextu porozvodové péče (stejně jako v podkapitole 3.2) rozebráno v rámci jeho jednotlivých složek v následujících podkapitolách.

3.1.2 Právo na výchovu a péči rodičů

Dítě má právo na to, aby o něj pečovali oba rodiče a aby jej oba vychovávali. V případě, že dítě po rozvodu či rozluce rodičů nebude svěřeno do společné péče, ale bude rozhodnuto o kterékoliv jiné formě, dochází dle našeho názoru k zásahu do jeho práva na výchovu a péči rodičů. Toto právo je však dle judikatury ÚS jedním těch z nejdůležitějších, která mají být chráněna.¹⁹¹

Pokud zhodnotíme toto právo z hlediska střídavé péče, vyvstává nám otázka, zda je skutečně vždy v zájmu dítěte, aby o něj pečovali oba rodiče. Nastíňme si modelovou situaci, kdy dojde k tomu, že soud autoritativně rozhodne o střídavé péči, kterou alespoň jeden z rodičů odmítá. Z našeho pohledu není správné, aby dítě bylo svěřováno do střídavé péče přes vůli rodičů. Pokud je komunikace mezi rodiči problematická, jen těžko si lze představit funkční střídavou péči, navíc problémy, které rodiče řeší mezi sebou, mohou být během péče přenášeny na dítě, což u něj může vyvolat různé neurotické potíže.¹⁹² Navíc dítě je podrobena neustálému tlaku, kdy se rodiče navzájem „očerňují“ a může vzniknout syndrom zavrženého dítěte.

Pro svěření do střídavé péče musí být jednak naplněna kritéria testu, jednak musí být přihlíženo k věku dítěte, k jeho citovému poutu na oba rodiče a na to, že střídavou péčí ve snaze zachovat právo na péči a výchovu obou rodičů může být zasaženo právo na vzdělání a rovněž i na soukromý život (viz obsah těchto pojmů 3.2.1).

V případě, že bude rozhodnuto o svěření dítěte do výlučné či do střídavé péče, musíme se ptát, nakolik může rodič ve stanoveném rozsahu tato práva využívat a zda skutečně dochází k naplnění smyslu a účelu tohoto práva. Střídavá péče bývá nejčastěji rozhodována v intervalech týden u matky a týden u otce; 14 dní a 14 dní, nebo může dojít k atypické úpravě, např. 4 dny v týdnu bude dítě

¹⁹¹K tomu např. nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2298/15, ze dne 15. 3. 2016.

¹⁹² PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. In: *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=787/>.

u otce, 3 dny u matky, stejně tak lze odlišná úprava stanovit i v rámci měsíce. Pokud by jeden z rodičů žil v zahraničí, je možné výkon péče stanovit např. s frekvencí styku co půl roku.¹⁹³ Je tedy na zvážení soudu, aby v případě, že se rodiče nedohodnou, rozsah styku upravil. Právu na styk jako takovému se budeme věnovat podrobněji níže, ale je třeba s ním pracovat i v této souvislosti, a to z důvodu, že ÚS ve svých rozhodnutích (např. nález sp. zn. I. ÚS 153/16) uvedl, že obsah práva péče o dítě a styk rodičů s dítětem mají v podstatě shodný obsah. My jsme však toho názoru, že styk rodičů s dítětem je spíše prostředek pro výkon práva na výchovu a péči o dítě (viz kapitola 3.1.2), zároveň je prostředkem pro realizaci práva na výchovu a péči obou rodičů.

Proto se musíme ptát, zda v případě, kdy ke styku rodiče s dítětem v rámci výlučné péče dochází např. co jeden den v týdnu a jeden den o víkendu, bude výchova dítěte efektivní. Jedná se o poněkud nešťastné řešení, kdy se na jedné straně snažíme chránit zájem dítěte a jeho právo na výchovu a péči obou rodičů, na druhé straně však výchova není efektivní, a tak její realizace nenaplnuje smysl tohoto práva. Je možné namítat, že právě toto je důvod, proč se ÚS snaží ve svých rozhodnutích preferovat střídavou péči, ale dle našeho názoru ani ona za současného stavu není schopna zajistit toto právo v plném rozsahu. Zejména pak ve vztahu k rodičům, kdy se u dítěte, a to i v případě výlučné péče, může z popudu a vlivu rodiče vytvořit výše zmiňovaný syndrom zavrženého rodiče. Dítě po dobu, kde je v péči např. matky, je vystavováno jejím averzím vůči otci, opakované názory pak dítě vezme za své, a vytvoří si model *hodného a zlého rodiče*. Kdy zprvu druhého rodiče, v tomto případě otce, bude zprvu poslouchat méně, poté vůbec a ve svém důsledku se s ním nebude chtít vídat, jelikož jej zavrhne a jelikož se bude chtít zavděčit „hodné“ matce.¹⁹⁴ Je proto důležité posuzovat přání dítěte, citové vazby k rodičům a schopnost rodičů spolu

¹⁹³ SPOUSTOVÁ, Ivana. Střídavá péče - pro, proti a proč? Zdroj: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/stridava-pece-pro-proti-a-proc-217.html>. In: *Šance dětem* [online]. 21.9.2017 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/stridava-pece-pro-proti-a-proc-217.html>.

¹⁹⁴ BAKALÁŘ, Eduard a Daniel NOVÁK. Syndrom zavrženého rodiče v České republice. In: *Spravedlnost dětem* [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/Litera/BAKNOV.asp>.

komunikovat minimálně na takové úrovni, aby byli schopni dojít ke shodě ve významných věcech týkajících se výchovy jejich dítěte.¹⁹⁵

Ovšem nejen střídavá péče může zajistit co nejmenší zásah do práva dítěte na výchovu a péči obou rodičů. Obdobně může probíhat i péče výlučná, pokud bude nastaven styk vyloučeného rodiče s dítětem dostatečně široce, v podobném slova smyslu se vyjádřil například (pro nás poněkud překvapivě) I. senát ÚS v nálezu sp. zn. I. ÚS. 153/16 ze dne 26. července 2016. V souvislosti s výlučnou péčí musíme říci, že toto rozhodnutí v sobě automaticky musí předpokládat i rozhodnutí o úpravě styku rodiče s dítětem, jelikož fakt, že dítě bude svěřeno jednomu z rodičů, omezuje právo na péči druhého z nich. Obdobně pak dochází k zásahu do práva rodiče (viz 3.2.2).

V rámci výkonu péče o dítě bychom chtěli poukázat (v souvislosti s ostatními výše uvedenými právy a stykem s dítětem) na praktický problém, který může střídavá péče přinášet. Z osobní zkušenosti je nám známo, že dítě při realizaci střídavé péče může mít pocit absence zázemí, kdy nemá domov ani u matky, ani u otce. V důsledku toho může mít problémy s realizací banálních potřeb, jako je například případ přípravy školních pomůcek a úkolů do školy. Dítě má některé pomůcky u otce, něco si však opomnělo vzít s sebou, a tak druhou část učebnic má u matky. Zpočátku se to jeví jako problém, který se vyřeší, dítě si zvykne, ovšem dítě tohoto může v budoucnu začít využívat ve svůj prospěch. V praxi jsme se setkali se zajímavým řešením, kdy rodiče bydleli nedaleko od sebe a jejich syn, kterého měli ve střídavé péči, pouze přešel do nedalekého domu, kde měl zcela totožný pokoj s úplně stejným vybavením. Pokud matka synovi koupila novou hračku či oblečení, obeznámila o tom otce, který tu samou věc pořídil do duplicitního pokoje. Osobně jsme toho názoru, že byt dítě nemá problém s tím, že by zapomínal věci do školy, jelikož vše měl zkrátka dvakrát, není takové řešení vhodné pro vývoj dítěte, které stejně nemá vytvořené pevné zázemí a domov. To však řeší druhý případ, s nímž jsme byli obeznámeni, a to situace, kterou jsme již nastínili v předešlé kapitole. Rodiče společně zakoupili byt, v němž synovi vytvořili zázemí, střídavou péči vykonávali rodiče, nikoliv syn. Toto je ideálním řešením a ukázkou dobré spolupráce rodičů, kteří pamatují

¹⁹⁵ § 877 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

na zájem dítěte. Vhodně byla řešena i otázka financí, kdy si rodiče měli „obálkovou metodu“. Když otec předával byt matce, v obálce byl obnos příkladu 5000 Kč. Bylo na matce, kolik za týden se synem utratí, ale další týden byla spolu s bytem otci předána i obálka se stejným finančním obnosem. Z výše uvedeného příkladu docházíme k závěru, že by měl být důraz kladen převážně na zajištění fungující střídavé péči, usměrnit nástroje soudu, popřípadě jiných orgánů tak, aby její funkčnost byla co nejvíce zajištěna, můžeme tak odkázat na Cochemskou praxi, v níž se právě tyto snahy projevují.

3.1.3 Právo na styk s rodiči

Pro vývoj dítěte a pro udržení jeho rodinných vazeb je nezbytné, aby byl zajištěn styk s oběma rodiči. V současné judikatuře jak ÚS ČR, tak ESLP převládá názor, že dítě by mělo mít možnost udržení styku s oběma rodiči, který je v zájmu dítěte, přičemž ten by měl být posuzován zejména ve vztahu k otázce styku s rodiči dle aktuální psychologické zprávy, dítě by mělo být v této souvislosti vyslechnuto (soudem a psychologem) a na jeho přání by měl být brán (s ohledem na věk a psychickou vyzrálou) zřetel.¹⁹⁶ V rámci úpravy práva na styk dítěte a rodičů se setkáváme se dvěma základními modely pojetí pobytu dítěte v souvislosti s jeho stykem s rodiči. Prvním z nich je tzv. rezidenční model, ten je založen na tom, že dítě má jedno místo pobytu. Druhým je dvojí či sdílená rezidence, která je realizována střídavou péčí. Členské státy byly v roce 2015 Radou Evropy vyzvány, aby tuto sdílenou rezidenci pojali za své obecné pravidlo, dvojí rezidence dítěte je pak realizována tím, že dítě pobývá u svých rodičů po přibližně stejně dlouhou dobu. Toto je nejvíce patrné např. v Belgii či Švédsku, ovšem některé státy se již v určitých tendencích začínají přibližovat tomuto sdílenému modelu, jsou jimi např. Francie či právě Česká republika.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Např. Elsholz vs. Německo, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, č. 25735/94, či Sommerfeld vs. Německo, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2003, č. 31871/96.

¹⁹⁷ DIETER, Martiny. PRÁVA DÍTĚTE V RODINNÉM PRÁVU – EVROPSKÉ TENDENCE. *Právník: Teoretický časopis pro otázky práva a státu*. 2017, 156 (9), 737–750. ISSN 0231-6625, str. 737.

Styk dítěte a rodiče může probíhat ve dvou podobách, k tomu se vyjadřoval i Nejvyšší soud (dále jen: „NS“) v rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1376/2012, v němž stanovil vztah mezi přímým a nepřímým stykem. V tomto rozhodnutí vyslovil následující: *„Důvody, které se uplatní například pro zákaz či omezení přímého styku, platí i pro styk nepřímý.“* NS v tomto rozhodnutí dále určit poměr speciality těchto dvou modelů styku s dítětem, přičemž řekl, že nepřímý styk rodičů s dítětem je v poměru speciality ke styku přímému, tedy uplatní se v případě, kdy je z důvodu objektivních okolností vyloučen styk přímý. Jako příklad relevantní objektivní okolnosti si můžeme uvést vzdálenost bydlišť rodičů, např. matka žije v Aši, otec se odstěhuje do Českého Těšína, realizace přímého styku dítěte a rodiče by byla v rozporu se zájmem dítěte, a to jednak z důvodu zásahu do práva na vzdělání (viz podkapitola 3.1.4), jednak by pro něj cesta byla neúměrně dlouhá a fyzicky i psychicky náročná. OZ zná pouze styk přímý, vymezení nepřímého výkonu tohoto práva bylo ponecháno na judikatuře soudů.

Nepřímý styk může být realizován prostřednictvím různých komunikačních prostředků, kupříkladu jej lze vykonávat skrze internetovou komunikaci (např. Facebook) či telefonicky, samozřejmě je zde stále možná komunikace skrze dopisy či elektronickou poštu. O nepřímém styku může být rozhodnuto například i z důvodu výkonu trestu odnětí svobody (o tom podrobněji níže), či z důvodu nepříznivého psychického a fyzického aktuálního stavu.

Pokud je řešena otázka práva dítěte na styk s rodiči je potřeba uvést, že pokud je dítě svěřeno do výlučné péče, automaticky to zakládá nutnost rozhodnout o rozsahu styku s druhým rodičem, jednak proto, aby rodič mohl vykonávat svoji rodičovskou odpovědnost, ale jednak proto, aby dítě mělo zaručeno péči a výchovu obou svých rodičů. Ovšem zásada nejlepšího zájmu dítěte nemusí být naplněna vždy tím, že bude dítěti zachováno právo na styk s oběma rodiči. Je možné, že styk v rámci střídavé péče či široký styk u výlučné péče může být pro dítě velmi náročná. Může to být z důvodu problematického předávání dítěte mezi rodiči, které může být pro dítě stresovou událostí, již musí často absolvovat, či zde může hrát roli vzdálenost bydlišť rodičů, tedy dítě musí být připraveno na cestu, zkrátka je zde široká škála aspektů, které musí být při hodnocení soudem zváženy, aby skutečně bylo rozhodnuto v zájmu dítěte. O tom, že by měl být ponechán široký prostor pro uvážení soudů, shodně uvádí i

rozsudek velkého senátu Elsholz vs. Německo č. 25736/14, ze dne 13. července 2000. Najít hranici, kdy bude styk dítěte s rodičem v zájmu dítěte, nebude lehké a domníváme se, že to ani nebude možné. Tato otázka je dle našeho názoru natolik individuální, že opět půjdou stanovit nanejvýš obecná kritéria, podle nichž se bude soudce moci při svém rozhodování orientovat, avšak upozorňujeme, že se musíme vyvarovat vytvoření striktní tabulky, která by případy předem paušalizovala, a to jak ve vztahu k výlučné, tak i střídavé péči.

V případě, že je styk dostatečný, znamená z našeho pohledu ideální podmínky pro vývoj dítěte, kdy mu rodiče mohou poskytovat dostatek podnětů, předávat znalostí i zkušeností, s dítě si tak vytváří kladné a silné pouto k oběma rodičům.

3.1.4 Právo na vzdělání

Byť se zprvu může zdát, že právo na vzdělání s porozvodovou péčí příliš nesouvisí, máme za to, že „nerušený“ výkon práva na vzdělání je jednou z důležitých složek nejlepšího zájmu dítěte a jako takový musí být ve vztahu k porozvodové péči řešen. Komplikace při realizaci tohoto práva může přinést např. svěřeni dítěte do střídavé péče. Než přejdeme k podstatě problematiky, je třeba říci, že právo na vzdělání je zakotveno v čl. 33 LZPS. Důležitou otázkou, která v této podkapitole bude řešena, je, zda právo na vzdělání ob stojí i vůči právu rodičů na výchovu dítěte.

V souvislosti s porozvodovou péčí ve formě střídavé péče může být pro dítě dle našeho názoru problematické zejména navštěvování dvou různých škol. Jsme toho názoru, že tímto je zasaženo nejen do práva na vzdělání, ale rovněž i práva na soukromý život, kdy adaptace dítěte mezi ostatní žáky, vrstevníky bude v důsledku změny školy problematická.¹⁹⁸ Přes tyto dle nás nemalé problémy při realizaci střídavé péče s velkou vzdáleností mezi domovy rodičů první senát ÚS zastává i takový názor, že vzdálenost není překážkou pro rozhodnutí o svěřeni dítěte do střídavé péče.¹⁹⁹ Zcela opačné stanovisko zaujal IV. Senát ÚS, který

¹⁹⁸ Vytváření vztahů s ostatními lidmi (včetně členů rodiny) se řadí do práva na soukromý život. Viz náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 527/99 ze dne 1. března 2000.

¹⁹⁹ Viz náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. prosince 2014.

v jednom případě rozhodl, že střídání škol je důvodem pro rozhodnutí o výlučné péči.²⁰⁰ ÚS již hovořil také o tom, že pro dítě a jeho psychický stav není vhodné, aby bylo součástí dvou kolektivů a aby střídavá péče s sebou nesla i střídání škol (viz náleží ÚS sp. zn. II. ÚS 1835/2012 ze dne 5. 9. 2012).

Ukázkou nevhodnosti duálního vzdělávání je např. situace popsána v náleží sp. zn. II ÚS 169/16 ze dne 24. června 2016.²⁰¹ Dovolíme si nastínit i skutkový stav a na něm si demonstrovat nebezpečí, které střídavá péče za předpokladu velké vzdálenosti rodičů přináší. Ve skrze se jednalo o následující. Nezletilá byla svěřena do střídavé péče, v okamžiku, kdy nezletilá začala navštěvovat povinnou školní docházku, podala matka návrh na úpravu poměrů právě z důvodu školní docházky tak, že navrhuje svěřením dítěte do své výlučné péče. Na základě popudu z oblasti psychologie bylo zjištěno, že nezletilá je skutečně střídavou péčí a duálností vzdělávání natolik stresovaná a je na ni kladen takový psychický nátlak, že na sebe převzala odpovědnost za pocity rodičů za funkčnost a plynulost střídavé péče. Matka byla přesvědčena, že toto není z dlouhodobého hlediska pro dceru přijatelné, zejména pro její psychický stav, a že střídavá péče není v zájmu dítěte. V jeho zájmu by pak bylo např. stabilní rodinné prostředí, dále pak i jeho další rozvoj ve vzdělávání (zájmové kroužky, školou nabízené vzdělávací odpolední výuky,...) ale i volnočasových aktivitách, na něž v tomto případě otec dcery nepřistoupil. Ústavní soud v tomto konkrétním případě rozhodl tak, že zrušil napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, jelikož jej shledal v rozporu s čl. 32 odst. 4. Listiny a čl. 3 Úmluvy.²⁰²

Výše uvedené závěry ÚS můžeme užít při řešení modelové situace, kdy dítě bude svěřeno do střídavé péče i přesto, že to znamená přemíru cestování, např. námi již uvedený případ, kdy matka žije v Českém Těšíně a otec v Aši. Je tedy třeba hodnotit vliv takového pravidelného cestování na fyzickou stránku, ale zejména na stránku psychickou. Pokud by přeci jen dítě mělo být svěřeno při takovéto geografické vzdálenosti mezi rodiči do střídavé péče, musíme řešit,

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 197/14 ze dne 12. 3. 2014.

²⁰¹ K dané problematice dále také např.: náleží Ústavního soudu sp. zn. I. US 1554/14.

²⁰² KOREJZOVÁ, Jitka. Střídavá péče, školní docházka a vzdálenost bydlíšť rodičů. In: *Eprávo.cz* [online]. 20.10.2016 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-skolni-dochazka-a-vzdalenost-bydlist-rodicu-103475.html>.

jako školu bude dítě navštěvovat. Nabízí se hned několik řešení této otázky. Jednou z možností je, že se rodiče dohodnou na jedné škole, která bude stejně vzdálena jak od bydliště matky, tak otce. Zde je samozřejmě velmi problematické, že dítě bude muset denně absolvovat cestu, která pro něj může být časově náročná. Toto by přes onu časovou náročnost bylo v celku přijatelné řešení, dítě by mělo jedno prostředí, které by navštěvovalo, setkávalo by se se svými přáteli a stejnými spolužáky, a zejména by jej to nezatěžovalo po stránce psychické víc, než je nutno. Druhou, o něco méně vhodnou variantou je opět stanovení jedné školy, ovšem v blízkosti bydliště jen jednoho z rodičů, to přináší obdobné výhody jako předchozí varianta, ovšem s časovou náročností pro dítě a zároveň i pro druhého rodiče, který musí zajistit cestu dítěte do školy. Třetí, dle nás nejméně vhodnou alternativou, je, že nezletilé dítě bude v pravidelných soudech stanovených intervalech nuceno navštěvovat dvě různá vzdělávací zařízení. Tímto může být jeho právo na vzdělání výrazně zasaženo. Vzhledem k tomu, že ve školách jsou rozdílné vzdělávací plány, může se stát, že některé učivo danému dítěti zkrátka nebude vyloženo, dítě bude nuceno doučit se látku samostatně. Ovšem zákon tuto možnost připouští a pro případ, že k tomuto dojde, řeší v § 49 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, postup při hodnocení žáka a spolupráci škol. Umožnění základního vzdělání ve dvou školách pro případ střídavé péče považujeme za vstřícný krok zákonodárce pro zajištění práva na vzdělání, který je třeba hodnotit pozitivně. S ohledem na realizaci však vyslovujeme jisté obavy, aby nedocházelo k přílišnému zásahu do práva na soukromý život dítěte.

Ovšem zásah do práva na vzdělání může nastat nejen při realizaci školní docházky dítěte, ale i v okamžiku rozhodování o vzdělání dítěte. Rozhodovat o vzdělání nezletilého mohou rodiče při výkonu rodičovských práv a povinností, a to v souladu s ustanovením § 877 odst. 2 OZ. Tato otázka se pak řeší zejména ve vztahu se středoškolským vzděláváním. Právo rozhodovat o jeho vzdělání však neznamená, že rodiče budou určovat, jakou školu bude navštěvovat, pouze rozhodují o tom, na jakou školu bude dítěti podána přihláška. Musím však jednat v souladu s tím, aby respektovali a podporovali nadání dítěte a jeho rozvoj, v neposlední řadě však i přání dítěte.²⁰³ Je třeba připomenout, že volba vzdělání

²⁰³ § 880 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

ztížená případnými konflikty mezi rodiči není otázkou, která by byla řešena v pouze v případě střídavé péče, ale i v situaci, kdy dítě bude svěřeno do péče jednoho z rodičů. Právo podílet se na volbě vzdělání dítěte má i vyloučený rodič jakožto součást rodičovské odpovědnosti, tedy práva na rodičovství a rodinný i soukromý život.

Právo na vzdělání²⁰⁴ je jedno z důležitých základních lidských práv. Vzhledem k tomu, že se jedná o otázku, která se týká dle našeho názoru především života dítěte a jeho budoucnosti, měli by rodiče skutečně toto právo respektovat a bezdůvodně do něj za účelem např. „pomsty“ druhému rodiči nezasahovat. Zde je více než jinde potřeba apelovat na rodiče, aby skutečně dbali zájmu dítěte. Bylo by zajímavé zhodnotit testem proporcionality jednotlivá práva dítěte, která jsou touto kapitolou řešena, právě s právem na vzdělání, ovšem vydalo by to na rozsáhlou polemiku, pro niž v této práci není prostor. Máme za to, že při použití testu proporcionality, kdy na jedné straně stojí právo dítěte na vzdělání a na druhé straně právo rodičů na volbu vzdělání dítěte, zpravidla (zejména s ohledem na shora uvedené) převáží i se zřetelem na nejlepší zájem dítěte právě právo dítěte na vzdělání, a to i z toho důvodu významu vzdělání v životě dítěte. Právo na vzdělání ve svém důsledku ovlivňuje i další fundamentální práva dítěte, jako je např. svobodná volba povolání a příprava k němu. Omezení tohoto práva tak může v budoucnu ovlivnit dokonce i kvalitu života dítěte, jelikož vzdělání formuje osobnost člověka, je jeho nedílnou součástí. Rodiče mají povinnost rodičovskou odpovědnost vykonávat ve vzájemné shodě a zejména pak mají povinnost sdělit dítěti veškeré informace o věci, aby si dítě mohlo utvořit vlastní názor, a k němu mají povinnost přihlížet. Jelikož se jedná, jak jsme již uvedli, o důležitý aspekt života dítěte, zpravidla pak v případě volby střední školy, pojistil zákonodárce případné neshody rodičů i tím, že do školského zákona vtělil obligatorní podpis na přihlášce na střední školu.²⁰⁵ V případě, že rodiče ke shodě nedojdou sami, bylo by pro ochranu práv dítěte vhodné, aby se

²⁰⁴ Toto právo je dále garantováno např. čl. 2 dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech či čl. 28 ÚPD.

²⁰⁵ § 60a odst. 1 z. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

obrátili na mediátora, který by jim pomohl dojít ke smírnému názoru, jenž bude v zájmu dítěte.²⁰⁶

3.2 Fundamentální práva rodičů

Obdobně jako práva dětí budou rozebrána práva rodičů. Přičemž v této části z důvodu provázanosti jednotlivých práva dětí rodičů bude vysoká míra provázanosti s druhou kapitolou a odkazů na ni.

3.2.1 Právo na soukromý a rodinný život

Právo na ochranu soukromého a rodinného života je zakotveno čl. 10 odst. 2 LZPS a v čl. 8 Úmluvy. Tato práva jsou garantována jak rodičům, tak i dětem, o tom, jakým způsobem může být rozhodováním o svěřením dítěte do porozvodové péče zasaženo do práva dítěte na soukromí a na rodinný život, bylo pojednáno výše. Na tomto místě se budeme věnovat pojetí těchto práv ve vztahu rodičů k porozvodové péči. Právo na rodinný život coby primární právo spojené s porozvodovou péčí je Listinou řazeno mezi sociální práva, a je tedy součástí hlavy IV., konkrétně jej nalezneme v čl. 32 LZPS. Toto právo „...*spočívá v udržování a v rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami.*“²⁰⁷ Stát se tímto zavázal k aktivní podpoře rodičovství, a tak i v případě rozhodování o svěřením dítěte do péče po rozvodu je povinen toto právo aktivně chránit.

Součástí práva na rodinný život je *právo na rodičovství*. S ním se pojí určitá povinnost, kterou je tzv. rodičovská odpovědnost (viz podkapitola 1.2.3), která v sobě nese několik dílčích povinností, jež je rodič povinen realizovat. Rodičovská odpovědnost vzniká, jak bylo uvedeno výše, nejdříve narozením²⁰⁸,

²⁰⁶ K tomu obdobně ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vzdělání dítěte. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2017, 17.5.2017 [cit. 2018-03-28]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete?browser=mobi>.

²⁰⁷ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6, str. 659.

²⁰⁸ Nejde ovšem o jedinou možnost, vedle narození musíme jako způsob nabytí rodičovské odpovědnosti jmenovat i osvojení nezletilé osoby.

zánik je pak vázán k okamžiku nabytí zletilosti dítěte²⁰⁹, tedy 18. rokem věku, avšak záleží na tom kterém právním řádu, zda ji neváže k jiné věkové hranici. Zájem dítěte v sobě zahrnuje ochranu a mravní vývoj dítěte, zastupování dítěte, správu jeho jmění, dále pak určení jeho bydliště či právo na udržování pravidelného osobního styku s dítětem a zajištění vzdělání a výchovy.²¹⁰ Obsah tohoto neurčitého právního pojmu je pouze výčtem taxativním, lze pod něj zahrnout další práva, povinnosti a aspekty, které budou ovlivňovat závěry soudu při jeho rozhodnutí, co je či není v zájmu dítěte. Je těžké hodnotit, zda obšírnost a neurčitost tohoto institutu je ve prospěch nebo naopak v neprospěch dítěte, rodičů. Zájem dítěte bude protkávat celou kapitolu 2, jelikož je spojen se všemi právy dítěte, do nichž by mohlo být zasaženo.

Právo na soukromý život nemá striktní definici, a to ani v rámci tuzemské, ani evropské, ba dokonce ani v mezinárodní právní úpravě. Obsah pojmu soukromý život je však dozajista mnohem širší než pojem soukromí.²¹¹ ESLP došel k závěru, že není možné poskytnout vyčerpávající definici²¹², ovšem určil, že smysl tohoto práva spočívá v existenci osobní zóny, která je soukromá a do níž by nemělo být člověku zasahováno, a to jak v prostorové rovině²¹³, tak i v rovině vlastní identity.²¹⁴ Obdobně se vyslovil ÚS v nálezu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

V případě rozvodu manželství či rozluky partnerů dochází v souvislosti s úpravou péče o dítě do zásahu do práva na rodinný život, a to minimálně²¹⁵ jednoho z rodičů. Je potřeba, aby daný zásah byl proporciální a aby byl účinn

²⁰⁹ K zániku může rovněž dojít rozhodnutím soudu o osvojení nezletilého dítěte.

²¹⁰ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9, str. 803.

²¹¹ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3, str. 867.

²¹² Srov. např. S. a Marper vs. Spojené království, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, č. 30562/04.

²¹³ Např. ve smyslu zásahu do soukromého prostoru (dům,...), psychické či fyzické integrity.

²¹⁴ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3, str. 867.

²¹⁵ V případě, že bude rozhodnuto o střídavé péči, bude zasaženo do práva na rodinný život oběma rodičům.

v souladu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, který stanoví podmínky²¹⁶ pro zásah do soukromého a rodinného života. ESLP se k otázce hledání proporcionality, rovnováhy mezi právy dětí a rodičů, která mohou vzájemně kolidovat, vyjádřil např. ve věci Sahin vs. Německo²¹⁷. V tomto rozhodnutí stanovil, že pro naplnění čl. 8 Úmluvy je při rozhodování nutné vždy hodnotit zájem dítěte, přičemž právě ten v mnoha případech může převážit nad ostatními chráněnými zájmy, tedy např. i nad právem na rodinný život.

3.2.2 Právo na péči o děti a jeho výchovu

S odkazem na výše uvedené uvádíme, že právo na péči dítěte a na jeho výchovu je garantováno čl. 32 odst. 4 LZPS. Toto právo, jehož realizací je výkon rodičovské odpovědnosti, je zároveň reflektováno i v soukromém právu, kdy OZ demonstrativně stanoví, co je jejím obsahem: „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění...*“²¹⁸ Při výkonu tohoto práva musí rodič dbát zájmu dítěte a nesmí přijmout opatření, která by byla s to poškodit zdraví a vývoj dítěte.²¹⁹

Péče o dítě a jeho výchova je na jedné straně sice subjektivním právem rodičů, proto by do něj nemělo být pokud možno, zasahováno, ale vzhledem k tomu, že se jedná paralelně i jeho povinnost vůči dítěti, nelze opominout, že i případ, kdy rodič nevykonává tuto složku své rodičovské odpovědnosti, dopouští se zásahu do práva dítěte na výchovu obou rodičů. V souvislosti s právem rodičů na výchovu a péči o dítě může dojít i k dalším konfliktům s právy dítěte.

Do kolize se může dostat toto právo s právem dítěte na soukromý život. Příkladem může být situace, kdy rodič bude oprávněn ke styku s dítětem v době

²¹⁶ Vedle jiného může být do těchto práv ze strany státního orgánu zasaženo z důvodu ochrany zdraví, morálky či práv a svobod jiných.

²¹⁷ Rozsudek ESLP ve věci Sahin vs. Německo ze dne 8. července 2003, č. 30943/96.

²¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 858.

²¹⁹ Rozsudek ESLP ve věci Sahin vs. Německo ze dne 8. července 2003, č. 30943/96.

letních prázdnin (tedy i výkonu péče a výchovy), ovšem dítě nebude chtít trávit čas s tímto rodičem, např. z důvodu odlišných zájmů, a tedy i představ o trávení dovolené či volných dní.²²⁰ Jelikož je celé řízení provázáno principem ochrany zájmu a přání dítěte, je nutné k němu přihlížet a respektovat jej, ovšem za předpokladu zhodnocení okolností a relevantních kritérií. Jedním z nich je i věk dítěte. K názoru dítěte má být přihlíženo vždy, ovšem jako podstatný, nikoli však zcela závazný, stojí názor dítěte staršího 12 let. Dítě má právo na soukromý život, na vytváření sociálních vazeb a na rozvoj své osobnosti např. právě tím, že se ve volném čase bude věnovat vlastním aktivitám, Pokud tedy dítě nebude chtít z vlastního přesvědčení a z vlastní vůle, pak jej nelze ke styku s rodičem nutit, jelikož by došlo k zásahu do zájmu dítěte. Otázkou však zůstává, do jaké míry je možné takto právo rodiče omezit.

V případě, že bude dítě svěřeno do střídavé péče, jsou práva rodičů na péči o dítě a jeho výchovu sice zkrácena, ovšem splňují podmínku rovnosti rozsahu tohoto práva obou rodičů, tedy alespoň v teoretické rovině. Pro rozvoj dítěte je třeba, aby tato práva náležela ve stejném rozsahu jak matce, tak i otci, jelikož jen tak může být jednáno v jeho zájmu. Ovšem je pravdou, že mohou nastat situace, zejména pak, pokud je mezi rodiči problémová komunikace, kdy mohou narušena jak tato práva rodičů, tak nejlepší zájem dítěte. Jedná se například o situaci, kdy povinný rodič bude odmítat předat dítě do péče v té době oprávněnému rodiči (o tomto viz podkapitola 3.2.3), nebo za situace, kdy bude rozhodnout o významných záležitostech dítěte. Příkladem může být právo na vzdělání dítěte, kterému jsme se věnovali v podkapitole 3.1.4. Pokud jeden z rodičů zasáhne do práva na výchovu a péči o dítě tím způsobem, že rozhodne bez vědomí druhého rodiče o významných záležitostech dítěte (např. vzdělání, léčebné zákroky, bydliště dítěte,...)²²¹, může se o významné záležitosti rozhodnout soud, ovšem pouze na návrh. Tuto zákonnou možnost je možno považovat za přínosný prostředek k ochraně práv jak rodičů, tak dětí, jelikož v rozhodnutí rodiče nemusí být vždy shledán i zájem dítěte.

²²⁰ Obdobně rozsudek ESLP ve věci Zouhar proti České republice ze dne 11. ledna 2005, č. 18923/04.

²²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 677 odst. 1.

Otázka péče o dítě je pak komplikovanější v případě péče výlučné, jelikož dochází k určitému omezení tohoto práva, ovšem je třeba říci, že tomu tak nemusí být vždy, jelikož rozsah styku může být nastaven tak široce, že se tato úprava téměř vyrovná rozsahu práva do té míry, jako by šlo o péči střídavou. I zde může dojít v důsledku problémové komunikace ke shora uvedenému problému. Ovšem ne vždy dojde k rozhodnutí o širokém styku vyloučeného rodiče a dítěte, proto je třeba zabývat se tím, nakolik může být právo jednoho z rodičů omezeno, resp. vykonáváno za situace, kdy se s dítětem na základě dohody či autoritativního rozhodnutí soudu vídá jen např. každou středu a neděli. Sice tomuto vyloučenému rodiči není upíráno podílet se na výchově dítěte, ovšem musíme se ptát, do jaké míry bude jeho vliv na dítě účinný, když ve zbytku se o něj stará výlučný rodič s mnohdy rozdílnými výchovnými postupy. Dle našeho názoru tedy sice *de iura* nedochází k porušení práva na péči o dítě a jeho výchovu, ovšem *de facto* může být ve svém důsledku porušeno zcela, jelikož nebude naplněn smysl tohoto institutu. Dítě má právo a je v jeho zájmu, aby se na výchově podíleli oba rodiče, a to stejnou měrou, proto lze výlučnou péči v případě, že není dostatečně široce upraven styk s dítětem, považovat za ne zcela ideální řešení péče o dítě po rozvodu.

3.2.3 Právo na styk s dítětem

Právo rodiče na styk s dítětem vychází mimo jiného i z čl. 9 a čl. 18 ÚPD. Výkon tohoto práva je nezbytný pro naplnění institutu rodičovství, a tedy i práva na péči a výchovu dítěte. V souvislosti s právem na styk je třeba vzpomenout na vzájemnou informační povinnost rodičů předávat si informace o dítěti v době, kdy je v péči druhého rodiče. Tato informační povinnost dovytváří právo na styk a existuje pouze na úrovni rodičů, nikoliv v linii vztahu dítě a rodič.

Jak již bylo opakovaně uvedeno, právo na styk s dítětem mají oba rodiče, a to stejnou měrou,²²² jeho výkon může probíhat buď v podobě přímého styku, nebo v podobě styku nepřímého (viz podkapitola 3.1.4). Tímto právem jsou rodiče nadáni i za situace, kdy dojde k jejich rozvodu či rozluce. Přeci jen se jedná o změnu vztahu rodičů, nikoliv vazby dítě a rodič, narušení těchto vazeb je dle

²²² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2298/15, ze dne ze dne 15. 3. 2016.

našeho názoru převážně způsobeno neschopností rodičů oprostit se od emocí vyvolaných rozkoem partnerství, a jednat tak v zájmu dítěte. O rovném postavení rodičů ve vztahu k výkonu tohoto práva pojednal ÚS ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2298/15, kde stanovil: „Rozhodují-li obecné soudy o úpravě styku rodičů s dítětem, nutno vycházet z toho, že oba rodiče mají právo pečovat o dítě v zásadě stejnou měrou a podílet se na jeho výchově; tomu odpovídá právo dítěte na péči obou rodičů.“ Tento judikát je významný co do uchopení rozsahu styku s dítětem. V minulosti bylo typické, že děti byly svěřovány zpravidla do výlučné péče matky a styk s vyloučeným rodičem byl stanoven (pokud se rodiče nedohodli) v podobě jeden víkend za měsíc, dále jeden či dva týdny o prázdninách a také v podobě tzv. „náhradního Ježíška“, tedy 26. 12.²²³ V současné době dochází k tendenci v případě svření dítěte do výlučné péče určit rozsah styku s dítětem v co nejširší míře. Přesto v četných případech dochází k tomu, že je porušeno právo na styk s dítětem, či se jeden z rodičů cítí být na tomto svém právu dotčen a obrací se na ESLP.²²⁴

Otázku práva na styk musíme hodnotit již v okamžiku, kdy je rozhodováno o předběžném opatření. Toto rozhodnutí totiž může zasáhnout do práva na styk rodičů s dítětem, a to jednak v okamžiku, kdy bude vyneseno, jednak však může ovlivnit rozhodnutí soudu do budoucna. Pokud totiž bude předběžným opatřením dítě svěřeno do výlučné péče matky a rozsah styku s otcem bude nedostatečný, nebo řízení o něm bude trvat nepřiměřeně dlouhou dobu, může nastat jednak ochabnutí vztahu dítěte k rodiči, jednak výlučný rodič dostává prostor pro případnou manipulaci s dítětem, u něhož se následně může vytvořit syndrom zavrženého rodiče²²⁵. Obě nastíněné varianty pak v budoucnu povedou k tomu, že se dítě nebude „ze své vůle“ stýkat s druhým z rodičů, jelikož si v době výkonu předběžného opatření s daným stavem sžije, čímž dochází k zásahu do práva na péči o dítě a jeho výchovu ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny. O podobné situaci

²²³ JIRSA, Jaromír. Ústavní soud k rozsahu styku rodiče s dítětem. In: *Právní prostor* [online]. 5.4.2016 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ustavni-soud-k-rozsahu-styku-rodice-s-ditemem>.

²²⁴ Např. Jedličková a Jedlička vs. Česká republika, stížnost č. 32415/06, ze dne 3. června 2008, Choc vs. Česká republika, stížnost č. 25213/03, ze dne 29. listopadu 2005, Zouhar vs. Česká republika, stížnost č. 18923/04, ze dne 11. ledna 2004, atd.

²²⁵ Příklad, kdy byl řešen případ syndromu zavrženého rodiče, viz např. Fiala vs. Česká republika stížnost č. 26141/03 ze dne 18. července 2006.

rozhodoval i ÚS a zdůraznil, že by se z předběžného opatření nemělo z důvodu délky a neefektivnosti řízení ve věci samé stát jakési „kvazidefinitivní“ rozhodnutí (viz nález sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. listopadu 2006). Obdobně se vyjádřil i ESLP, když stanovil „*Účinné respektování rodinného života krom toho vyžaduje, aby budoucí vztahy mezi rodičem a dítětem byly řešeny toliko na základě souhrnu rozhodných skutečností, a nikoli jen plynutím času.*“²²⁶ Problém, který souvisí s délkou řízení a omezením práva stýkat se s dítětem co do nutnosti vyčerpání prostředků k urychlení řízení, které nabízí právní řád ČR. ESLP opakovaně připustil, že jejich vyčerpání není nutné v případě zásahu do práva na rodinný život, jestliže jsou tyto prostředky neúčinné.²²⁷

Otázku styku rodičů s dítětem a jeho omezení je oprávněn řešit soud, proto v případě, že je do tohoto práva zasahováno někým jiným, například druhým z rodičů (ať za situace, kdy se jedná o výlučnou péči, nebo v případě péče střídavé) může se oprávněný rodič domáhat ochrany svého práva. V případě, že je o rozsahu styku rozhodováno, měl by se soud snažit o zachování co nejšířšího rozsahu styku, z důvodu ochrany práva dětí na styk s rodiči, jejich výchovu a péči (viz podkapitola 3.1). Pokud rodiče nikterak v principu určený rozsah u odvolacího řízení nerozporují a není-li prokázáno, že není v zájmu dítěte, aby se v stanoveném rozmezí stýkalo s druhým rodičem, stanovil ÚS jakousi vyvratitelnou domněnku, že zde není prostor pro zásah státu (viz nález sp. zn. III. ÚS 2298/15). Ten by totiž měl zasahovat do rodinného práva co možná nejméně. Můžeme si uvést příklad, kdy výlučným rodičem, matkou, není dítě předáno vyloučenému rodiči, otci. Přestože dle rozhodnutí soudu či schválené dohody je ke styku s dítětem v danou dobu oprávněn. Zákon stanoví prostředky, kterými může být povinný rodič nucen k předání dítěte, čímž má být zajištěno, aby ustalo rušení práva oprávněného rodiče na styk s dítětem. Otázkou, kterou si musíme klást, je, do jaké míry může rodič požadovat garanci práva na styk s dítětem ze strany státu? Má stát zajistit výkon jeho práva? Obdobnou otázku řešil i ESLP ve vztahu k porušení, resp. dodržení čl. 8 Úmluvy ze strany České republiky²²⁸.

²²⁶ Carlson proti Švýcarsku, č. 49492/06, § 69-70, 6. listopad 2008.

²²⁷ Např. Zavřel proti České republice, stížnost č. 14044/05, ze dne 18. ledna 2007; Andělová proti České republice, stížnost č. 995/06, ze dne 28. února 2008.

²²⁸ Rozsudek ESLP ve věci Voleský vs. Česká republika, rozsudek ze dne 29. června 2004, č. 63627/00.

V toto věci dospěl k závěru, že státní orgány nemohou nést odpovědnost za situaci, v níž přes jejich (soudy, OSPOD,...) opakovanou snahu (ukládání pokut povinnému rodiči, rodinná terapie, znalecký posudek...) nebylo dosaženo realizace styku oprávněného rodiče s dítětem. V případě, že státní orgány učinily veškerá opatření, která od nich lze v dané situaci rozumně očekávat, a přesto nebylo k zajištění faktického výkonu jeho práva, neznamená to bez dalšího porušení čl. 8 Úmluvy. Ovšem, pokud soudy vůči povinnému rodiči bránícímu ve styku s dítětem oprávněnému rodiči nepostupují žádné kroky, kterými jej přiměli povinnost plnit, jedná se o porušení čl. 8 Úmluvy²²⁹. V této souvislosti můžeme vzpomenout i na poradenskou činnost OSPOD, který v otázce styku s dítětem má také jistý význam. OSPOD, resp. obecní úřad s rozšířenou působností, může v případě, že rodiče mají v otázkách výchovy a styku s dítětem spory, které nejsou schopni vyřešit, uložit povinnost řešit tyto problémy za odborné poradenské pomoci.²³⁰

Pokud však rodič opakovaně porušuje dohodu či autoritativní rozhodnutí soudu upravující styk rodičů s dítětem a soud již užil všech prostředků k donucení plnění jeho povinností, je možné, aby věc byla řešena v rovině trestněprávní. Trestní řízení jako takové je sice prostředkem *ultima ratio*, ovšem mohou nastat situace, kdy jej musíme užít. Pokud tedy rodič opakovaně přes vyčerpání civilních donucovacích prostředků (viz kapitola 2.1) brání rodiči ve výkonu jeho práva ve smyslu čl. 32 odst. 4. LZPS, může být povinný rodič omezen na svém právu na svobodu, které mu je přiznáno čl. 8 LZPS. Tímto se dostáváme do další roviny práva na styk rodičů s dítětem, jelikož skutečnost, že je rodič omezen na svobodě ještě neznamená, že mu tímto může být zasahováno do jeho práva na rodinný život, tedy ani do práva na styk s dítětem jako jedné ze složek rodinného, resp. soukromého života. Je nutné říci, že vězni mají stejná práva jako ti, kteří věznění nejsou, s výjimkou těch práv, která musí být v důsledku výkonu trestu omezena.²³¹ ÚS ve svém nedávném nálezu sp. zn. II. ÚS 22/17 ze dne 8. srpna 2017 rozhodl, že došlo k porušení práv na rodinný život z důvodu upření

²²⁹ Rozsudek ESLP ve věci Fiala vs. Česká republika, rozsudek ze dne 18. července 2006, č. 26141/03.

²³⁰ § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²³¹ K tomu také rozsudek ESLP ve věci Golder proti Spojenému království ze dne 21. února 1975, stížnost č. 4451/70.

práva na styk s dítětem době, kdy jejich otec vykonával nepodmíněný trest odnětí svobody. Soudy rozhodly tak, že není v zájmu dětí, aby se stýkaly s rodičem, když neví o tom, že rodič je ve věznicí, navíc sama návštěva tohoto prostředí by pro děti mohla znamenat trauma. Ústavní soud však stanovil, že mnohem vyšší míru zásahu do práv dítěte i práv rodiče představuje zamezení jejich styku, zejména pak v situaci, kdy do té doby byl jejich styk upraven velmi široce a vztahy mezi nimi byly pozitivní a silné. Pokud by děti neměly možnost se s otcem stýkat z tohoto důvodu, jednalo by se ze strany státu o nepřiměřený zásah. Trest odnětí svobody by neměl sám o sobě vést k zásahu do čl. 32 odst. 4. Navíc návštěvy dětí ve vězení umožňuje i § 19 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu. Ústavní soud v uvedeném nálezu rovněž podotkl, že soudy nezhodnotily podobu výkonu styku. Jak jsme již uvedli výše, styk rodičů a dětí nemusí probíhat pouze v podobě přímé, ale např. i telefonicky, skrze videohovory, informační technologie či Skype. Nejdůležitější však je, aby rodič s dítětem zůstal v kontaktu. Přerušování takového pouta by pak vedlo nejen k porušení práva rodiče, ale zejména i práva dítěte na jeho péči, výchovu či rodinné prostředí, dotčeno by dítě mohlo být přerušením jejich kontaktu i v emoční rovině, což by mohlo mít vliv na vývoj jejich vzájemného vztahu, jednak i na vývoj dítěte a jeho osobnosti. Opět i zde je třeba hodnotit, zda je v zájmu dítěte to, aby se s rodičem nestýkalo, nebo to, aby jej sice navštěvovalo ve vězeňském prostředí, ale udržovalo s ním kontakt. K právu vězňů jakožto rodičů se vyjadřoval i ESLP, který vyzdvihl nutnost pomoci vězňům a podpořit je co do kontaktu s jejich rodinou a udržení práv souvisejících s ochranou rodinného života.²³²

Soudy by tedy vždy měly jednat tak, aby umožnily rozvoj vztahu a přijímat taková opatření, která by vedla k zajištění styku rodičů s dítětem, pokud je to v zájmu dítěte.²³³

3.2.4 Diskriminace na základě pohlaví

Jde-li o porozvodové uspořádání poměrů dětí, nepřiznává ESLP ani ÚS (ostatně ani normy běžného práva) přednostní postavení ani jednomu z rodičů

²³² Rozsudek ESLP ve věci Messina proti Itálii ze dne 29. 10. 1992, stížnost č. 13803/88.

²³³ Rozsudek ESLP ve věci T. proti České republice ze dne 17. 7. 2014, stížnost č. 19315/11.

(srovnej např. Dostál proti ČR, rozsudek ze dne 21. února 2006, č. 26739/04), což představuje přístup, který je v souladu s čl. 3 LZPS, jelikož rodičům je zákonem přiznána stejná míra rodičovské odpovědnosti, která v sobě zahrnuje jednak povinnosti, ale jednak i práva k dítěti. Listina i Úmluva všem bez rozdílu garantuje ochranu rodinného života a zejména je nutné vnímat, že všem je přiznána rovnost v právech, svobodě a důstojnosti.²³⁴ Nikdo nesmí při uplatňování svých základních lidských práv dojít k újmě a nesmí být znevýhodňován, a to ani z důvodu pohlaví.²³⁵ Ať se tedy jedná o otce či o matky, musí k nim být v řízení o svěřením dítěte do péče po rozvodu přistupováno stejně a soud se nesmí uchýlit ke stereotypnosti a předsudkům tím, že bez uvážení bude preferovat výlučnou péči matky před svěřením dítěte do péče otce.

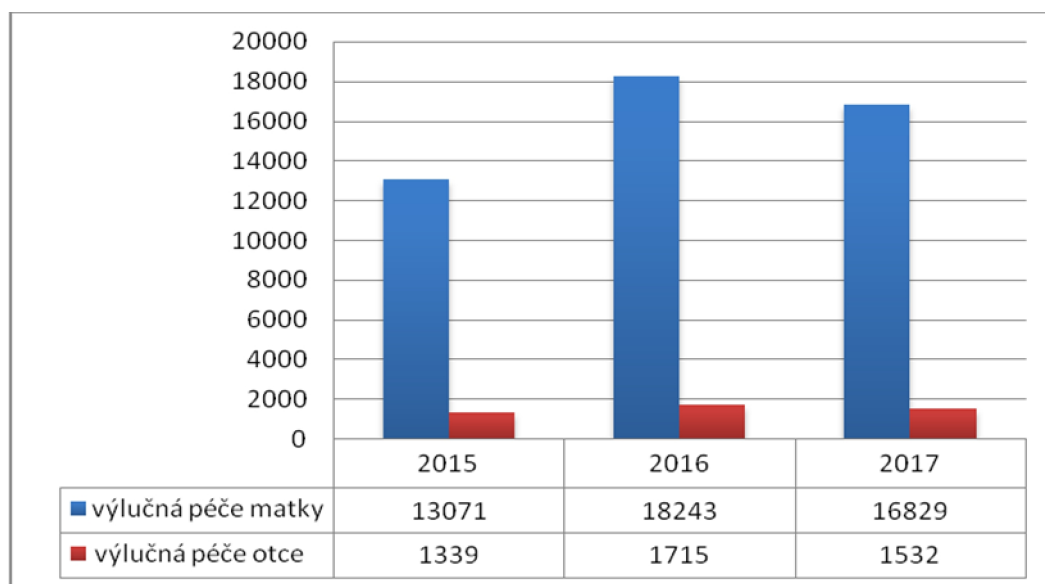
Nejvyšší míru ochrany rovnosti v právech představuje svěřením dítěte do střídavé péče. Pokud je porozvodová péče o dítě upravena touto formou, mají oba rodiče garantována stejná práva bez rozdílu. Stejně tak nedochází k diskriminaci ani jednoho rodiče v případě, kdy je dítě svěřeno péči obou rodičů. K rovnosti v právech rodičů by tedy mohla pomoci Cochemská praxe, která je se snaží dovést rodiče k tomu, aby převzali odpovědnost za své děti a dohodli se na střídavé péči jako na nejlepším řešení pro dítě. Avšak my jsme toho názoru, že se nejedná jen o model ideální k ochraně práv dětí, ale právě i práv rodičů, kteří si tímto vytvoří rovné podmínky pro výkon své rodičovské odpovědnosti, navíc v řízení není ani jeden z rodičů protěžován.

V současné rozhodovací praxi jsou děti svěřovány především do péče jednoho z rodičů. Rozdíl mezi tím, v kolika případech je dítě svěřeno do výlučné péče matky a otce, je dle našeho názoru enormní. Byť jsme si vědomi, jak jsme již uvedli výše, že nelze jednoznačně hodnotit bez dalších údajů, jako je například zájem otců o jejich výlučnou péči či o péči střídavou, statistická čísla hovoří jednoznačně. Zatímco matek dostávají děti do péče v průměru v 15 tisících případech, počet otců, kterým by dítě bylo do péče svěřeno za poslední tři roky nepřesáhnul hranici 2000. Pro lepší představu tohoto nepoměru jsme počet svěřením dětí do výlučné péče jednoho z rodičů s odlišením matky a otce po rozvodu za roky 2015, 2016 a 2017 vyobrazili na následujícím grafu.

²³⁴ LZPS, čl. 1.

²³⁵ Tamtéž; čl. 3 odst. 1, 3.

Graf č. 9: Poměr rozhodnutí o svěřeni dětí do výlučné péče matky a otce

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Jedním z cílů práce, které jsem si stanovili, bylo zhodnocení otázky, zda dochází k diskriminaci otců při rozhodování o svěřeni dítěte do péče po rozvodu či rozluce partnerů. Na základě shora uvedených dat se nám jeví jako pravděpodobnější odpověď, že spíše ano. To může být zapříčiněno zavedeným stereotypním názorem, že „dítě má vychovávat matka“. Diskriminace jako taková je nežádoucím jevem, který se v naší společnosti snažíme i skrze právní regulaci eliminovat²³⁶, ovšem dle našeho názoru se ji nelze zcela vyvarovat, neboť i vhodná právní úprava může narazit na sociální, kulturní a další stereotypy, které pohled jedince na danou problematiku výrazně zkreslují a vychylují. Musíme vzít na vědomí, že zásahem do práva na rovnost dochází k porušení dalších fundamentálních práv. V tomto případě lze znovu jmenovat již shora zmiňovaná práva, jako právo na rodinný život, výchovu dítěte či styk s ním. Pokud bude upřednostněn jeden z rodičů, a to bez relevantních důvodů, budou zmíněná práva omezena bez zákonného důvodu, což zakládá protiústavnost daného rozhodnutí.

V souvislosti s diskriminací rodičů v řízení o svěřeni dítěte po rozvodu, zejména pak, ovšem nikoliv výlučně, otců, se vytvářejí různé organizace a spolky,

²³⁶ Viz zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

které se těmto rodičům snaží pomoci dobrat se svých práv. Kupříkladu lze jmenovat *Unii otců - Otcové za práva dětí*²³⁷, která je v rámci svého působení často vzpomínána i mediálně, dále můžeme uvést *Spravedlnost dětem - Sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů*²³⁸, a v neposlední řadě například sdružení *K 213*²³⁹.

²³⁷ Webové stránky dostupné zde: <http://www.unie-otcu.cz/>.

²³⁸ Webové stránky dostupné zde: <http://www.iustin.cz/>.

²³⁹ Webové stránky dostupné zde: <http://www.k213.cz/>.

Závěr

Základní lidská práva a svobody jsou nedílnou součástí moderního právního státu a jako taková musí být chráněna. Jsme toho názoru, že porozvodovou péčí jakožto oblast vztahů založenou z velké míry na emočních vztazích nelze zcela právně postihnout a ani by tomu tak dle našeho názoru být nemělo. Zejména bychom se v tomto směru měli snažit o minimalizaci zásahu soudů a orgánu veřejné moci. V práci jsme se věnovali tomu, do jaké míry jsou fundamentální práva dětí a rodičů v souvislosti s porozvodovou péčí chráněna. Došli jsme k závěru, že současná právní regulace není s to zajistit ochranu těchto subjektů co do lidských práv v dostatečné míře.

Kladně hodnotíme, že zákon pracuje s více formami péče o dítě po rozvodu či rozluce partnerů, my jsme se v práci zabývali (a to i pro potřeby zpracování grafů a tabulky) jen péčí společnou, střídavou a výlučnou. Z nich se nám na základě zkoumání dané problematiky jako nejvhodnější, co se týče lidských práv, jeví péče společná, o níž ovšem soudy za poslední tři roky rozhodly jen v 1 874 případech, což vzhledem k více než 48 900 rozhodnutím o péči dítěte po rozvodu není mnoho. K tomuto závěru jsme došli již v první kapitole, proto jsme v rámci kapitoly druhé co do zásahu do fundamentálních práv pracovali s péčí střídavou a výlučnou. Z těchto dvou forem se nám jeví jako šetrnější pro práva dětí i rodičů péče střídavá. Ovšem nemůžeme se ztotožnit se závěrem I. senátu Ústavního soudu České republiky (sp. zn. I. ÚS 2482/2013), který byt' v současnosti začíná od svého striktního závěru pozvolna upouštět, stanovil, že primární je péče střídavá a že ostatní formy péče o dítě by měly být řešením až v případě, kdy o střídavé péči nebude soud moci rozhodnout. Stejně tak nesouhlasíme s názorem ÚS, že by dítě mělo být svěřeno do střídavé péče i přes vůli rodičů. Dle našeho názoru není takový přístup a priori v souladu s ochranou lidských práv, zejména pak se zájmem dítěte, dle našeho názoru totiž není možné tak citlivé otázky, jako je péče o dítě po rozvodu, striktně paušalizovat. Dítě má předně právo na rodinný život, právo o péči a výchovu od obou rodičů. Všechna tato práva jsou rušena v okamžiku, kdy je mezi rodiči problémová komunikace, v důsledku toho může docházet ke komplikacím při realizaci předávání dítěte, a to jak u péče střídavé, tak u výlučné. Dítě navíc v takové situaci nevyrostá v harmonickém prostředí a

spory rodičů mohou vést až k psychickým potížím dítěte (např. i vytvoření syndromu zavrženého rodiče).

Dále jistý nedostatek právní úpravy shledáváme v souvislosti s rovným postavením dětí rozvádějících se rodičů a dětí, u jejichž rodičů dochází k rozluce. Těmto sice Listina v čl. 32 odst. 3 garantuje rovné postavení, ovšem ve vztahu k ochraně práva na péči obou rodičů a jejich výchovu tomu tak není. Zákon obligatorně neumožňuje rozvod manželů, dokud nebude vyřešena úprava poměrů k dítěti po rozvodu. U dětí nesezdaných rodičů však výkon rodičovské odpovědnosti co do výchovy a péče o dítě nechává čistě na dohodě rodičů, soud ve věci rozhodne až na základě případného návrhu. Jsme si vědomi, že řešení dané situace není snadné, znamenalo by buď neúměrnou zátěž pro administrativu, pokud by vůbec bylo možné najít řešení, jak lze postihnout rozluky partnerů, když partnerství není statusovou otázkou, ale zajistilo by se tak rovné postavení všech dětí, nebo (což je z našeho lidsko-právního pohledu nevhodné) by soud v případě rozvodu manželů řešil poměry dětí rovněž jen na základě vzneseného návrhu.

Jako jeden z cílů vedle zhodnocení právní úpravy co do její schopnosti zaručit základní lidská práva jak rodičům, tak dětem, jsme si stanovili zjistit, zda je pro tato práva „šetrnějším“ řešením péče střídavá či výlučná, přičemž jsme srovnali výskyt jednotlivých forem péče o dítě po rozvodu, jednak celorepublikově, jednak u OS Plzeň-město. V obou sledovaných hodnotách v průběhu let 2015, 2016 a 2017 bylo nejvíce dětí svěřováno do výlučné péče matky, ovšem se zřetelem k ochraně práv otců je třeba kladně hodnotit, že počet rozhodnutí o střídavé péči se pozvolna zvyšuje.

V souvislosti s výlučnou péčí jsme zároveň vznesli otázku, zda dochází k případné diskriminaci jednoho z pohlaví. Z podkladů, které jsme získali od OS Plzeň-město a od Ministerstva spravedlnosti České republiky, jsme došli k závěru, že v rozhodovací praxi skutečně existuje nepoměrný rozdíl mezi počtem dětí svěřených po rozvodu do péče otců a do péče matek. V roce 2016 byl počet rozhodnutí, kterými byly děti svěřeny matce o více než 16 500 vyšší než těch, která děti svěřila otcí. Ovšem toto ještě nemusí značit diskriminaci otců, bylo by třeba, aby byla provedena analýza konkrétních soudních rozhodnutí, k těm nám však nebyl umožněn přístup. Jednoznačné závěry nemůžeme činit z toho důvodu, že neznáme další relevantní údaje, např. počet otců, kteří chtěli svěřit dítě do své

výlučné péče, názor a přání dítěte, počet okolností, pro které je střídavá či výlučná péče otce vyloučena a další. Pokud bychom však předpokládali, že k diskriminaci dochází, musíme upozornit, že ta je ve svém důsledku schopna poškodit práva rodičů i dětí, a to jak právo na styk s dítětem/oběma rodiči, tak právo na péči o dítě a jeho výchovu, resp. právo na výchovu a péči ze strany obou rodičů.

Dle našeho závěru je v této problematice nejzásadnější otázkou, kterou je třeba řešit, aby porozvodová péče probíhala bez problémů, komunikace rodičů (mimo jiné i otázka práva na informace o dítěti) a výkon styku rodičů s dítětem, potažmo dítěte s rodiči. Právě to, že je styku např. druhým rodičem bráněno, dochází k porušení zbylých rozebíraných práv (právo na rodičovství, právo na výchovu dítěte, právo na péči o dítě, analogicky i do práv dětí...). Toto se však týká jak střídavé, tak výlučné péče.

Střídavá péče nad to může zasáhnout do práva na vzdělání (v souvislosti s ním i do práva připravovat se soustavně na své budoucí povolání), u něhož je třeba řešit nejen situaci střídání škol a jeho vliv na dítě, který je dle našich závěrů výrazný (školský zákon toto umožňuje, což z jedné strany hodnotíme pozitivně, jelikož dítě tuto možnost má, ovšem z druhé strany je nutno konstatovat, že tomu tak je na úkor stability a práva na soukromý život dítěte), ale i právo rodičů podílet se na výběru školy, kdy může být v důsledků sporů rodičů upozaděn zájem a přání dítěte (zákon zde však stanoví u středoškolského vzdělání pojistku, a tím je souhlas dítěte v zasílané přihlášce ke studiu). V současném pojetí nehodnotíme střídavou péči jako nejlepší možné řešení, dle našeho názoru je ve svých důsledcích sice v pozitivnější pozici co do ochrany lidských práv oproti péči výlučné, ovšem tento rozdíl nepovažujeme za zásadní. Sice kladně hodnotíme, že střídavá péče má zajistit pro dítě péči a výchovu obou rodičů a styk s nimi, zároveň by měla přinést výkon rodičovských práv oběma rodičům ve stejné míře, ovšem její skutečná realizace taková být nemusí, zejména (jak jsme již zmínili výše) pokud mezi rodiči „kolísá“ jejich komunikace, tím dochází k porušení shora jmenovaných práv. Navíc dítě nemá v důsledku např. týdenní změny prostředí stabilní zázemí, které by mu přinášelo možnost dostatečné realizace rodinného života, možnost vytvářet svůj soukromý život (kontakty s přáteli, spolužáky,...), potažmo právě i vzdělání, kdy dítě při střídání škol neustále musí měnit školy, které mnohdy nemají stejné školní vzdělávací programy. Právo na styk s oběma

rodiči (i ostatní práva) by mu umožnila i péče výlučná za podmínky stanovení širokého styku s tím, že by zde byla vyšší míra zázemí, garance práva na soukromý a rodinný život dítěte (opět však za předpokladu dobré komunikace rodičů).

Pokud by byl styk dítěte s vyloučeným rodičem nastaven dostatečně široce, a to do té míry, že by se blížil téměř péči střídavé, jsme toho názoru, že by bylo její určení pro ochranu zájmu dítěte příznivější. Ovšem přesto je třeba dbát práva rodičů – jak řešit situaci, kdy se vyloučený rodič stýká, tedy i pečuje o dítě a vychovává jej, když navíc má platit vyživovací povinnost? To je přední důvod, proč takové řešení bez dalšího nekvitujeme. Řešením by dle nás byla střídavá péče za předpokladu splnění testu, který v rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 2482/2013 stanovil ÚS, ale s tím doplněním (které nám v rozhodnutí výrazně absentuje, a proto nesouhlasíme se současným pojetím rozhodování o střídavé péči), že by byli rodiče vedeni k dobrovolnému (ze své vůle, nikoliv na nátlak soudu) uzavření dohody o střídavé péči dítěte po rozvodu. Řešením by rovněž bylo, aby se střídali rodiče, nikoliv dítě, v tomto odkazují na modelový příklad – viz podkapitola 3.1.2, ovšem jsme si vědomi finanční náročnosti takového řešení, a tedy jeho nepřijatelnosti pro mnohé rodiče.

Z těchto důvodů jsme vřelými zastánci Cochemské praxe, která řeší právě problém nesouhlasu rodičů se střídavou péčí. Ve spolupráci pracovníků OSPOD, soudů, advokátů a neziskových organizací dochází ke snaze eliminovat spor rodičů z řízení týkajícího se péče o dítě. Rodiče díky pochopení a přijetí své rodičovské odpovědnosti jsou schopni dojít ze své vůle k dohodě o střídavé péči, kterou následně „posvětil“ soud. V současné době (od r. 2016) praktikuje tuto praxi OS v Novém Jičíně, nově tuto praxi zavádí i OS v Tachově. Než ale dojde k přijetí tohoto modelu i ostatními soudy, bude třeba vyřešit otázku, jak přimět advokáty k tomu, aby své klienty přes jejich vůli vedli k nekonfliktnímu řešení sporu, zatím jsou do tohoto modelu zapojeni jen někteří advokáti, proto otázka, jaká bude realizace této praxe, zůstává prozatím otevřená.

Cizojazyčné resumé

Entrusting a child to care after a divorce is a very sensitive question, neither lay public, nor experts do not have the same opinion about an ideal solution. This thesis deals with the care of the child after the divorce of the parents in particular from the point of view of the protection of human rights and seeks to evaluate whether the interference with fundamental rights affects less alternating or exclusive care and whether the current legislation is sufficient to protect the fundamental human rights and freedoms.

In connection with this protection, however, it also addresses the decision-making practice of the OS Plzeň-city, in particular in the frequency of decisions whereby the child has been entrusted to care alternate or exclusive. It assesses, on the basis of its results, whether or not there really exists a discrimination against fathers. At the same time, it represents the Cochem practice, which at the end evaluates as the most adequate approach to addressing the issue of child-care.

Seznam pramenů a použité literatury

České zdroje

A) Monografie:

- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.
- FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. Rozvody, rozchody a zánik partnerství: komentář. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-500-9.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.
- RADVANOVÁ, Senta. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a Jana KŘIVÁČKOVÁ. Civilní proces. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-594-7.
- TRÁVNÍČEK, Milan. Střídavá péče. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.

B) Odborné časopisecké a internetové články:

- DIETER, Martiny. PRÁVA DÍTĚTE V RODINNÉM PRÁVU – EVROPSKÉ TENDENCE. *Právník: Teoretický časopis pro otázky práva a státu*. 2017, 156 (9), 737–750. ISSN 0231-6625.
- HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. O konceptu nejlepšího zájmu dítěte: aneb Proč lze nejnovější judikaturu Ústavního soudu k nejlepšímu zájmu dítěte vnímat jako nevyužitou příležitost a jak to souvisí s novým obecným komentářem Výboru OSN pro práva dítěte k „dětem ulice“?. In: Epravo.cz [online]. 17.10.2017. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-konceptu-nejlepsiho-zajmu-ditete-106509.html>.

- JANOŠEK, Vladimír. Střídavá péče. Zařadil Ústavní soud zpátečku?. In: Eprávo.cz [online]. 29.9.2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-zaradil-ustavni-soud-zpatecku-99058.html>.
- JIRSA, Jaromír. Ústavní soud k rozsahu styku rodiče s dítětem. In: Právní prostor [online]. 5.4.2016. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ustavni-soud-k-rozsahu-styku-rodice-s-ditetem>.
- KOREJZOVÁ, Jitka. Střídavá péče, školní docházka a vzdálenost bydlišť rodičů. In: Eprávo.cz [online]. 20.10.2016. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-skolni-dochazka-a-vzdalenost-bydlist-rodicu-103475.html>.
- KOVÁČOVÁ, Anna a Ondřej SPÁČIL. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*. 2014, 22.(10), 353–358.
- PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. In: Česká a slovenská psychiatrie [online]. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=787/>.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vzdělání dítěte. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2017, 17.5.2017 [cit. 2018-03-28]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete?browser=mobi>.
- ŘEZNÍČEK, David a Alena HEJNÁ. Střídavá péče versus široký rozsah styku. In: Eprávo.cz [online]. 10.5.2016. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pece-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>.
- SPÁČIL, Ondřej a Anna KOVÁČOVÁ. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*. C.H.Beck, 2014, 2014(10). ISSN 1210-6410.
- TOMEŠOVÁ, Jana. Omezení a zákaz osobního styku rodiče s nezletilým dítětem, část II. In: Právní prostor [online]. 4.8.2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/omezeni-a-zakaz-osobniho-styku-rodice-s-nezletilym-ditetem-cast-ii>.
- TOMEŠOVÁ, Jana. Společná péče o nezletilé dítě. *Právní prostor* [online]. 22.11.2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>.

C) Komentáře:

- Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1019.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.
- Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-870-3 (e-pub) [Program] Wolters Kluwer eReader Cz, stav k 1.3.2018.
- Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.
- Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 (2013) – Nejlepší zájem dítěte jako přední hledisko, CRC/C/GC/14.
- Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-457-6.
- RYCHETSKÝ, Pavel. Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky : komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.

D) Internetové zdroje:

- BAKALÁŘ, Eduard a Daniel NOVÁK. Syndrom zavrženého rodiče v České republice. In: Spravedlnost dětem [online]. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/Litera/BAKNOV.asp>.
- BŮŽEK, Antonín, Století dítěte a práva dítěte. In: SPOLEK ZASTÁNCŮ DĚTSKÝCH PRÁV - ČESKÁ SEKCE DCI [online]. Dostupné z: http://www.dic.cz/org/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf.

- CIRBUSOVÁ, Martina a Romana ROGALEWICZOVÁ. Cochemská praxe – vznik a vývoj. In: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí[online]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Cirbusova_Rogalewiczova_Cochemska_praxe_-_vznik_a_vyvoj.pdf.
- Informace pro rodiče - leták. *Justice.cz* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=163&o=153&k=6632&d=354224>.
- K213: "Tátové k dětem, ne do vězení" [online]. Dostupné z: <http://www.k213.cz/>.
- KDO SE NEDOHODNE, NEMÁ RÁD SVÉ DÍTĚ. In: Česká advokátní komora [online]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16674>.
- MIČICOVÁ, B. Implementace Úmluvy o právech dítěte v České republice. In: Poslanecká sněmovna parlamentu ČR [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=91260>.
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Přehled hlavních dvoustranných smluv o mezinárodní právní pomoci v oblasti trestní a civilní a dokumentů souvisejících. In: Portál justice [online]. Dostupné z: <http://novyportal.justice.cz/web/msp/dvoustranne-vztahy?clanek=prehled-hlavnich-dvoustrannych-smluv-o-mezinarodni-pravni-pomoci-v-oblasti-trestni-a-civilni-a-dokumentu-souvisejicich>.
- Přehledy statistických listů: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - rok 2015, 2016. In: *Justice.cz: Info data - statistika a výkaznictví* [online]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.
- SPOUSTOVÁ, Ivana. Střídavá péče - pro, proti a proč? Zdroj: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/stridava-pece-pro-proti-a-proc-217.html>. In: Šance dětem[online]. 21.9.2017. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/stridava-pece-pro-proti-a-proc-217.html>.

- Spravedlnost dětem [online]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz>.
- Unie otců: Otcové za práva dětí [online]. Dostupné z: <http://www.unie-otcu.cz/>.
- Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. In: Úřad vlády ČR [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820>.
- Zpráva o činnosti Úřadu za rok 2016. In: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [online]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2016.pdf.

E) Ostatní:

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Pohyb obyvatelstva - 1. - 3. čtvrtletí 2017 [online]. czso.cz, 12. prosince 2017. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-1-3-ctvrtleti-2017>.
- KAPITÁN, Zdeněk. Zpráva o činnosti úřadu za rok 2016. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, 2016, 30. červen 2017. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy__106/Zprava_o_cinnosti_2016.pdf.
- Přehledy statistických listů: Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - rok 2015, 2016. In: Justice.cz: Info data - statistika a výkaznictví [online]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Právní předpisy

Tuzemské právní prameny

- Česká republika. Ústava České republiky. In: Sbíрка zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

- Česká republika. Listina základních práv a svobod. In: Sbírnka zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, č. 2/1993. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.
- Česká republika. Zákon Občanský soudní řád. In: Sbírnka zákonů České republiky. 1963, částka 56, č. 99/1963 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon o Ústavním soudu. In: Sbírnka zákonů České republiky. 1993, částka 46, č. 182/1993 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbírnka zákonů České republiky. 1999, částka 111, č. 359/1999 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon o o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbírnka zákonů České republiky. 2004, částka 190, č. 561/2004 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: Sbírnka zákonů České republiky. 2009, částka 58, č. 198/2009 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: Sbírnka zákonů České republiky. 2012, částka 33. č. 89/2012 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon o zvláštních řízeních soudních. In: Sbírnka zákonů České republiky. 2013, částka 112, č. 292/2013 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.
- Česká republika. Zákon ze dne 2. srpna 2000 o matrikách. In: Sbírnka zákonů České republiky. 2000, částka 85, č. 301/2000 [Program] ASPI pro Windows, stav k 1.3.2018.

Evropské a mezinárodní právní prameny:

- Nařízení Rady (EU) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.
- Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.
- Deklarace práv dítěte (Declaration of the Rights of the Child.). New York, 20. 11. 1959.
- Sdělení MZV č. 141/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.
- Sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi.
- Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

Judikatura:

A) Ústavní soud České republiky

- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. října 1994.
- Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 527/99 ze dne 1. března 2000.
- Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 315/01 ze dne 20. května 2002.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. června 2002.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. ledna 2004.

- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. ledna 2005.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. ledna 2005.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. listopadu 2006.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. ledna 2007.
- Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. června 2008.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 1945/08, ze dne 2. dubna 2009.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. února 2010.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 266/10, ze dne 18. srpna 2010.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 24/10 ze dne 22 března 2011.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 1835/2012 ze dne 5. září 2012.
- Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 12. listopadu 2013.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1506/13, ze dne 30. května 2014.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 3216/13, ze dne 25. září 2014.

- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 2224/14, ze dne 9. prosince 2014.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1554/14, ze dne 30. prosince 2014.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 7/2015 ze dne 14. června 2015.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 2943/14 ze dne 16. června. 2015.
- Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. II ÚS 2208/14 ze dne 6. ledna 2015.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 2298/15 ze dne 15. března 2016.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II ÚS 169/16 ze dne 24. června 2016.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 153/2016 ze dne 26. července 2016.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 22/17, ze dne 8. srpna 2017.
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 21. listopadu 2017, sp. zn. IV. ÚS 1921/17.

B) Nejvyšší soud České republiky

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1376/2012 ze dne 22. května 2013.

C) Evropský soud pro lidská práva

- Golder proti Spojenému království ze dne 21. února 1975, stížnost č. 4451/70.

- Rozsudek ESLP ve věci Keegan vs. Irsko ze dne 26. května 1994, stížnost č. 16969/90.
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Elsholz vs. Německo ze dne 13. července 2000, stížnost č. 25736/14.
- Rozsudek ESLP ve věci Sahin vs. Německo ze dne 8. července 2003, stížnost č. 30943/96.
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Sommerfeld vs. Německo ze dne 6. července 2003, stížnost č. 31871/96.
- Rozsudek ESLP ve věci Zouhar vs. Česká republika ze dne 11. ledna 2004, stížnost č. 18923/04
- Rozsudek ESLP ve věci Voleský vs. Česká republika, ze dne 29. června 2004, stížnost č. 63627/00.
- Rozsudek ESLP ve věci Choc vs. Česká republika ze dne 29. listopadu 2005, stížnost č. 25213/03.
- Rozsudek ESLP ve věci Dostál vs. Česká republika ze dne 21. února 2006, stížnost č. 26739/04.
- Rozsudek ESLP ve věci C. vs. Finsko ze dne 9. května 2006, stížnost č. 18249/02.
- Rozsudek ESLP ve věci Fiala vs. Česká republika ze dne 18. července 2006, stížnost č. 26141/03.
- Rozsudek ESLP ve věci Jedličková a Jedlička vs. Česká republika ze dne 3. června 2008 stížnost č. 32415/06.
- Rozsudek ESLP ve věci Carlson proti Švýcarsku ze dne 6. listopadu 2008, stížnost č. 49492/06.
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci S. a Marper vs. Spojené království ze dne 4. prosince 2008, stížnost č. 30562/04.
- Rozsudek ESLP ve věci Schalk a Kopf vs. Rakousko ze dne 24. června 2010, stížnost č. 30141/04.

- Rozsudek ESLP ve věci Schneider vs. Německo ze dne 15. září 2011, stížnost č. 17080/07.
- Rozsudek ESLP ve věci T. proti České republice ze dne 17. července 2014, stížnost č. 19315/11.

Zahraniční zdroje:

A) Monografie

- JÜRGEN, Rudolph. *Du bist mein Kind: Die "Cochemer Praxis" - Wege zu einem menschlicheren Familienrecht*. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf, 2007. ISBN 9783896027849.
- SCHWENZER, I., DIMSEY, M. *Model Family Code. From a global perspective*. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006, 257 s. ISBN: 9050955908

B) Právní předpisy

- Bürgerliches Gesetzbuch. In: Bundesministerium für justiz und verbraucherschutz [online]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. In: Bundesministerium für justiz und verbraucherschutz [online]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_3.html.

C) Odborné články:

- HEUMANN, Alexander. Eltern ohne Sorgerecht – Gedanken zu Familie und Recht. In: Rechtsanwalt Alexander Heumann, Fachanwalt für Familienrecht [online]. Dostupné z: https://familien-uerbrecht.de/pdf/Eltern_ohne_Sorgerecht.pdf.

D) Ostatní:

- DETHLOFF, N., MARTINY, D. National report – Parental Responsibilities Germany.[online]. Dostupné z < <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Parental-Responsibilities.pdf>>.
- Principles of European Family Law regarding Parental Responsibilities. Dostupné na: [http://www.ceflonline.net/Reports/Principles PR English.pdf](http://www.ceflonline.net/Reports/Principles_PR_English.pdf).
- Prof. Adam Łopatka nie żyje. *Archiwum.rp.pl* [online]. 2003, 16. červen 2003. Dostupné z: http://archiwum.rp.pl/artukul/439385_Prof_Adam_Lopatka_nie_zyje.html.

Seznam grafů

Graf č. 1: *Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2015*

Graf č. 2: *Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2016*

Graf č. 3: *Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Okresní soud Plzeň-město), r. 2017*

Graf č. 4: *Poměr svěřeni dítěte do výlučné péče matky a výlučné péče otce*

Graf č. 5: *Svěřeni dítěte do péče ČR, rok 2015,2016*

Graf č. 6: *Svěřeni dítěte do péče, ČR 2015*

Graf č. 7: *Svěřeni dítěte do péče, ČR 2016*

Graf č. 8: *Svěřeni dítěte do péče, ČR 2017*

Graf č. 9: *Poměr rozhodnutí o svěřeni dětí do výlučné péče matky a otce*

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: *Poměr rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče*

Seznam příloh

Příloha A: Cochemská praxe pro rodiče, 1. strana – OS Nový Jičín

Příloha B: Cochemská praxe pro rodiče, 2. strana – OS Nový Jičín

Přílohy

Příloha A: Cochemská praxe pro rodiče, 1. strana – OS Nový Jičín

PRŮBĚH SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

1. U soudu je podán návrh ve věcech péče soudu o nezletilé.
2. Soud zpravidla ve lhůtě do tří týdnů od podání návrhu soula informování jiný soudní rok, ledla je již v návrhu avořená dohoda účastníků o předání sporu – potom je ve stejné lhůtě návrhu jednání a dohoda je při něm schválena, pokud je v zájmu nezletilého dítěte.
3. V mezodobě od podání návrhu do jinho soudního roku pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPD) soula společnou schůzku s oběma rodiči.
4. Prohláše jiný soudní rok a rodiče uzavřou dohodu o předání řízení. Soud tuto dohodu, pokud je v zájmu nezletilého, schválí u jednání, které bezprostředně navazuje na jiný soudní rok. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim doporučí, aby vyhledali odbornou pomoc, a nařídí jednání zpravidla za tří týdny. Pracovníci OSPD nebo soudní tajemnice jsou rodučím nepomocí ihned po skončení jinho soudního roku při zjištění odborné pomoci.
5. Mezi jiným soudním rokem a nařazením jednáním rodiče na doporučení soudu vyhledají odbornou pomoc. Ta obvykle bude představovat dvě společna setkání obou rodičů s odborníkem a jedno oddělené setkání rodiče a odborníka. Pokud se ukáže nutnost pokračovat v odborné pomoci, soud na společný návrh rodičů jednání odročí až na další tři měsíce.
6. Pokud u prvního jednání rodiče uzavřou dohodu o předání řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim může učelit na dobu nejvýše tří měsíců učelit na mimosoudním smírčím nebo mediálním jednání nebo rodučné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru psychologické. Zarovně za dobu nejvýše tří měsíců nařídí další jednání.
7. Pokud u druhého jednání rodiče uzavřou dohodu o předání řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud zpravidla autoritařně rozhodne, popří. nařídí další jednání za účelem provedení úkonů nutných k rozhodnutí ve věci samé.

Některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (třsp. rodičovská konflikt) mohou přesto bit velice emotivně. Je však v zájmu nezletilých dětí, aby rodiče a jejich zastupci v těchto řízeních nevyužívali konfliktní strategie a aby se v podmínkách určených soudem orneza pouze na nezbytný popis skutečného stavu. Zvýšená je třeba zabránit situacím, aby jeden z rodičů odděloval od soudu jako porožený, protože v takovém případě (spolu)protrává vždy také dítě.

Více informací k postupu Okresního soudu v Novém Jičíně naleznete na internetových stránkách: <http://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=163&o=153&k=6632&d=354>, popří. Váš je poči soudní tajemnice pro oba peči soudu o nezletilé děti, tel. 556 779 822. Budete si číst bezplatně osobna příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Doba nejvyšší, pokud k tomu převele i druhého rodiče.

ROZHODOVÁNÍ O ÚPRAVĚ POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ

Vážení rodiče,

Některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (nejčastěji úpravy péče o nezletilé dítě, jeho výžvy a styku s jiným souu u Okresního soudu v Novém Jičíně vedená na principu ochrany dítěte) jsou v zájmu nezletilého dítěte. Při rozhodování o rozlišení otázek dvou zcela soběprópných rodičů upřednostňujeme před autoritativním rozhodnutím soudu takový způsob vedení řízení, při němž zúčastnění instituce ve vzájemné spolupráci vedou rodiče k převzetí odpovědnosti za budoucí život a perspektivu dítěte.

OC játe?

Rozhod nebo rozvod představuje pro Vás dítě traumatický zážitek. V těchto chvílích od Vás nutně potřebuje pomoc. Vase dohoda o péči o dítě po rozvodu nebo rozvodu je předpokladem pro jeho budoucí šťastný život. Chápejme, že moža býi velmi obtížné dohodnout se s člověkem, který Vás opouští nebo kterého opouštíte.

V co věříme?

Dítě a blízkým vztahem k oběma rodičům nechce ztratit ani jednoho z Vás. Dohoda s druhým rodičem na budoucím životě dítěte je projevem Vašich rodičovských kompetencí, stejně jako to, že dítě není vtaženo do partnerského konfliktu. Dítě by od Vás mělo dostat informace o tom, co se děje, a máti bysta si vyslechnout jeho názor; na to, jak si představuje svojí budoucí život.

Jak postupujeme?

U Okresního soudu v Novém Jičíně, obecních ústředí obcí s rozšířenou působností v Billova, či Františce pod Radhoštěm, Koprivnici, Novém Jičíně, Odrach, Ostravě (orgány sociálně-právní ochrany dětí - OSPD), Hodině a manželská poradny v Novém Jičíně - Centrum psychologické pomoci, Občanské poradny Nový Jičín - Centrum pro zdravotně postižené Moravskoslezského kraje, mediátorů.

Kde vyhledat pomoc?

U Okresního soudu v Novém Jičíně, obecních ústředí obcí s rozšířenou působností v Billova, či Františce pod Radhoštěm, Koprivnici, Novém Jičíně, Odrach, Ostravě (orgány sociálně-právní ochrany dětí - OSPD), Hodině a manželská poradny v Novém Jičíně - Centrum psychologické pomoci, Občanské poradny Nový Jičín - Centrum pro zdravotně postižené Moravskoslezského kraje, mediátorů.

Zdroj: *Informace pro rodiče - leták. Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=163&o=153&k=6632&d=354> 224.*

Příloha B: Cochemská praxe pro rodiče, 2. strana – OS Nový Jičín

20 přání Vašeho dítěte (v případě rozvodu či rozchodu)

1. Měly rozpoznat: jsem dětem váš otec. Ať už byli jen u jednoho z vás nebo se v práci o mě sřídilo, potěšují vás oba úplně stejně.
2. Neopíje se mě, když z vás mám radši. Mám vás oba stejně rád. Neocitujte přede mnou toho druhého, protože mě to boří.
3. Porozte si při v kontaktu s jinými rodiči, se kterými předem můžete sáti - vyberte si jako volání cíle, umozte si předat mu SMS nebo email, předvolání mi jako možnost odlišit. Porozte si k vý- nosům nebo k nemožením pro mě, vyberte si jako nejvyšší hodnoty. Měje být vaše možnost vyvolat děti, jakou tak pro toho druhého.
4. Mějte spolu a hlavně mě nepouštějte jako poslední mozi věnu. Nechtěte mozi zřádky, kvůli tomu dítěte zranit nebo nechtě.
5. Neboďte srniti, když odcházím k druhému rodiči, nechtě se tam mě špatně. Nejsedět bych byl předtím v mém oběti. Aho nemu se roztrnou na dva kany - jenom proto, že jste vy rozdílní rodiči.
6. Měly mi nevolat mě na dobu, kdy jsem byl s druhým rodičem. Část mého času chci trávit s tím- kem a část s naimnou. Důležité to dodržet.
7. Neboďte zdánlivě ani se nechtě, když se vám nechtě v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy. A vy mělně děle oddělovat - jak bych se ve svém životě už do volbě nevyvol.
8. Měly dělat se mě u dětí jako být. Rozvěte toho dítěte na chvíli, jsou to pro mě krmítka chvilky, kdy vás mám oba. Nechtě mi je tím, že se upuzíte nebo hodíte.
9. Když se doopravdy nemůžete ani vidět, předvolání se mě ve škole, ve škole nebo u práce.
10. Nechtěte se přede mnou - nechtěte mě to dělat. Bude to mě alepni tak zhorší, jako jste k ostat- ním lidem, a jak to vyžaduje, také ode mě.
11. Dětejte mi dost informací, ale nepouštějte mě věd, kterým jeli, nemu rozumět.
12. Dětejte mi přede se stejní kamarády k vám oběti. Chci, abych poznal moji mamku a mého tatka a abych viděl, jak jste oba šťastní.
13. Dětejte se se mnou u potěch. Nechtě, abych jeden z vás měl více špatně a ten druhý jen málo. Ať se vám oběti darí tak děle, abych se u vás měl častěji oběti.
14. Neocitujte o to, kdo má víc rozumu. Také slabost bych měl nikdy nemohli sřít, jak moc vás mám oba rád.
15. Nechtěte mě na rovní, když někdy nevytlačte s parou. Pro mě je stejní množím odlišnost čas stávající s vámi než jenou. Ze škola, předvolání by se nikdy neměl být než z nějaké nové hodiny.
16. Neumělně mě předtí nějaké obě. Nemu být předtí něco nového a škvalito, když spolu máno podstatně. Nejsedět pro mě, když jsem proste veselí a v práci. Krásno a a máme i trochu hláti.
17. Nechtě v mém životě co nejvíce věd, jak bych měl být v práci. Změna to u máno jako- jku a konci u různých malčků, kvůli jsem dělní úplně sám s tímto nebo s naimnou.
18. Budejte hodní na každý a dělejte z dětí stánu, i když jni rozvodu státi, v u svého dítěte. Taký byste přit mozi státi, když se mi volně špatně. Nechtě zranit mého nebo jedno, a hlavně ho předtí mnou nepouštěte. S tímto dítětem musím být vyčistě.
19. Budejte odměnit k mojemu partnerovi, kvůliho si ten druhý máno nebo jedno, a hlavně ho předtí mnou nepouštěte. S tímto dítětem musím být vyčistě.
20. Budejte optimističtí. Svojí partnerský vztah jako rozdělí - ale dále alepni děle zvládní ten čas pole. Předvolání a parou, kvůli vám jeli, třeba se o nich promluví, ale nechtěte se. Nejsedět si sro- napsat k vztahu dětem, jak by to máno špatně. Když to nechce, tak jste vidět nepouště, jak na ten kol jsem a co potěšuje, abych se cítil lípe.

(zdroj: <http://www.kent-janocka-internet.de> - Dr. Karin Kockel, dětská psycholožka a specializovaná dětská literatury, velká předvolání a upuzení)

Ne každý rodič je schopen či spíše ochoten děti naslouchat a být mu tak pomocníkem v těžké životní situaci, jakou rozpad vztahu otce a matky bezesporu představuje.

Pokud se rodičům nepodaří oddělit svůj partnerský konflikt od rodičovství, dochází nejen k bezprostředním změnám v chování a prožívání dítěte, ale také k dlouhodobému ovlivnění jeho zdravotního tělesného, duševního i sociálního vývoje. Dítě v reakci na konflikt rodičů zapojuje obranné mechanismy, jež tlumí psychickou bolest, stává se méně vnímavým k prožitkům svým i druhých. Může cítit velkou zlost, reagovat zvýšenou pláčovostí, negativismem, ztuhlou koncentrací, pomocováním, nočními děsy.

V situaci, kdy je dítě vtažováno do bojů otce a matky, je ochuzeno o možnost vnímat sama sebe jako zdroj radosti svých rodičů. Přichází tedy o významný zdroj vlastního pozitivního sebehodnocení a naopak se u něj mohou projevit psychosomatické obtíže jako bolesti hlavy a břicha, nasoustředěnost, nervozita, podráždění. Může dojít ke zhoršení problématickou zdravotní separata od rodiny - dítě může mít obtíže v navazování kvalitních vztahů, inklinuje k rizikovému chování, nerespektování autorit či se naopak uzavírá do svého vlastního světa, stává se osamělým izolovaným. Následně pak může mít obtíže při vyvážení vlastní identy a hledání místa v životě.

Zažít počty prázdnoty, má problémy v partnerském životě, problématicky zvládá řešení každodenních i náročnějších životních situací.

Zdroj: *Informace pro rodiče - leták. Justice.cz [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=163&o=153&k=6632&d=354224>.*